

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název projektu: **Zkvalitnění výuky ve vztahu k odborné praxi
na zemědělské škole v Táboře**

Číslo projektu: **CZ.1.07/1.1.14/02.0051**

Vyšší odborná škola a Střední zemědělská škola v Táboře

Učební texty a vzdělávací materiály z předmětu

Praxe

Podnikání v EU a řízení projektů

VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA
A STŘEDNÍ ZEMĚDĚLSKÁ ŠKOLA TÁBOR

Tábor, 2014

Publikace obsahuje informace a data, která v současnosti nejsou v plném rozsahu relevantní.

Pro období 2021 – 2027 je stanoven nový finanční rámec. Během tohoto období nastala změna a došlo k revizi a aktualizaci stávajících programů a projektů financovaných z evropských fondů.

Text z publikace je upravován ve výuce podle nově vzniklých podmínek, priorit a cílů EU. Žákům jsou sdělovány aktuální informace ve výuce.

Aktuální informace lze nalézt v následujících odkazech:

<https://european-union.europa.eu>

<https://tvorimevropu.cz>

<https://dotaceeu.cz>

Obsah

Název tematického celku	Strana
Současné postavení ČR ve světě z hlediska přírodního, hospodářského, sociálního a politického.....	2
Základy regionální politiky včetně jejích nástrojů, význam NUTS a demografických aspektů v ČR.....	11
Vývoj integračního procesu ES-EU s důrazem na pochopení jeho úspěchů a nezdarů	20
Ústřední instituce EU, její legislativní nástroje sloužící k prosazování cílů EU.....	29
Funkce a význam venkovského prostoru v současné době a jeho urbanistické, ekonomické, administrativní a sociální znaky.....	38
Principy Společné zemědělské politiky s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice.....	47
Státní zemědělský intervenční fond, jeho fungování v současné době s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice.....	56
Jednotlivé formy podpory zemědělského podnikání v ČR a jejich uplatnění v praxi.....	65
Klíčová role Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) v rámci Společné zemědělské politiky a jeho rozpracování do národních programových dokumentů - NSPRV a PRV.....	74
Význam a administrace projektů vedoucích ke zlepšení života na venkově se zaměřením na činnost Místních akčních skupin (MAS).....	83

<p>Název tematického celku: Současné postavení ČR ve světě z hlediska přírodního, hospodářského, sociálního a politického</p>
<p>Anotace: Tematický celek se zabývá charakteristikou České republiky z hlediska její geografické polohy, politického a sociálně-ekonomického vývoje. Popisuje strukturu přírodních zdrojů, průmyslu, zemědělství, služeb, školství a výzkumu. Srovnává úroveň klíčových sektorů se sousedními zeměmi, státy evropské unie, provádí i srovnání v celosvětovém měřítku. Z provedených srovnání vyvozuje závěry o postavení České republiky ve světě a jejím směřování do budoucna.</p>
<p>Klíčová slova: charakteristika, struktura, oblast, vývoj, hospodářství, zdroje, těžba, zemědělství, průmysl, telekomunikace, síť, doprava, obchod, kultura, věda, školství, cestovní ruch.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku předpokládá znalosti z předmětu hospodářský zeměpis, fyzický zeměpis, biologie a také zájem a přehled o dění v ČR i ve světě, které žák sleduje v médiích.</p>
<p>Obsah tematického celku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Politický vývoj Českého státu a vznik České republiky. 2) Geografie ČR a obyvatelstvo. 3) Politický systém v ČR. 4) Sociálně-ekonomický vývoj v ČR. 5) Struktura hospodářství v ČR. 6) Územní členění ČR. 7) Současné postavení ČR ve světě.
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Výklad, řízená diskuze, referáty na aktuální dění, práce s atlasem, sledování médií.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) popíše vznik a vývoj Českého státu a vznik České republiky, 2) charakterizuje Českou republiku z hlediska její geografické polohy, 3) popíše politický a sociálně-ekonomický vývoj Česka, 4) charakterizuje strukturu a úroveň současného hospodářství, 5) objasní hlavní rozdíly oproti ostatním zemím, 6) vysvětlí další směřování České republiky do budoucna, 7) zhodnotí současnou politickou situaci v ČR.
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Hospodářský zeměpis, Nakladatelství České geografické společnosti, s. r. o., 2010, ISBN 978-80-86034-86-7 http://www.wikipedia.cz   Statistická ročenka, ČSÚ, 2004   Sobíšek B., za kolektiv: Meteorologický slovník výkladový a terminologický Academia Bursa M, Stručný socioekonomický přehled krajů Česka, UJEP, Ústí n. L., 2005</p>

Název tematického celku: *Současné postavení ČR ve světě z hlediska přírodního, hospodářského, sociálního a politického (učební text)*

1. Politický vývoj Českého státu a vznik České republiky

Porážka Rakousko-Uherska v 1. světové válce znamenala velkou změnu v geopolitickém postavení českých zemí. V roce 1918 získaly znovu nezávislost a na základě předcházejících dohod se Slováky žijícími v Uhersku bylo Slovensko spojeno s českými zeměmi v jednom státu. Vzniklo tak Československo - stát s republikánským demokratickým politickým systémem, který překročil po staletí pevnou západní uherskou hranici. Z rozhodnutí velmocí byla k Československu připojena i tzv. Podkarpatská Rus s rusínskou a ukrajinskou populací. Československo bylo mnohonárodnostním státem, v němž vedle Čechů (necelých 50 %) a Slováků (asi 15,5 %) žili i Němci (22 %) a Maďaři (5 %), zbytek tvořili Rusíni, Ukrajinci, Poláci, Židé a Romové. Tragickým obdobím se stal konec 30. let, kdy se země dostala do bezprostřední sféry zájmu sousedního nacistického Německa. Jeho snaha o spojení všech Němců do jednoho státu našla širokou podporu i u českých Němců. Navíc celou českou část našeho státu Němci považovali z historického pohledu za součást německého prostoru jako odraz našeho dřívějšího vztahu se Svatou říší římskou. Výsledkem německé rozpínavosti byla ztráta nezávislosti - připojení pohraničních oblastí s převahou Němců k německé „ Třetí říši „, a potupné podřízení zbytku okleštěného státu pod označením **Protektorát Čechy a Morava**.

Válečné události výrazně pozměnily politickou mapu Evropy. Ještě za války byly mezi pozdějšími spojenci vymezeny sféry zájmu a **obnovená Československá republika** připadla do sféry sovětského Ruska. V roce 1948 získali Rusové plnou kontrolu nad Československem prostřednictvím místní komunistické strany. Země, která se ani nestačila vzpamatovat z konce jedné diktatury, se stala obětí diktatury jiného typu. Měla za následek likvidaci ekonomicky aktivní podnikatelské vrstvy, která pokud neemigrovala, skončila ve vězení, resp. v pracovních táborech, které měly za úkol zlomit a zlikvidovat odpůrce komunistické diktatury. Po vzoru SSSR došlo k zestátnění celé ekonomiky a jejímu podřízení ruským geopolitickým zájmům. Ty byly natolik silné, že Rusové neváhali v roce 1968 poslat do naší země vojska, aby zlikvidovali pokus o oslabení ruského vlivu. Výsledkem sovětské okupace byla další vlna masové emigrace a zesílení komunistické diktatury. A represí vůči obyvatelstvu.

V roce 1968 došlo k **federalizaci Československa**, jehož subjekty se staly dvě republiky, Česká a Slovenská. Federace trvala téměř čtvrt století. Hospodářský propad a vnitropolitické boje o moc v SSSR uvolnily diktaturu a po masových demonstracích ve všech zemích sovětské mocenské sféry byla i v Československu koncem roku 1989 odstraněna komunistická diktatura a ustaven **demokratický systém**. Přestože byl vzápětí přijat zákon o zločinnosti komunistického režimu, většina komunistických zločinů zůstala nepotrestána. Demokratické poměry umožnily nově řešit i vztahy mezi Čechy a Slováky. Na Slovensku zesílily tendence k úplné samostatnosti, zatímco česká strana se snažila zachovat federaci. Odlišná politická orientace obou zemí vyvrcholila dohodou o rozdělení Československa na dva státy - **Česko** a **Slovensko** od 1. ledna 1993.

2. Geografie a obyvatelstvo ČR

Česká republika je vnitrozemský stát nacházející se ve střední Evropě na severní a východní polokouli. Celková rozloha ČR činí 78 867 km². Sousedí se čtyřmi státy. Na západě jde o Německo, na severovýchodě o Polsko, na jihovýchodě o Slovensko a jižní hranici sdílí s Rakouskem. Délka západní společné hranice s Německem činí 810,7 km, hranice s Rakouskem je dlouhá 466,1 km, se Slovenskem 251,8 km a s Polskem na severu 761,8 km. Celková délka hranice je 2290,2 km.

Počet obyvatel Česka - dosahuje 10 505 445 (k 1. lednu 2012). Ze 44 států Evropy je Česko na 14. místě. Hustota zalidnění činí 131/km². **Národnostní složení** - převážná většina obyvatelstva (90,42 %) se hlásí k české národnosti. Dále je zde zastoupena národnost moravská (3,72 %), slovenská (1,89 %), polská (0,51 %), německá (0,38 %), ukrajinská (0,22 %), vietnamská (0,17 %), slezská (0,11 %), romská (0,11 %) a další (2,47 %).

3. Politický systém v ČR

K **1. lednu 1993** se Česká republika stala subjektem mezinárodního práva a od téhož data je účinná její první ústava, podle které je Česká republika parlamentní, demokratický právní stát s liberálním státním režimem a politickým systémem založeným na svobodné soutěži politických stran a hnutí.

Výkonnou mocí státu disponuje prezident a vláda, přičemž vláda je vrcholným orgánem výkonné moci. Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně. Hlavou státu je prezident, volený přímou volbou. Prezident jmenuje se souhlasem Senátu soudce Ústavního soudu, za určitých podmínek může rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vetovat zákony (kromě ústavních). Jmenuje také předsedu vlády a další její členy jmenuje na jeho návrh. Přijímá demisi předsedy vlády a jeho prostřednictvím i od jednotlivých členů vlády.

Parlament České republiky je dvoukomorový, s Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Do Poslanecké sněmovny se volí 200 poslanců každé čtyři roky na základě poměrného zastoupení. Jednou za dva roky se volbami obmění třetina Senátu na základě obvykle dvoukolových většinových voleb. Každý z 81 senátorů má šestiletý mandát.

Vláda České republiky je vrcholný orgán výkonné moci v České republice. Její postavení vymezuje Ústava České republiky. Vláda se skládá z předsedy vlády (premiéra), místopředsedů vlády (vicepremiérů) a ministrů. Úřad vlády České republiky sídlí v budově Strakovy akademie v Praze na Malé Straně.

4. Sociálně - ekonomický vývoj v ČR

Území dnešní České republiky patřilo již na začátku 20. století k ekonomicky nejvyspělejšími oblastem tehdejší Evropy. V rámci Rakousko-Uherska bylo jejím nejprůmyslovějším regionem. Po rozpadu monarchie zůstalo na území českých zemí asi 70 % průmyslové výroby. Československo se mezi světovými válkami zařadilo mezi nejvyspělejší státy Evropy a svými kvalitními výrobky se dobře prosazovalo na světových trzích.

Přelom přinesla 2. světová válka a zejména politické události roku 1948 a zavedení komunistické diktatury. Znamenaly hluboký zásah do ekonomického vývoje. Téměř úplná likvidace soukromého sektoru, přetrhání dosavadních svazků s tradičními obchodními partnery a zavedení ústředně řízeného plánování zcela změnilo úroveň i strukturu ekonomiky.

Ze strategických důvodů dostal přednost těžký průmysl a potlačovala se úloha tradičně vyspělých odvětví lehkého průmyslu. Zcela se změnila orientace zahraničního obchodu, který se zaměřil na zásobování méně vyspělých částí sovětského bloku, což vedlo de snížení nároků na kvalitu výroby. Růstu produkce se dosahovalo hlavně zvyšováním zaměstnanosti obyvatel a bezohledností k rychle se zhoršujícímu životnímu prostředí. Odtržení od světového vývoje, důraz na kvantitativní ukazatele a podcenění vědy a výzkumu vedly ke značnému technologickému zaostávání a posléze i ke zpomalení a poklesu hospodářského růstu. Přelomový rok 1989 proto zastihl naše území v situaci, kdy již dávno ztratilo své přední postavení v evropské ekonomice.

Návrat země zpět do tržního systému se ukázal jako velmi složitý a bolestný proces transformace. Privatizace státního majetku proběhla poměrně rychle, ale byla provázána četnými problémy. Nedůvěra značné části obyvatel k zahraničnímu kapitálu vedla k preferování privatizace do rukou domácích podnikatelů. Ti ovšem většinou neměli dostatek kapitálu na restrukturalizaci a modernizaci zastaralých provozů a často se spokojili s rozprodáním majetku zprivatizovaných společností a jejich následné likvidaci. To mělo za následek ztrátu pracovních příležitostí a zvyšování nezaměstnanosti. Na něm se podílely i nutné státní zásahy na utlumení některých neefektivních a neperspektivních oborů (těžba uhlí, hutnictví). Velké problémy provázely privatizaci zemědělství, hospodaření bank, změny ve školství, zdravotnictví a v celém sociálním systému. Nízká zůstala produktivita práce, k podstatnějšímu zvýšení došlo pouze v podnicích vlastněných zahraničními provozovateli. Země musí hledat nové ekonomické specializace, s nimiž by pronikla na zahraniční trhy.

Přes všechny problémy patří Česká republika k nejúspěšnějším mezi státy, které prošly komunistickou diktaturou. Zaznamenala několik diplomatických úspěchů-byla přijata do OECD, do NATO a v roce 2004 i do EU. Znovuzapojení do sféry západokřesťanské, ekonomicky a politicky stabilizované civilizace je významným vkladem pro řešení budoucnosti.

5. Struktura hospodářství v ČR

Hospodářství ČR je členěno do sektorů:

- a) primární sektor (zemědělství, lesní hospodářství, přírodní zdroje),
- b) sekundární sektor (průmysl),
- c) terciární (služby, lázeňství, doprava a spoje),
- d) kvartérní (školství a věda).

Primární sektor.

Zemědělství. Před r. 1989 vlastnil stát 99 % zemědělské půdy, dnes má stát 1 %, většinu vlastní fyzické osoby nebo obchodní společnosti. Podíl zemědělství na HDP je 2,9 %, což je úroveň vyspělých zemí. Hlavními zemědělskými regiony jsou Polabí a jižní Morava. Převažuje pěstování užitkových plodin (rostlinná výroba), zejména obilovin. Zhruba polovina produkce připadá na pšenici a třetina na ječmen. Dále se pěstuje žito, kukuřice, píce, brambory, řepka. V chovu hospodářského zvířectva (živočišná výroba) dominuje chov skotu, prasat a drůbeže. Je rozptýlen po celém území státu. Specialitou je chov ryb, především na jihu Čech. Trvale klesá výměra zemědělské půdy. Snižuje se podíl orné půdy ve prospěch luk a pastvin. Celostátně roste podíl plodin určených pro výrobu bionafty.

Lesní hospodářství. Po r. 1989 byla jen část lesů vrácena soukromým osobám (23 %) a obcím (15 %), většina zůstala majetkem státu (62%). Zásahem do vlastnických vztahů

mohou být církevní restituce. Lesní hospodářství se na celkové ekonomice podílí jen malou částí (0,5 % HDP). Lesnatost Česka dosahuje 33 %.

Přírodní zdroje naší republiky nejsou příliš významné. Dostačují pouze zásoby uhlí, stavebních a sklářských surovin a minerálních vod. Černé uhlí se těží na Karvinsku. Celková těžba stále klesá, je neefektivní. Hnědé uhlí na severu a severozápadě Čech se těží povrchově, především pro výrobu energie v tepelných elektrárnách. Negativním dopadem těžby je silně poškozená krajina. Písky, štěrky a vápence se těží na mnoha místech republiky. Kaolin se těží pro výrobu porcelánu na Karlovarsku a Plzeňsku. Vodní zdroje se vzhledem k charakteru krajiny nehodí pro větší energetické využití. Mimořádné je bohatství minerálních vod. Některé jsou termální a téměř všechny mají léčivé účinky. Asi polovina zdrojů těchto vod se využívá v lázeňství, některé se požívají jako stolní minerální vody.

Sekundární sektor.

Průmyslová výroba má v českých zemích dlouhou tradici. K tradičním odvětvím textilního a potravinářského průmyslu přibýlo v 19. a 20. století strojírenství - výroba dopravních prostředků (Škoda, Tatra, Praga), obráběcích strojů i nejrůznějších spotřebních zařízení pro domácnost. V období centrálního plánování posílil těžký průmysl - zvláště těžba uhlí, výroba elektřiny, oceli, železa a válcovaných materiálů. Jeho nadměrný rozsah, dlouholetá preference materiálně a energeticky náročné produkce i negativní ekologické dopady se výrazně odrazily v celkovém zaostávání českého průmyslu. Čtyřicetiletá jednostranná orientace na východoevropské trhy snížila konkurenceschopnost průmyslu ve světovém měřítku. Některé závody zanikly pro ztrátovou výrobu, jiné mění výrobní zaměření. Vznikají **zcela nové tzv. průmyslové zóny.**

Terciární sektor.

Služby se v transformující ekonomice staly nejdynamičtějším sektorem ekonomiky. Je to důsledek jeho značného zanedbání v období centrálně řízeného hospodářství. Služby dokázaly nabídnout zaměstnání lidem uvolněným z průmyslového a zemědělského sektoru a jejich podíl na tvorbě HDP se za jedinou dekádu zvýšil o více než třetinu (blíží se k 60%). Největší rozvoj zaznamenaly *peněžní služby a obchod.*

Obchodní síť se výrazně změnila. Kromě obrovského rozšíření nabídky zboží všeho druhu zaznamenala zejména velké změny v rozmístění a ve způsobu prodeje.

Otevření hranic přispělo k prudkému růstu zahraničního **cestovního ruchu.** Země má širokou nabídku atraktivit - jak přírodních (Krkonose, Šumava,...), tak i kulturněhistorických (hrady, zámky, historická jádra měst - Praha, Český Krumlov, Telč,...). Všechny formy zahraničního cestovního ruchu pozitivně působí na rozvoj dalších služeb - ubytovacích, stravovacích, sportovně-rekreačních apod.

Lázeňství založené na výskytu minerálních a termálních pramenů, ale i rašelin, vzniklo už v minulých stoletích.

Doprava a spoje odrážejí vnitrozemskou polohu ČR. Silniční síť je sice dostatečně hustá, ale značně zastaralá. Vybudování ucelené dálniční sítě a napojení na evropskou síť se neustále odkládá. Železniční síť Českých drah je zastaralá a pomalá.

Kvartérní sektor.

Zahrnuje především **školství a vědu** - odvětví, která představují pro každý stát jeden z hlavních pilířů úspěšné budoucnosti. Největší vědecko-výzkumné pracoviště je Akademie věd ČR. Školství zůstalo z převážné části ve státním sektoru, ale vznikly i soukromé střední i vysoké školy. Přestože školství a věda výrazně ovlivňují úroveň ekonomiky i možnosti regionálního rozvoje, zůstává celý sektor u nás dlouhodobě podhodnocen.

6. Územní členění ČR

Území našeho státu se člení na menší územní celky pro účely státní správy (prováděné územními státními úřady) i samosprávy. Na základě politického rozhodnutí pak od 1. ledna 2000 vstoupilo v platnost nové dělení státního území na *vyšší územní samosprávné celky - kraje*. Bylo jich vymezeno čtrnáct: Hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihočeský kraj, Plzeňský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký kraj, Pardubický kraj, Kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Zlínský kraj, Moravskoslezský kraj.

7. Současné postavení ČR ve světě

Česká republika se v celosvětovém srovnání řadí mezi vyspělé země. Ekonomicky patří dle Světové banky do skupiny 31 nejbohatších států světa s nejvyššími finančními příjmy. Naopak velmi nízko se v porovnání s jinými umísťuje v podílu obyvatel žijících pod prahem chudoby. Vykazuje též poměrně nízkou nerovnost mezi nejbohatšími a nejchudšími, a relativně vyvážené přerozdělování bohatství napříč většinou obyvatel. Míra nezaměstnanosti je dlouhodobě nízká a pod průměrem vyspělých zemí.

V oblasti ekonomiky a státních financí je Česká republika posuzována ekonomickými a finančními odborníky ve srovnání s jinými evropskými zeměmi poměrně příznivě. Vážné problémy mohou v budoucnosti způsobit **vysoké rozpočtové deficity a rostoucí státní dluh**. Jeho výše v porovnání s některými dalšími zeměmi EU není vysoká, ovšem tempo růstu je označováno mnohými západními organizacemi, včetně EU, za neúměrné. S potížemi se také potýká nedokončená privatizace některých státních podniků. Nedokončeny jsou též změny v zákonodárství a zejména v soudnictví.

Z hlediska konkurenceschopnosti ČR je významným faktorem kvalita infrastruktury. Podle Global Competitiveness Report patří **infrastruktura** v České republice mezi evropský podprůměr. Celkově je podle kvality infrastruktury na 39. místě. V rámci EU je řazena na 18. místo, nejbližší Řecko, Irsko a Litva. Hustota silniční infrastruktury je v ČR srovnatelná se západní Evropou, ale celková délka dálnic vztažená na rozlohu a kvalita silnic jsou výrazně horší. Hustota železnic je v České republice spolu s Belgií nejvyšší v Evropě, ve srovnání se západní Evropou jsou slabou stránkou nedostatečně rozvinuté vysokorychlostní koridory. V důsledku nedostatečnosti dopravní infrastruktury Česká republika není schopná plně využít své role tranzitní země dané její geografickou polohou.

Jedním z největších celospolečenských problémů České republiky je **vysoká míra korupce**. Dle měření provedených v roce 2012 mezinárodní organizací Transparency International zaujímá Česká republika v indexu vnímání korupce (CPI) nelichotivé 54. místo z celkového počtu 170 hodnocených zemí. Stejněho výsledku dosáhly Lotyšsko a Turecko. Pro zlepšení tohoto závažného stavu, který brzdí rozvoj České republiky ve všech oblastech, je nutností přijetí priorit protikorupční strategie. Je zcela nevyhnutelné přijetí kvalitního zákona o úřednících, financování politických stran a státním zastupitelství. Neméně důležité je posílit kontrolu hospodaření státních firem a organizací využívajících veřejné prostředky.

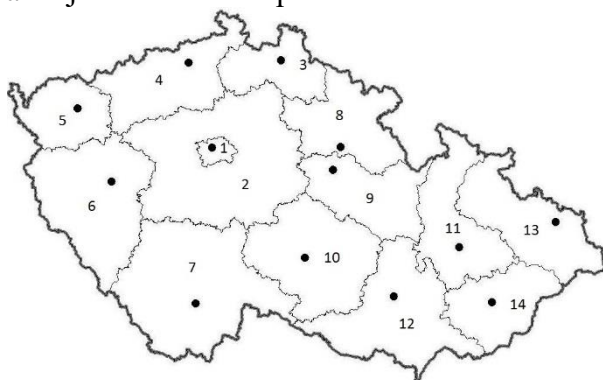
Název tematického celku: *Současné postavení ČR ve světě z hlediska přírodního, hospodářského, sociálního a politického (vzdělávací materiál)*

1. Kraje a města České republiky

Úkolem cvičení je zdokonalení se v regionálním uspořádání ČR a prohloubení vědomostí o jednotlivých krajích ČR s využitím vyhledávání informací na internetu.

Zadané úkoly:

- 1) Vyplňte tabulku krajů a krajských měst. Na slepé mapě ČR jsou vyznačeny hranice krajů a krajská města. Každý kraj je označen číslicí, ke každé číslici přiřadte název kraje a krajského města. S pomocí internetu zkontrolujte správnost vámi vyplněných údajů.

- 2) Vyhledejte tyto informace o krajích na internetu: název kraje, krajské město, jméno hejtmana a jeho stranická příslušnost, politické strany vládnoucí koalice, důležitá města, průmysl, zemědělství, dopravní infrastruktura (dálnice, železnice), míra nezaměstnanosti, vysoké školy, přírodní krásy, památky UNESCO.
- 3) Na předchozím obrázku- slepé mapě České republiky vyznačte státy, které s námi sousedí, do obrázku zakreslete jejich hranice a napište název státu.
- 4) O letních prázdninách se v ČR konají různé hudební festivaly, nejznámějším a největším z nich je Colours of Ostrava. Vyhledejte na internetu všechny vlakové spoje, kterými se můžete dopravit z Prahy do Ostravy. Vytvořte tabulku, v jejíž hlavičce bude: dopravce, doba jízdy, cena, připojení k internetu, další výhodné nabídky dopravce (noviny, káva,...). V závěru uveďte, pro který spoj se rozhodnete a proč. Proč je cena jízdenky Praha - Ostrava relativně levná v porovnání s cenami jízdenek na obdobných trasách?

Pomůcky pro cvičení:

K tomuto i ke všem ostatním cvičením ve vzdělávacím materiálu použijte papír, psací potřeby a počítač s připojením k internetu.

2. Česká republika v EU

Cílem této aktivity je, aby si žáci uvědomili, že jsme součástí EU, že v ní máme své zástupce a jejich prostřednictvím se podílíme na činnosti všech jejích orgánů.

Zadané úkoly:

- 1) Kolik poslanců má v Evropském parlamentu ČR? Vyhledejte na internetu jejich jména, stranickou příslušnost, v které frakci EP zasedají, jaké jsou priority této frakce. Dále vyhledejte jméno českého eurokomisaře a oblast, kterou řídí.
- 2) Vysvětlete, proč se některé české potravinářské výrobky v souvislosti s naším členstvím v EU musely přejmenovat. Vyhledejte, které to byly. Zjistěte, co je to standardizace.
- 3) Obhajte, či vyvráťte následující tvrzení, podložte argumenty a případně historickými daty.
  - Slovensko je federativní republika, která je součástí Československa,
  - s Rakouskem máme společnou minulost,
  - Německo tvoří dva samostatné státy: Německá demokratická republika a Německá spolková republika,
  - Polsko vyváží do naší země levné a kvalitní potraviny,
  - Při referendu ve Velké Británii se obyvatelé Skotska vyjádřili PRO odtržení od Spojeného království,
  - Švýcarsko je členem EU od r. 1973,
  - V zemích Beneluxu se rozvíjela hospodářská spolupráce nejdříve ze všech členských zemí EU,
  - Ve všech členských zemích EU se platí eurem od 1. 1. 2002,
  - Před r. 1990 vlastnil stát 99% zemědělské půdy, dnes pouze 1 %,
  - Nejrozsáhlejší zemědělství v celé Evropě má Itálie,
  - Ropu a zemní plyn v Severním moři těží Francie a Švédsko.

2. Korupce

Úkolem cvičení je formou hry upozornit na jeden z největších nešvarů naší novodobé historie - korupci.

Zadané úkoly:

- 1) Předved'te scénku vystihující korupční jednání.
- 2) S celou skupinou a vyučujícím proved'te rozbor (kritiku) korupčního jednání.
- 3) Naznač'te správné chování v dané situaci.

3. Hospodářství ČR

Úkolem cvičení je, aby si žáci uvědomili, které české firmy mají na evropském trhu významné postavení a naopak, které zahraniční podniky umístily své pobočky na území našeho státu a jaké výhody z toho pro naše hospodářství plynou.

Zadané úkoly:

- 1) Skupina ČEZ je největším energetickým uskupením v ČR i v rámci střední a jihovýchodní Evropy. Vyhledejte, kolik elektráren skupina ČEZ v ČR provozuje, kolik elektřiny vyrobí za rok, jaký podíl elektřiny pochází z elektráren tepelných, jaderných, vodních, větrných a fotovoltaických. Které zdroje jsou obnovitelné?
- 2) Společnost Škoda Auto patří k nejstarším automobilkám na světě s tradicí sahající do roku 1885. V současné době je společnost Škoda Auto největším exportérem v ČR.

- Vyhledejte její vlastnickou strukturu, kolik aut ročně společnost vyrobí, který model byl v loňském roce nejprodávanější a ve kterých městech ČR má výrobní závody.
- 3) ČR zaujímá svou roční spotřebou piva na osobu (150 l) první místo na světě. Vyhledejte jména pěti největších výrobců piva na území ČR a uveďte jejich vlastníky. Srovnajte spotřebu piva/osoba/rok v ČR s ostatními zeměmi EU.
  - 4) Na liberalizovaném telekomunikačním trhu v ČR působí desítky podnikatelských subjektů. Vyjmenujte tři největší telekomunikační operátory mobilních sítí a vyhledejte, jaké telekomunikační služby poskytují a kolik mají zákazníků.

4. Věda a výzkum

Mnoho českých vědců a jejich práce dosáhlo celosvětového významu např. Prof. Heyrovský, MUDr. Pomahač, Prof. Holý. ČR se také zapojila do mnoha mezinárodních vědeckých projektů.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte ke zmíněným vědcům obor jejich činnosti a úspěchy, případně ocenění, kterých na poli vědy dosáhli.
- 2) V roce 2012 byla do Prahy přesunuta centrála systému Galileo. Vyhledejte, v jakém oboru systém Galileo působí a jaké služby poskytuje a které státy se na jeho vývoji a provozování podílejí a odkud pochází jeho název.

5. Obrana ČR

Armáda ČR tvoří jednu z hlavních částí ozbrojených sil ČR. Od roku 1999 je ČR členem organizace NATO, která ovlivňuje úkoly armády ČR. Jednou z významných úloh armády ČR je účast na zahraničních misích.

Zadané úkoly:

- 1) Jaký je charakter armády ČR, jak se změnil po r. 1989?
- 2) Co znamená zkratka NATO. Popište historii této organizace. Jak se jmenovala organizace, která byla její protiváhou před r. 1989?
- 3) Vyhledejte, kterých zahraničních misí se v současné době armáda ČR účastní, kolik vojáků armády ČR na zahraničních misích působí?

4. Kontrolní otázky

- 1) Které události se staly v letech: 1918, 1948, 1968, 1989, 1993, 2004?
- 2) Kolik komor má český parlament? Jak se jednotlivé komory nazývají? Kolik mají členů?
- 3) Jakými sociálně - ekonomickými změnami prošel Český stát po roce 1948?
- 4) Vyjmenujte mezinárodní organizace, jejichž členem je Česká republika.
- 5) V kterých dvou regionech ČR je největší zemědělská produkce?
- 6) Kolik % zemědělské půdy vlastnil stát před r. 1989 a kolik vlastní v současné době?
- 7) Kde se v ČR těží hnědé a kde černé uhlí?
- 8) V jakém kraji je nezaměstnanost nejnižší a v jakém nejvyšší?

<p>Název tematického celku: Základy regionální politiky včetně jejích nástrojů, význam NUTS a demografických aspektů v ČR</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje regionální politiku (kohezní politiku) jako nástroj ekonomického růstu a rozvoje hospodářsky slabých nebo restrukturalizací postižených regionů. Vymezení pojmu politika v evropských souvislostech a rozdělení politik EU usnadňuje orientaci ve finančních nástrojích rozvoje venkovských oblastí v rovině obecné ale také při výběru konkrétního dotačního titulu.</p>
<p>Klíčová slova: Strukturální fondy, Evropský fond regionálního rozvoje, investiční projekty, Evropský sociální fond, neinvestiční projekty, územně nomenklaturní členění EU, NUTS a jejich úrovně, demografické aspekty vývoje v EU.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech jako např. Občanská nauka nebo v odborných předmětech např. Regionální rozvoj ve 2. ročníku. Žáci vycházejí také z vlastních poznatků a zkušeností z realizovaných evropských projektů v jejich okolí.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Strukturální fondy.   2) EFRR.   3) ESF.   4) NUTSy.   5) Region.   6) Demografické souvislosti s vývojem v EU.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Metoda vysvětlování, výkladu, odborných prezentací, zpracování map myšlení k zadanému tématu, odborné přednášky, video, spolupráce žáků ve skupině při řešení zadaných úkolů s využitím odborných publikací a internetových zdrojů.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) chápe význam strukturálních fondů pro snižování ekonomických rozdílů mezi regiony,   2) umí objasnit význam Evropského fondu regionálního rozvoje pro podporu investičních projektů a doloží příklady,   3) umí vysvětlit pojem neinvestiční projekt realizovaný z Evropského sociálního fondu,   4) zná základní územní jednotky v EU, umí s nimi pracovat a charakterizovat je,   5) vysvětlí pojem region, uvede jeho znaky a význam pro poskytnutí dotace z ROP,   6) zná důležité demografické ukazatele, charakterizuje je a použije při formulaci závěrů.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: König P., Lacina L. a kol. <i>Rozpočet a politiky Evropské unie</i>. C. H. Beck Praha 2004. ISBN 80-7179-846-0   König,P., Lacina,L.,Přenosil, J. <i>Učebnice evropské integrace</i>. Barrister & Principal, spol.s r.o., 2006. ISBN 80-7364-022-8   Součková H. (ed). <i>Strukturální fondy ve vazbě na agroenvironmentální programy</i>. VOŠZa a SZaŠ Mělník, 2012. ISBN 978-80-87610-01-5 www.EurActiv.cz</p>

Název tematického celku: *Základy regionální politiky včetně jejích nástrojů, význam NUTS a demografických aspektů v ČR (učební text)*

Regionální politika uplatňovaná mezi státy ES-EU se vyvíjela v závislosti na postupu a prohlubování evropského integračního procesu. Tak se v průběhu let měnily její podmínky a postupy, cíle však zůstávaly v zásadě stejné: zabezpečení trvalého a vyrovnaného rozvoje členských zemí, pomoc hospodářsky slabým a zaostávajícím regionům a přeměna (restrukturalizace) upadajících průmyslových oblastí.

Regionální politika se řadí do koordinovaných (sdílených) politik.

1. Strukturální fondy

Historický vývoj regionální/strukturální politiky (RP/SP)

1. období 1951 - 1972

Zavádění volného trhu mezi šesti státy ESUO, EHS a ESAE předpokládalo také vyrovnávání jejich regionálních rozdílů. Na základě Římských smluv vznikla **Evropská investiční banka**, která poskytovala půjčky ekonomicky slabším regionům. Příznivý dopad na rozvoj regionů mělo také zavedení Společné zemědělské politiky a na její podporu zřízený **Evropský zemědělský garanční a podpůrný fond**. Římskými smlouvami byl také založen **Evropský sociální fond (ESF)**, aby financoval sociální politiku. Fakticky začal fungovat v roce 1960. Tehdy však nebyl ESF začleněn do regionální politiky, jak je tomu dnes. V roce 1968 vzniklo, zejména z iniciativy Itálie, **Generální ředitelství pro regionální politiku** jako koordinační orgán pro oblast regionální politiky členských států.

2. období 1973 - 1986

Evropská společenství se ve třech vlnách rozrostla o nové státy. Mezi nimi byly státy i ekonomicky slabší (Řecko a Irsko) a státy s velkými hospodářskými rozdíly mezi regiony (Velká Británie). Právě pod vlivem Velké Británie došlo k výraznému prosazení a zrodu regionální politiky. Velká Británie jako přímý čistý plátec přišla o finanční prostředky zrušením cla. Proto požadovala přisun finančních prostředků pro podporu a rozvoj svých hospodářsky slabých regionů.

V roce 1974, krátce po prvním rozšíření, byl proto zřízen ERDF - **Evropský fond regionálního rozvoje**. Fakticky zahájil svoji činnost v roce 1975. ERDF byl základním nástrojem pro spravování, řízení a financování regionální politiky.

Rok 1974 je též počátkem podpory **příhraniční spolupráce**. Hlavním důvodem pro podporu spolupráce pohraničních oblastí členských zemí byly zesílené snahy o vytvoření jednotného obchodního prostoru bez vnitřních hranic.

3. období 1987 - 1999

Důležitým východiskem pro toto období je přijetí Jednotného evropského aktu v roce 1986, definování čtyř svobod jednotného vnitřního trhu a stanovení roku 1992 pro jeho zavedení ve všech členských státech. Tím došlo k výraznému prohloubení ekonomické integrace. Integrační proces se ještě více prohloubil tím, že v roce 1988 došlo ke spojení regionální politiky s částí sociální a zemědělské politiky do tzv. strukturální politiky (též politiky hospodářské a sociální soudržnosti). V roce 1993 byl Maastrichtskou smlouvou založen **Kohezní fond**. Jeho hlavním úkolem bylo pomáhat ekonomicky slabším zemím při plnění podmínek stanovených pro přijetí do hospodářské a měnové unie. Současně byl

ustanoven nový poradní orgán - **Výbor regionů**, který se vyjadřuje k dopadům změn na regiony a má také právo předkládat iniciativní návrhy ústředním orgánům EU. Tak byla zavedena politika směřující k posílení hospodářské a sociální soudržnosti s cílem snížit rozdíly v hospodářské vyspělosti členských států. Nástrojem, který měl za úkol posilovat strukturální politiku, byly **strukturální fondy**.

4. období 2000 - 2013

Období je charakterizováno historicky největším kvantitativním a kvalitativním rozšířením EU. Země střední a východní Evropy, které se po rozpadu Sovětského svazu vymanily z jeho z politického vlivu, nastoupily cestu demokratických přeměn a budování tržních hospodářství. Zároveň projevíly zájem o členství v ES-EU, podepsaly asociační dohody a plnily stanovené podmínky (Kodaňská kritéria). Na tak silný zájem o členství musely reagovat i ústřední orgány EU. Evropská komise zpracovala na základě odpovědí kandidátských zemí na obsáhlý dotazník dokument **Agenda 2000**. V něm byly shrnuty v posudcích na jednotlivé kandidátské země společné problémy a stanoveny způsoby vhodné pomoci s přípravou na členství. Výraznou pomoc kandidátským zemím poskytly **předvstupní fondy PHARE, SAPARD a ISPA**. K největšímu rozšíření došlo v květnu 2004, kdy vstoupilo do EU celkem deset evropských států, z toho bylo 8 států postkomunistických. Další evropské země bývalého východního bloku se připojily k EU v letech 2007 a 2013.

Principy RP/SP

Základní reforma regionální a strukturální politiky proběhla v roce 1988. Největším přínosem reformy bylo stanovení určitých závazných principů v pravidlech pro poskytování pomoci ze strukturálních fondů. U podpory poskytnuté ze strukturálních fondů je vyžadováno dodržení pěti principů:

1) Princip koncentrace (zásada koncentrace úsilí) je jedním z nejdůležitějších. Vyjadřuje, že podpora má být zúžena a zaměřena do nejvíce postižených regionů. V současném období regionální politika EU podporuje ty regiony členských států, které nedosahují 75 % HDP průměru EU-25 na osobu a regiony s poškozeným životním prostředím nebo se sociálními problémy.

2) Princip programování byl zaveden reformou RP/SP. Před ním byla pomoc postiženým oblastem, odvětvím či regionům poskytována na projektové bázi. Znamenalo to, že Evropská komise rozhodovala o podpoře problémových oblastí na základě jednotlivě zpracovaných projektů. Nyní je pomoc realizována formou víceletých mezioborových programů, které jsou zpracovány v programových dokumentech.

3) Princip doplňkovosti (adicionality) je jeden z důležitých principů RP/SP. Doplňkovost znamená, že finanční prostředky ze strukturálních fondů mají představovat doplnění nebo posílení prostředků poskytnutých do problémových regionů z národních zdrojů. Cílem uplatnění tohoto principu je vést členské státy a jejich orgány k větší zodpovědnosti a efektivnosti při využívání poskytnutých prostředků.

4) Princip partnerství (komplementarity) je definován jako vytváření vazeb mezi Evropskou komisí a všemi kompetentními státními orgány včetně hospodářských a sociálních partnerů. V principu partnerství se uplatňuje zásada subsidiarity a zásada rovnoprávnosti mužů a žen.

5) Princip monitorování a vyhodnocování znamená průběžné sledování a vyhodnocování efektivnosti využívání poskytnutých prostředků z EU a to z hlediska finančního a věcného ve všech fázích procesu realizace projektu. U každého projektu se provádí vyhodnocování: předběžné (ex ante), střednědobé (interim) a následné (ex post).

Přehled strukturálních fondů pro období 2014-2020

V současném programovém sedmiletém období pro roky 2014-2020 dochází ke zvýšení počtu strukturálních fondů na pět. V ČR budou realizovány všechny fondy s obsahem odpovídajícím naší současné situaci a podmínkám. Jsou to:

1) EFRR- Evropský fond pro regionální rozvoj je zaměřen na modernizaci a posilování hospodářství. Bude soustředěn na podporu produktivních investic zejména pro malé a střední podniky, budování infrastruktur pro základní služby občanům a podnikatelům, investice do výzkumu a vývoje, do zajištění vnitřního potenciálu regionů a pro vytváření sítí, spolupráce a výměnu zkušeností.

2) ESF - Evropský sociální fond podporuje vysokou úroveň zaměstnanosti a kvalitních zaměstnání, mobilitu pracovních sil. Povzbuzuje k vyšší úrovni vzdělávání a výcviku, prosazuje rovnost pohlaví, rovné příležitosti a nediskriminaci, podpoří sociální začleňování a boj s chudobou.

3) FS - Fond soudržnosti je zaměřen na podporu investic do infrastruktury pro ochranu životního prostředí, podporu dopravní infrastruktury evropského významu a úspory energie.

4) EZFRV - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova podporuje rozvoj venkovského prostoru, konkurenceschopnost zemědělství a udržitelný růst.

5) ENRF- Evropský námořní a rybářský fond je zaměřen v ČR na akvakulturu pro konkurenceschopnost, environmentální udržitelnost a podporu rozvoje území.

Souhrnně se tyto fondy nazývají **Evropské strukturální a investiční fondy (ESIF)**. Jejich náplň se v porovnání s předchozím obdobím příliš neliší. Všechny strukturální fondy jsou zaměřené na naplnění cílů **strategie EU 2020**. Dochází v nich ke snížení počtu cílů ze tří na dva. Jsou to: 1) investice pro růst a zaměstnanost a 2) evropská územní spolupráce.

2. Evropský fond pro regionální rozvoj

EFRR je největším fondem podle objemu vyčleněných finančních prostředků. Cílem fondu je posílení ekonomické a sociální soudržnosti členských zemí EU. EFRR financuje převážně **investiční (tvrdé) projekty**. Za pomoci evropských finančních prostředků snižuje rozdíly mezi regiony. Podporuje především zaostávající regiony a upadající průmyslové oblasti.

EFRR podporuje:

- a) zlepšení infrastruktury včetně TENs (transevropské sítě), výstavbu silnic a železnic, splavnění říčních cest, budování dopravních uzlů a telekomunikací,
- b) investice do výroby, které vedou ke vzniku nových pracovních míst, posilují konkurenceschopnost malých a středních podnikatelů a pomáhají jim v začátku podnikání,
- c) výzkum a inovace ve spojení s praxí,
- d) udržitelný rozvoj, ochranu životního prostředí, odstraňování ekologických zátěží, regeneraci brownfields, ochranu ovzduší a snižování emisí, úpravu říčních koryt a zachování biodiverzity,
- e) na regionální úrovni projekty zaměřené na rozvoj obcí a měst, zlepšení místní infrastruktury a cestovního ruchu, nákup vozidel místní veřejné dopravy, rekonstrukci

památek v návaznosti na jejich další využití, zvýšení ubytovacích kapacit, materiální vybavení škol, spolupráci místních sdružení, obcí, měst a regionů,
f) technickou pomoc.

Jak velké finanční prostředky budou konkrétnímu regionu z EFRR přiděleny, to závisí na zařazení do kategorie regionů:

- 1) Více rozvinuté regiony musí zaměřit nejméně 80 % fondů na nejméně dvě z prioritních oblastí a zároveň 20 % poskytnutých prostředků musí být zaměřeno na projekty nízkouhlíkového hospodářství.
- 2) Přechodové regiony musí zaměřit nejméně 60 % fondů na nejméně dvě prioritní oblasti a zároveň 15 % poskytnutých financí musí být zaměřeno na projekty nízkouhlíkového hospodářství.
- 3) Méně rozvinuté regiony musí zaměřit nejméně 50 % fondů na dvě z prioritních oblastí a zároveň 12 % poskytnutých prostředků musí být zaměřeno na projekty nízkouhlíkového hospodářství.

3. Evropský sociální fond

ESF byl založen v roce 1960. Je to nejdůležitější nástroj pro financování evropské sociální politiky. Jsou z něj financovány především **neinvestiční (měkké) projekty**. ESF podporuje v obecné rovině boj s nezaměstnaností, zejména je zaměřen na přípravu na zaměstnání, přeškolení, systém dalšího vzdělávání a kvalifikace, rozvoj lidských zdrojů a integraci na trhu práce. V minulosti byl zaměřen zejména na snižování nezaměstnanosti mládeže.

V současné době ESF podporuje:

- a) stejné pracovní příležitosti,
- b) fungování trhu pracovních sil a účinnější zařazování dlouhodobě nezaměstnaných a mladých lidí do pracovního procesu,
- c) adaptaci pracovníků na změny, boj proti vyloučení osob z trhu práce
- d) boj s chudobou.

Podobně jako u EFRR, tak i ESF a další fondy jsou v členských zemích realizovány prostřednictvím operačních programů. Operační programy vznikají jednoduše řečeno "překlopením" podmínek konkrétního fondu do podmínek členského státu. Operační programy se rozdělují na OP tematické, OP regionální, OP pro Prahu a OP Evropské územní spolupráce.

4. NUTS

NUTS je označení pro **nomenklaturní územně statistické jednotky**. Jejich zavedení v EU slouží pro nejrůznější statistická porovnání a pro potřeby RP/SP. NUTS jsou vytvořeny na základě komplementarity, což znamená, že vyšší jednotka je tvořena určitým počtem celých jednotek nižších. Legislativně bylo členění zavedeno až v roce 2003 nařízením Rady.

Úrovně NUTS:

NUTS I - obvykle představuje celé území členského státu (ČR) nebo velkou oblast členského státu EU. Je tvořena několika jednotkami nižší úrovně - NUTS II.

NUTS II - je region. Představuje střední článek územně správního členění státu. Skládá se z určitého počtu jednotek NUTS III.

NUTS III - je nejnižší jednotkou územně- správního členění státu. V ČR představuje kraje.

LAU 1 (NUTS IV) - je vyšší místní územně-správní jednotkou. V ČR představuje územní obvody obcí s rozšířenou působností, které nahradily okresy.

LAU 2 (NUTS V) - je základní místní územně-správní jednotka. V ČR je to územní obvod obce s obecním úřadem.

5. Region

NUTS II - region - je základní územní a statistickou jednotkou pro příjem finančních prostředků z EU, které mají sloužit k jeho rozvoji a zlepšení hospodářské a sociální situace.

Pro účelné a efektivní využití finančních prostředků je požadováno, aby se počet obyvatel na území regionu pohyboval od 1 do 2 milionů (průměr EU je 1,83 milionů obyvatel), rozloha u menších států činila 3-10 tisíc km² (průměr EU je 23 tisíc km²). Současně musí mít území regionu shodu na společných znacích ekonomických, přírodních, historických, kulturních, demografických a na prioritách rozvoje regionu.

Území České republiky se člení na 8 regionů, z nichž pouze jediný, region Praha, převyšuje výrazně ekonomickými ukazateli regiony ostatní. Zbývající regiony, označované jako regiony soudržnosti, nedosahují takové ekonomické výkonnosti, proto mohou na svůj rozvoj a ekonomické posílení čerpat finanční prostředky z programů Evropských strukturálních a investičních fondů.

6. Demografický vývoj

Výsledky demografických studií mají zásadní význam pro ovlivňování a řízení ekonomiky, ale také pro další oblasti závislé na vývoji lidské populace, například pro školství, zdravotnictví, pojišťovnictví, trh práce, sociální a důchodovou politiku. Politické a hospodářské změny v ČR z počátku 90. let se výrazně projeví i v dlouhodobě sledovaných demografických ukazatelích:

1) Demografická struktura je charakterizována věkovou a pohlavní strukturou obyvatelstva.

Podle věkové struktury se populace rozděluje do třech biologických generací: dětské, rodičovské a prarodičovské. Podle jejich zastoupení se rozlišují 3 základní populační typy: progresivní, stacionární a regresivní. Pohlavní struktura obyvatelstva se zabývá počtem mužů a žen v jednotlivých létech života.

2) Porodnost a plodnost jsou ukazatele informující o přirozeném přírůstku narozením.

Porodnost je údaj, který říká, kolik dětí se narodí v jednom roce na 1000 obyvatel středního stavu. Plodnost je údaj, který říká, kolik dětí se narodí ženám v plodivém věku.

3) Úmrtnost informuje o počtu zemřelých podle pohlaví, věku a příčin úmrtí. Výstižně je charakterizována obecnou mírou úmrtnosti a kojeneckou úmrtností.

4) Stárnutí obyvatelstva souvisí se zlepšením zdravotní péče a životních podmínek. ČR je v současné době v situaci, která je známá ostatním vyspělým zemím jako druhá demografická revoluce. Souvisí s populačními změnami po 2. světové válce a počátkem 20. století.

Název tematického celku: *Základy regionální politiky včetně jejich nástrojů, význam NUTS a demografických aspektů v ČR (vzdělávací materiál)*

1. Odpovědnost a řízení RP/SP dle úrovně

Úkolem cvičení je vyhledání příkladů právních norem primárního a sekundárního práva ve vztahu k RP/SP, zopakování legislativního procesu a určení odpovědných evropských a národních orgánů za oblast provádění regionální politiky.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte příklady evropských právních aktů upravujících pravidla pro RP/SP.
- 2) Popište a zopakujte legislativní proces přijímání právních aktů sekundárního práva.
- 3) Určete odpovědné evropské orgány za provádění RP/SP.
- 4) Určete odpovědné orgány v ČR u jednotlivých strukturálních fondů a jejich operačních programů.

Pomůcky pro cvičení: učební materiály, internet, psací potřeby, kartičky s čísly 1-4.

Postup při cvičení:

Žáci se rozdělí do skupin a vylosováním čísla určí úkol, který budou řešit. O zpracování úkolu pořídí každá skupina zápis. Po uplynutí 15 minut na zpracování úkolu představí skupina své řešení úkolu všem žákům. Písemný zápis přepoše každá skupina ostatním.

2. Přehled ESIF pro období 2014-2020

Úkolem cvičení je seznámení žáků s jednotlivými fondy RP/SP, upevnění jejich názvů a obsahu, posílení ústního projevu při prezentaci, spolupráce ve skupině a motivace žáků.

Zadané úkoly:

- 1) V učebním textu a na internetu vyhledejte podle názvu konkrétní fond a vyberte jeho aktuální podmínky pro období 2014-2020 a pořídte o něm přehledný zápis.
- 2) Zařaďte fond do strukturálních nebo investičních fondů.
- 3) Představte ostatním žákům fond: název, zkratka, obsah fondu, zařazení, novinky.
- 4) Vyhledejte, co je evaluace, jaký má účel, jaké jsou způsoby provedení. Proveďte jednoduchou evaluaci.

Pomůcky pro cvičení: učební materiály, internet, psací potřeby, kartičky s jednotlivými čísly od 1 do 5 a evaluační lístky v počtu odpovídajícím počtu žáků.

Postup při cvičení:

Žáci se rozdělí do pěti skupin a vylosují si kartičku s číslem odpovídajícím číslu fondu ve vzdělávacím materiálu. Na samostatnou práci skupin je určen čas 15 minut. Potom předstoupí každá skupina před ostatní a přednese v limitu 5 minut vypracovaný úkol. Pro ověření nabytých znalostí položí posluchačům 2 otázky, na které je možno odpovědět podle

provedeného výkladu. Po odprezentování poslední skupiny dostanou žáci evaluační lístek, do kterého ohodnotí školní známkou výkon ostatních skupin. Vlastní představení hodnotí podtrženou známkou. Evaluace je anonymní. Na základě hodnocení žáků a svých poznatků učitel oznámkuje žáky s nejlepší a nejhorší prezentací.

3. Publicita projektů RP/SP

Úkolem cvičení je poznání obsahu pojmů: publicita, SWOT analýza, Společná komunikační strategie, Dohody o partnerství 2014 - 2020. V souvislosti s tím vyhledání a poznání log důležitých operačních programů.

Zadané úkoly:

- 1) V učebním textu a na internetu vyhledejte obsah uvedených pojmů.
- 2) Vyhledejte ve svém okolí co nejvíce projektů realizovaných z různých operačních programů v minulém nebo současném programovém období a vyjmenujte údaje uváděné na publikačním štítku.
- 3) Vytvořte seznam operačních programů a k nim zkopírujte jejich loga z internetových zdrojů.
- 4) Objasněte význam SWOT analýzy podle jejich jednotlivých stránek.
- 5) Vysvětlete obsah dokumentu Společná komunikační strategie Dohody o partnerství 2014-2020 ve vztahu k publicitě projektů.

Pomůcky pro cvičení: učební text, internetové zdroje, psací potřeby.

Postup při cvičení:

Žáci dostanou za **domácí úkol** vyhledat co nejvíce příkladů projektů realizovaných v jejich okolí. Musí popsat, kde viděli publikační štítek, název projektu a operační program. Nepočítají se projekty vyhledané na internetu. Každý žák přečte názvy projektů a uvede, ze kterých programů byly podpořeny. Tři žáci s nejvyšším počtem zjištěných projektů budou kladně klasifikováni za splnění domácího úkolu.

K provedení úkolu č. 4) vyhledají žáci dokument SWOT analýza výsledků dotazníkového šetření v r. 2011 a evaluace komunikačních aktivit. Podobně postupují u úkolu č. 5).

4. Evropský sociální fond

Úkolem cvičení je seznámení žáků s úlohou ESF pomáhat jednotlivcům i skupinám, které trpí znevýhodněním.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte, které skupiny obyvatel jsou považovány za sociálně vyloučené a jaké projekty jsou pro ně určeny.
- 2) Vysvětlete obsah pojmů marginalizace, podpora společensky odpovědného podnikání a podpora místních partnerství.
- 3) Vyhledejte, na jaké skupiny obyvatel je zaměřena oblast sociálního začleňování.

Pomůcky pro cvičení: internet, psací potřeby.

Postup při cvičení:

Každý žák postupuje samostatně podle zadaných úkolů. Do sešitu si zapíše názvy a obsah uvedených pojmů, které patří mezi jednu z oblastí náplně ESF.

5. NUTS

Úkolem cvičení je naučit žáky členění území ČR z hlediska jednotek EU a vše ukázat na mapě nástěnné nebo internetové.

Zadané úkoly:

- 1) Ukažte na nástěnné mapě ČR územní jednotky NUTS I až II, správně je pojmenujte a запиšte vše do sešitu.
- 2) Ukažte na podrobné mapě příklady územních jednotek LAU 1 a LAU 2 z našeho kraje, pojmenujte je a запиšte do sešitu.

Pomůcky pro cvičení: učební text, internet, nástěnná mapa ČR, psací potřeby.

Postup při cvičení:

Žáci pracují ve dvojicích při plnění úkolu 1 a 2. Na konci cvičení učitel prověří znalosti a dovednosti práce s mapou u jednotlivých žáků.

6. Kontrolní otázky

- 1) Vyjmenujte hlavní cíle RP/SP.
- 2) Vyjmenujte všechny evropské strukturální a investiční fondy pro období 2014 - 2020.
- 3) Které ze strukturálních fondů jsou nejstarší, kdy a proč vznikly?
- 4) Uveďte rok vzniku a úkoly EFRR.
- 5) Vyjmenujte předvstupní fondy a určete, kdy a proč vznikly.
- 6) Vyjmenujte nejméně 5 oblastí podpory z EFRR.
- 7) Vysvětlete, co jsou brownfieldy a uveďte jeden konkrétní příklad ze svého okolí.
- 8) Vysvětlete, co znamená princip koncentrace a princip doplňkovosti při poskytnutí pomoci ze strukturálních fondů.
- 9) Uveďte 3 závažné současné demografické změny v EU a v ČR.
- 10) Vyjmenujte nejméně 5 oblastí podpory z ESF.
- 11) Vysvětlete, co jsou „tvrdé a měkké“ projekty. Přiřaďte je k evropským fondům.
- 12) Charakterizujte podrobně region.
- 13) Vysvětlete, jaký význam má sledování populačních změn ve společnosti, co je podkladem pro demokratické studie?
- 14) Pojmenujte nejméně tři závažné demografické změny v současné společnosti, vysvětlete jejich příčiny a následky.

<p>Název tematického celku: Vývoj integračního procesu ES-EU s důrazem na pochopení jeho úspěchů a nezdarů</p>
<p>Anotace: Praktický maturitní projekt charakterizuje novodobé integrační snahy v Evropě po skončení 2. světové války až po současnost. Je zaměřen na ekonomicky přínosná opatření a šíří jejich dopadů pro členské státy, ale také sleduje některé odmítnuté návrhy, které v době svého vzniku „předběhly“ dobu a nebyly realizovány.</p>
<p>Klíčová slova: Marshallův plán, Evropská společenství, Evropský korpus, euroskleróza, jednotný vnitřní trh a jeho svobody, eurozóna, Kodaňská kritéria, Smlouva o ústavě pro Evropu, Konvent, ratifikační proces, společné politiky ES-EU, Maastrichtský chrám, smlouva.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech jako např. Český jazyk, Občanská nauka, Dějepis, Hospodářský zeměpis a také v předmětech odborných jako je Regionální rozvoj ve 2. a 3. ročníku.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Evropa po 2. světové válce. 2) ESUO, EHS, ESAE, SZP. 3) Společná armáda, euroskleróza. 4) Svobody JVT, HMU. 5) Volný pohyb osob, Schengenské dohody. 6) SZBP, vnitro a justice. 7) Smlouva o ústavě pro Evropu, Lisabonská smlouva.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Výklad, vysvětlování na příkladech, brainstorming, brainwraitig, využití odborných prezentací a přednášek, práce s odbornou literaturou, metody týmové spolupráce žáků.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) umí popsat poválečnou situaci v Evropě, použije vhodné příklady, 2) vysvětlí obsah a zaměření Pařížských a Římských smluv a principy SZP, 3) objasní snahu o vytvoření společné armády a příčiny neúspěchu a jeho důsledky, 4) definuje svobody JVT a etapy hospodářské integrace, 5) vyjmenuje možnosti a podmínky volného pohybu osob v Schengenském prostoru, 6) zdůvodní snahy a nástroje vytvoření SZBP a spolupráci ve vnitru a justici, 7) popíše snahy a příčiny nezdaru o prohloubení politické integrace, přínos Lisabonské smlouvy.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Svoboda,P. <i>Evropské právo ÚZ</i>. Sagit Ostrava 2004. ISBN 978-80-86902-63-0 <i>Jak funguje Evropská unie</i>. Úřad pro publikace Evropské unie Lucemburk 2012. ISBN 978-92-79-25549-6 <i>Evropa - informační příručka pro mladé</i>. Úřad pro publikace Evropské unie Lucemburk 2013. ISBN 978-92-79-29203-3 König,P., Lacina,L., Přenosil, J. <i>Učebnice evropské integrace</i>. Barrister & Principal, spol.s r.o., 2006. ISBN 80-7364-022-8</p>

Název tematického celku: *Vývoj integračního procesu ES-EU s důrazem na pochopení jeho úspěchů a nezdarů (učební text)*

1. Motivy evropské integrace

V průběhu více než šesti desetiletí novodobého evropského integračního procesu bylo zaznamenáno a ověřeno mnoho úspěšných rozhodnutí a akcí, ale také mnohé snahy o užší propojení zúčastněných států. Zejména v citlivých oblastech byly některé snahy neúspěšné a narazily na odpor, a proto byly na dlouhá léta odloženy nebo ukončeny zcela. Současné snahy o sjednocení evropských států v jeden pevně propojený celek bez použití násilí války nemá v historickém vývoji evropského kontinentu obdoby. Evropská unie představuje v současné etapě dobrovolné společenství evropských států propojených vazbami hospodářskými, měnovými občanskými i kulturními. Podle intenzity sjednocení evropských právních předpisů s právními předpisy jednotlivých členských států jsou rozlišovány tři úrovně politik:

Politiky ES - EU

Podle intenzity sjednocení evropských právních předpisů s právními předpisy jednotlivých členských států jsou rozlišovány tři úrovně politik:

1) Společné politiky - téměř všechny rozhodovací pravomoci byly přeneseny na ústřední orgány Evropské unie. Na výkonné moci jednotlivých členských států je ponecháno minimum národních pravomocí. Do společných politik patří: společná zemědělská politika, společná dopravní politika, společná zahraniční a bezpečnostní politika, hospodářská a měnová unie.

2) Koordinované(sdílené) politiky - rozhodovací pravomoci jsou v těchto oblastech rozděleny přibližně rovnoměrně mezi ústřední orgány EU a národní orgány členských států. Koordinovanými politikami jsou regionální politika, ochrana životního prostředí, ochrana hospodářské soutěže, věda a výzkum, ochrana spotřebitele, sociální politika.

3) Doplnující politiky - většina rozhodovacích pravomocí je na národních orgánech členských států a pouze minimální právní úprava je dána evropskými právními akty. Doplnujícími politikami jsou rozvojová spolupráce, zdravotní politika, vzdělanost, kultura a zaměstnanost

Mezi jednotlivými úrovněmi dochází s postupem integračního procesu k přesunům jednotlivých dílčích politik. Současný stav politik a jejich úroveň jsou výsledkem dlouhého sjednocovacího procesu. Je užitečné připomenout si v jednotlivých desetiletých etapách postup sjednocování s ohledem na poučení a zamyšlení se nad jeho úspěchy a nezdary.

2. Etapy evropské integrace

Padesátá léta - tři společenství (1950 - 1959)

Na počátku 50. let byly vzpomínky na utrpení druhé světové války ještě příliš živé. Evropští politici se soustředili na upevnění mírového soužití, odvrácení hrozby dalšího válečného konfliktu a na obnovu hospodářství zničeného nebo narušeného válkou. Sféry politického a hospodářského vývoje světa začaly ovládat dvě supervelmoci - USA a SSSR. Role Evropy ustoupila do pozadí. V době poválečné obnovy Evropy byla jedním z motivů evropské integrace **snaha o posílení Evropy** v globálním měřítku.

Francouzský ministr zahraničních věcí **Robert Schuman** předložil 9. května 1950 návrh Německu a dalším evropským státům na spolupráci v oblasti strategických surovin. Jednalo se o vzájemnou kontrolu a bezcelní obchod s uhlím a ocelí. Uhlí a ocel sloužily k obnově průmyslu a hospodářství, ale mohly být také zneužity k výrobě zbraní. R. Schuman nazval tuto francouzskou iniciativu základem evropské federace. Na památku této úspěšné akce byl vyhlášen **9. květen** jako **Den Evropy**. Německo přijalo francouzský návrh na vzájemnou kontrolu nad výrobou a obchodem s uhlím a ocelí. K Německu a Francii se připojily další čtyři evropské státy - Itálie, Belgie, Nizozemí a Lucembursko, které podepsaly v roce 1951 v Pařížské smlouvy, kterými založily **Evropského společenství uhlí a oceli** (ESUO). Obchod bez cla a stejné dopravní tarify ve společném trhu s uhlím a ocelí významně přispěly k oživení hospodářství členů ESUO. Počáteční hospodářská spolupráce se strategickými surovinami se osvědčila. Nadšení z úspěchu iniciovalo další snahy o prohloubení evropské spolupráce.

Počátek 50. let je obdobím politického a hospodářského napětí mezi světovými supervelmocemi (studená válka). Po vypuknutí války v Koreji se zrodila myšlenka na posílení vojenské obrany Evropy. Problémem však byla situace Německa. Po porážce ve 2. světové válce musela být německá armáda rozpuštěna (demilitarizace). Evropa s Německem byla postavena před novou situací. Po úspěchu ESUO se Francie rozhodla předložit v roce 1952 Plévenův plán na vytvoření Evropského obranného společenství (EOS). EOS mělo fungovat na základě společné evropské armády s jednotným velením, rozpočtem a zbrojním programem. Smlouvu o založení EOS podepsalo pět evropských států (Belgie, Itálie, Lucembursko, Nizozemí a Německo). Francie se však ke smlouvě nepřipojila, protože francouzský parlament odmítl kvůli mohutným manifestacím lidu EOS ratifikovat.

Po nezdaru EOS země ESUO vypracovaly návrh rozšíření vzájemné obchodní spolupráce v oblasti strategických surovin na veškeré druhy zboží. V roce 1957 byly v Římě podepsány smlouvy, které zakládají dvě společenství - **Evropské hospodářské společenství** (EHS) a **Evropské společenství pro atomovou energii** (ESA, Euratom). Smlouva o EHS zakládala dvě společné politiky - společnou zemědělskou politiku (**SZP**) a společnou dopravní politiku.

Zavedením společné zemědělské politiky bylo zemědělství zahrnuto do společného trhu a zemědělci v členských státech začali pobírat dotace na podporu zemědělské produkce. Ve druhé polovině 50. let nebyly členské státy soběstačné ve výrobě potravin. V době studené války koncem 50. let byly potraviny strategickým zbožím. Období padesátých let je též obdobím udělení nezávislosti koloniím evropských států a snížením dovozu potravin ze zámoří. SZP byla uvedena v život pět let po podpisu Římských smluv. Podpory farmářů přinesly očekávané zvýšení výroby potravin. SZP však nebyla regulovaná, proto docházelo často k zemědělské nadprodukcí. Přebytky potravin, které byly nešetrně řešeny spalováním obilí, vyléváním mléka do pole nebo kompostováním vyvolaly odpor veřejnosti k plýtvání s potravinami. Bylo nutné hledat a zavádět regulační mechanismy pro zemědělské hospodaření. Regulace zemědělské produkce spočívala v zavádění nových opatření na příklad kvótování zemědělské produkce, půda ležící ladem, zatravňování orné půdy, zalesňování, ekologickém zemědělství a zdůrazňování kvality potravin před jejich kvantitou.

Šedesátá léta (1960 - 1969)

Období je poznamenáno zaváděním pravidel vyplývajících ze smluv v život:

- 1) farmáři v členských zemích pobírají dotace a zemědělská produkce je později regulována,
- 2) pro volný pohyb zboží jsou přijímána závazná jednotná pravidla a objevují se problémy s řešením zjevných překážek.

Od 1. ledna 1968 byla mezi šesti evropskými státy vybudována **zóna volného obchodu**. Znamená to, že se zboží převáželo v rámci vnitřních hranic bez cla, byly zrušeny prohlídky

nákladů na vnitřních hranicích. Začaly se však objevovat nové skryté překážky volného pohybu zboží:

a) překážky mezi členskými státy - rozdílné národní standardy u stejného druhu zboží, skrytá státní pomoc některým průmyslovým odvětvím či omezování přístupu k národním zakázkám firmám z cizích zemí. Společným znakem těchto překážek je ochrana domácích producentů před zahraniční konkurencí. K řešení těchto nežádoucích situací byl postupně zaveden nový přístup vzájemného uznávání, ustanoven evropský úřad pro standardizaci a byla uložena povinnost zveřejňovat státní zakázky v Journal official.

b) překážky ve vztahu ke třetím (nečlenským) zemím - byla uplatňována různá cla pro dovoz zboží. Dovozce z nečlenské země si proto mohl vybrat zemi s nejnižším clem. Tím byla zavedena nerovnost obchodu vůči třetím zemím. Řešením situace bylo prosazení společného celního sazebníku, kdy se s nečlenskými zeměmi obchoduje s průměrným (stejně vysokým) clem. To je základem **celní unie**.

Otevření velkého společného vnitřního trhu však vytváří **silné konkurenční prostředí**. Lepší postavení tak získávají silná nadnárodní obchodní seskupení, s nimiž mohou jen těžko úspěšně soutěžit lokální producenti. Pro **zachování místní rozmanitosti** produktů bylo nutné vytvořit takové **mechanismy dotací**, které umožňují zlepšení jejich podmínek.

V současné době má EU společný celní zákoník. Jsou zrušeny celní kontroly zboží, členské státy při vzájemném obchodu nevybírají clo ani žádné další poplatky. Musí však vést povinné výkazy o obratu, množství a druhu zboží z důvodu daňové povinnosti. Liberalizace obchodu byla největším úspěchem 60. let.

Méně úspěšné byly vztahy evropských společenství k zahraničí. Došlo ke změně na místech politických vůdců. Proevropsky zaměřený německý kancléř Konrad Adenauer odešel ze své funkce a po změně režimu ve Francii se do čela dostal eurokratický generál Charles de Gaulle. Usiloval o zlepšení francouzské pozice na evropské i světové úrovni. Snahy o transformaci Římských smluv, omezení vlivu NATO, vytvoření užší spolupráce v oblasti zahraniční, obranné a bezpečnostní s cílem vytvořit politickou unii pod francouzským vedením zbývající členské státy odmítly. Generál de Gaulle usiloval o vytvoření silného seskupení evropských států bez vlivu USA. Proto Francie v letech 1961 a 1967 zablokovala žádost Velké Británie o členství v ES. Snaha Francie prosadit své představy o budoucnosti evropského integračního procesu vyvrcholila krizí v letech 1966 -1967, kdy Francie odvolala své delegáty z orgánů ES (**politika prázdné židle**). V době, kdy se k přijetí rozhodnutí vyžadovala shoda všech zástupců členských zemí, to znamenalo zablokování činnosti orgánů ES. Ústupkem Francii bylo řešení celé situace přijetím tzv. Lucemburského kompromisu. Toto mnohaleté období stagnace nazýváme **euroskleróza**.

Sedmdesátá léta (1970 - 1979)

Období začíná pokračováním eurosklerózy. Po odstoupení generála de Gaulla ho vystřídal v prezidentské funkci Georges Pompidou, který znamenal zásadní obrat ve směřování francouzské pozice. Orgány ES v čele s Komisí vytýčily tři základní cíle - „dokončení, prohloubení a rozšíření evropské integrace“.

Největším pokrokem tohoto období bylo **první rozšíření ES** v roce **1973**. K šesti státům ES se připojily Velká Británie, Irsko, Dánsko. Čtvrtým žadatelem o členství bylo Norsko, ale jeho občané v referendu připojení k ES odmítli.

Významným přínosem k „prohloubení“ byl **projekt Evropského měnového systému (EMS)** a **přijetí ECU** - evropské měnové jednotky, v roce 1977. ECU nikdy neexistovalo jako reálné platidlo. Byla to přepočtová jednotka zavedená pro usnadnění obchodních transakcí a pro porovnávání výkonnosti ekonomik členských států. Národní měny členských států byly vázány na určité povolené flukтуаční pásmo (had v tunelu) ve vztahu k ECU.

Koncem 70. let (1979) se konaly historicky **první přímé volby do Evropského parlamentu**. Před nimi byl Evropský parlament tvořen členy jednotlivých národních parlamentů.

Osmdesátá léta (1980 - 1989)

V první polovině 80. let **došlo ke druhému rozšíření ES** ve dvou vlnách. V roce **1981** přistoupilo Řecko, v roce **1985** se k ES připojily státy Pyrenejského poloostrova - Španělsko a Portugalsko. Vůdčí osobností tohoto období je předseda Evropské komise **Jacques Delors**. Jeho úsilí směřovalo k prosazení čtyř svobod jednotného vnitřního trhu. V roce 1986 vyústily jeho snahy k přijetí **Jednotného evropského aktu (JEA)**, který definoval **čtyři svobody jednotného vnitřního trhu (JVT)** a stanovil pravidla pro odstranění překážek volného pohybu tak, aby JVT začal fungovat od 1. 1. 1993. Další přínos JEA spočívá v posílení legislativních pravomocí Evropského parlamentu, stanovení pravidel pro zavádění společného trhu odstraněním práva veta, pojmenování problémů zhoršujícího se životního prostředí a závazek členských států k jeho ochraně. Přípravou na prosazení pravidel pro fungování JVT byla **Schengenská smlouva** o volném pohybu osob z roku 1985. V roce 1990 byla podepsána Úmluva k provedení Schengenské dohody.

Prísna pravidla společné zemědělské politiky regulující podmínky zemědělství a mořského rybolovu vedla dlouhodobě k odporu Grónska, které získalo v roce 1979 autonomii na Dánsku, zvolilo si vlastní parlament a ustanovilo vládu. Rozkoly v regulaci rybolovu a požadavky na pokrytí potřeb obyvatel Grónska vyústily ve **vystoupení Grónska z ES** v roce 1985.

Devadesátá léta (1990 - 1999)

Období je charakteristické politickými změnami ve východní Evropě s dopadem na ES a intenzivní činností členských států v oblasti budování hospodářské a měnové unie (HMU).

Mezinárodní události ve východní Evropě, které byly výrazně ovlivněny **rozpadem SSSR**, postavily ES před novou situací. **Východoevropské státy**, které se vymanily z politického vlivu SSSR, projevíly **zájem o členství v ES**. Řešením situace bylo vypracování asociačních dohod a jejich ratifikace, stanovení podmínek pro přijetí kandidátských zemí (Kodaňská kritéria), kontrola jejich připravenosti na členství a stanovení forem pomoci kandidátským zemím. Koncem 90. let byla EU postavena před kvalitativně nové a největší rozšíření.

Podpisem **Maastrichtské smlouvy** v roce 1992 se rozšířily zájmové oblasti ES o další dva pilíře (Maastrichtský chrám). Vznik HMU byl rozložen do tří etap:

1. etapa - od počátku roku 1990 s cílem odstranit všechny překážky volného pohybu kapitálu mezi členskými státy.
2. etapa - od počátku roku 1994, kdy byl založen Evropský měnový institut (**EMI**) za účelem intenzivní spolupráce s centrálními bankami členských států.
3. etapa - od počátku roku 1999, kdy byla zavedena **společná měna - euro** pro 11 členských zemí (Belgie, Finsko, Francie, Itálie, Irsko, Lucembursko, Německo, Nizozemí, Portugalsko, Rakousko, Španělsko) z počátku jako **virtuální, (přepočtová) měna**. Od 1. 1. 2002 existuje euro jako **reálná měna EU**

První desetiletí (2000 - 2010)

Počátkem nového tisíciletí byla v EU zavedena společná měna euro a kandidátské země finisovaly s uzavíráním přístupových kapitol. V prosinci 2002 se podařilo deseti kandidátským zemím (ČR, SR, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovinsko, Kypr a Malta) uzavřít všechny přístupové kapitoly (negociační proces) na summitu v Kodani.

Tyto státy vstoupily do EU k 1. 5. 2004. Bulharsko a Rumunsko musely na členství v EU ještě dva roky počkat.

EU stála před otázkou dalšího směřování evropské integrace a předchozí úspěchy vyvolávaly myšlenky na ještě těsnější semknutí evropských států. Zatím účelem bylo v roce 2002 zřízeno účelové sdružení **Konvent**, v němž zástupci členských států i kandidátských zemí navrhovali a posuzovali možnosti dalšího směru vývoje EU. V Konventu za předsednictví bývalého francouzského prezidenta V. G. d' Estaina jednali zástupci členských států na nejvyšší úrovni, poslanci národních parlamentů, poslanci Evropského parlamentu a zástupci Evropské komise. Práce Konventu byla zaměřena na zjednodušení zakládajících smluv a ostatních evropských právních dokumentů, problematiku právní subjektivity EU, základních lidských práv euroobčanů, posílení role Evropského parlamentu, dlouhodobého předsednictví v Evropské radě, změnu poměru hlasů při hlasování kvalifikovanou většinou v Radě, zrušení tří pilířů EU a otázku vystoupení členského státu z EU. Výsledkem byl v roce 2004 text dokumentu s názvem **Smlouva o Ústavě pro Evropu** (Ústavní smlouva, Ústava EU, euroústava). Ratifikace ústavní smlouvy však skončila jejím odmítnutím v referendech konaných ve Francii a Nizozemí. Tento nezdar dlouho připravovaných změn nastolil otázku použití národního referenda pro rozhodování v evropské nadnárodní úrovni.

Nástupkyní zmařené Ústavní smlouvy byla v roce 2007 **Lisabonská smlouva**, která řešila podobné otázky, ale citlivějším způsobem, zejména bez použití pojmu ústava. Posledním státem, který Lisabonskou smlouvu ratifikoval 13. 11. 2009, byla Česká republika, když prezident Václav Klaus obdržel odpověď od Ústavního soudu v Brně, že Lisabonská smlouva není v rozporu s Ústavou ČR.

Druhá polovina desetiletí je poznamenána světovou finanční krizí, která začala v USA 15. září 2008 pádem významné americké banky Lehman Brothers. Klienti bank ztratili schopnost splácet své hypoteční úvěry na bydlení. **Hypoteční krize** se z USA rozšířila do celého světa.

V roce 2010 zasáhla hospodářská krize Evropu. Ze států eurozóny bylo nejvíce postiženo Řecko a další jihoevropské země - Itálie, Španělsko a Portugalsko. Řecko jako nejslabší článek eurozóny se v roce 2010 dostalo na pokraj státního bankrotu a bylo nuceno žádat o pomoc Evropskou unii a Mezinárodní měnový fond. Za poskytnutí finanční pomoci byla řecká vláda nucena snížit státní výdaje (důchody a mzdy) a zvýšit daně. Vážné ohrožení stability eura přišlo, když se do hospodářských potíží dostaly další jihoevropské státy eurozóny. Operace ECB na kapitálovém trhu, finanční pomoc postiženým zemím a vytvoření záchranného fondu eura, to byly hlavní nástroje řešení **finanční krize eurozóny**. Evropská unie jako reakci na finanční krizi přijala více než 40 nových právních předpisů pro zajištění větší stability a snížení rizika a dopadů na daňové poplatníky členských zemí. Dlouhodobé dopady finanční krize postihly každý členský stát i občany EU. Projevily se snížením HDP nebo jeho stagnací, zvýšením nezaměstnanosti, snižováním životní úrovně, chudobou a neschopností splácet úvěry. V nejvíce postižených zemích dosáhla hranice nezaměstnanosti více než 25% a došlo k úplnému vyhlazení vesnic v méně žádaných lokalitách. Vzhledem k nízké kupní síle obyvatelstva je mnoho opuštěných domů stále neprodejných.

Název tematického celku: *Vývoj integračního procesu ES-EU s důrazem na pochopení jeho úspěchů a nezdarů (vzdělávací materiál)*

1. Rozšiřování ES - EU

Úkolem cvičení je vypracovat přehled postupného rozšiřování počtu členských států ES - EU, nalézt je na mapě Evropy a upevnit své poznatky vytvořením vlastní mapy.

Zadané úkoly:

- 1) S pomocí učebního materiálu odborné publikace nebo internetového zdroje chronologicky zaznamenejte do sešitu jednotlivá rozšíření, pojmenujte je a členské státy ukažte na mapě Evropy.
- 2) Na čistou stránku zakreslete podle svých představ obrys Evropy. Do obrysu zakreslete:
  - a) polohu zakládajících států ESÚO a jejich názvy,
  - b) státy severního rozšíření,
  - c) státy, které od dnešního data přistoupily k EU v posledních 10 letech,
  - d) své nákresy porovnejte s rozloženou mapou Evropy.

Pomůcky pro cvičení: nástěnná mapa Evropy, psací potřeby, učební materiály, internet.

Postup při cvičení:

Žáci pracují samostatně a upevní své znalosti a orientaci na mapě Evropy při opakování.

2. Maastrichtský chrám

Cílem cvičení je pochopení tří pilířů Evropské unie stylizovaných do podoby chrámu, seznámení s nimi a upevnění nových poznatků.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte v literatuře nebo na internetu podobu Maastrichtského chrámu s prvním pilířem uprostřed.
- 2) Do sešitu překreslete podobu chrámu a popište obsah jednotlivých pilířů.
- 3) Vyjmenujte, které legislativní nástroje Maastrichtský chrám zobrazuje.
- 4) Vysvětlete důvod, proč byla zvolena právě podoba antického chrámu.

Pomůcky: učebnice, internetový zdroj, psací potřeby.

Postup cvičení:

Přeneste podobu a obsah obrázku Maastrichtského chrámu do sešitu a zopakujte obsah jeho jednotlivých pilířů. V obrázku podtrhněte jednotlivé legislativní nástroje.

3. Hra - Kdo jsem

Cílem cvičení je odhalit jméno významné evropské osobnosti na základě pěti výstižných otázek. Hra současně prověřuje čestné morální jednání žáků.

Zadané úkoly:

- 1) Seznamte se jmény významných osobností evropské integrace uvedenými v seznamu. Vyhledejte jejich charakteristiky v literatuře nebo na internetu a zapište si stručné poznámky.
- 2) Formulujte 5 otázek tak, aby na ně bylo možno odpovědět ANO - NE a abyste s jejich pomocí odkryli totožnost neznámé osobnosti.
- 3) Vždy odpovídejte pravdivě a nenapovídejte si navzájem. (Není dovoleno používat mobilní telefon, tablet a podobné prostředky sdělovací techniky)

Pomůcky pro cvičení: jména evropských osobností napsaná na samolepicích lístečcích pro nalepení na záda (počet lístků odpovídá počtu žáků ve skupině), papír a tužka na poznámky. Doporučená jména evropských osobností: Charles de Gaulle, Robert Schuman, J. E. Barroso, A. Merkelová, Konrad Adenauer, P. H. Spaak, G. Marshall, J. Monnet, G. Pompidou, V. Klaus, Alžběta II., J. Delors, V.G. d' Estain...

Postup při cvičení:

Žáci mají 15 minut na vyhledání charakteristik osobností zapsaných na tabuli a na tvorbu otázek, které si zapiší na papír. Učitel přilepí lístek se jménem osobnosti na záda každého žáka. Žáci vytvoří rozpočítáním dvojice. Každý z dvojice v průběhu následujících 10 minut přečte své otázky a pokusí se určit, jakou osobnost představuje. Za správné určení osobnosti získá žák 1 bod, neurčí-li jeho spolužák osobnost správně, získá jeho protivník další bod. Žák může získat maximálně 2 body a tím výbornou známku. Učitel kontroluje průběh dotazování a čestné jednání žáků.

4. Vliv cla na vzájemný obchod mezi státy

Úkolem cvičení je pochopit vliv cla v různých právně-ekonomických situacích.

Zadané úkoly:

- 1) Mezi třemi zúčastněnými zeměmi A, B, C není žádná dohoda o clech. Státy vůči sobě uplatňují různě velká cla: 100 %, 200 % a 500 %. Výrobní náklady na stejný výrobek jsou 2, 3. a 8. Určete, který obchod je nejvýhodnější a uskuteční se.
- 2) Mezi státy A a B existuje zóna volného obchodu, $c_{AB}=0$ %. Určete, který obchod je nejvýhodnější a uskuteční se. Zdůvodněte výhodu uzavření zóny volného obchodu mezi státy.
- 3) Mezi zeměmi A a B byla uzavřena celní unie, se zemí C obchodují s průměrným clem. Určete, který obchod je nejvýhodnější a uskuteční se. V čem je přínos celní unie?

Pomůcky pro cvičení: psací potřeby, kalkulačka.

Postup při cvičení:

Do sešitu k úkolům zakreslete pomocí „bublin“ jednotlivé země a schéma zadání (země A, B, C, náklady na výrobek, c_{AB} a šipky pro směr zboží). Vypočítejte cenu, za kterou by se mezi jednotlivými zeměmi se zbožím obchodovalo a zapište ji na příslušnou šipku. Vyznačte, který obchod je nejvýhodnější. U třetího úkolu vypočítejte průměrné c_{ABC} .

5. Mapa evropské integrace

Cílem cvičení je pochopit kvalitativní změny evropského integračního procesu a vytvořit grafickou podobu mapy myšlení pro umístění ve třídě.

Zadané úkoly:

- 1) Vypište do sešitu rok vzniku jednotlivých evropských společenství, společných politik, rok podpisu důležitých dokumentů, rok realizace významných změn v evropském integračním procesu.
- 2) Vysvětlete kvalitativní posuny v procesu evropské integrace.
- 3) Vypracujte do sešitu mapu myšlení se zachycením kvalitativních změn.
- 4) Svě grafické pojetí představte před kolektivem třídy a zdůvodněte.
- 5) Hlasujte o nejlepším návrhu mapy myšlení a vítězný návrh přeneste na velký formát papíru a umístěte ve třídě.

Pomůcky pro cvičení: informační materiály, učební text, internet, psací potřeby, hlasovací lístky.

Postup při cvičení:

Žáci pracují 15 minut ve dvojicích a výsledek úkolu č. 4) představí před žákovským kolektivem. Do hlasovacího lístku přidělí každý žák nejlepšímu návrhu 3 body, druhému návrhu 2 body a třetímu nejlepšímu návrhu 1 bod. Vítězí návrh s největším počtem bodů. Hlasování je anonymní.

6. Kontrolní otázky

- 1) Vysvětlete hlavní motiv založení prvního evropského společenství a uveďte jeho název a datum vzniku.
- 2) Zařaďte SZP, vymezte ji časově, vysvětlete její podstatu a uveďte, jaká byla výše plateb pro české zemědělce v roce 2005 a v roce 2013.
- 3) Vysvětlete rozdíl mezi zónou volného obchodu, celní unií a jednotným vnitřním trhem.
- 4) Vysvětlete, jaký význam má clo uvalené na dovážené zboží.
- 5) Pojmenujte jednotlivé etapy zavádění jednotné evropské měny, rozlište virtuální a reálnou měnu.
- 6) Co jsou konvergenční (Maastrichtská) kritéria? Vyjmenujte je.
- 7) Co jsou Kodaňská kritéria? Vyjmenujte je v obecné rovině.
- 8) Vyjmenujte současné členy eurozóny a uveďte, které z nich jsou postkomunistické země. V jakém časovém období by mohla ČR přijmout euro, se kterou z požadovaných podmínek má ČR největší problém?
- 9) Co je euroland? Zdůvodněte jeho toleranci.
- 10) Vyjmenujte postkomunistické státy, které vstoupily do EU, uveďte rok vstupu.
- 11) Proč není mezi těmito státy NDR? Vysvětlete vývoj situace v Německu na konci 80. a počátkem 90. let minulého století.
- 12) Jak se označují mírové evropské vojenské síly? V jakém roce, z jakého důvodu a kde poprvé zasahovala mírová evropská armáda?
- 13) Uveďte důvody pro zavedení regulace společné zemědělské politiky regulační nástroje uplatňované v SZP.

<p>Název tematického celku: Ústřední instituce EU, její legislativní nástroje sloužící k prosazování cílů EU</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje fáze evropské integrace v souvislosti s historií jednotlivých ústředních institucí, vymezuje jejich pravomoci, obsazení, sídlo a funkční období. K prosazování celoevropských i národních zájmů členských států slouží legislativní postup při schvalování právních aktů sekundárního práva.</p>
<p>Klíčová slova: ESUO, EHS, ESAE, EU, Evropská rada, Rada EU, Evropský parlament, Evropská komise, Evropský soudní dvůr, Evropský účetní dvůr, Evropský systém ústředních banka, Evropská ústřední banka, primární a sekundární právo, zákonodárná iniciativa, legislativní postup.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech jako například Dějepis, Občanská nauka a předmětech odborných jako je Hospodářský zeměpis.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Historický vývoj Evropských společenství.   2) Evropská rada, Rada EU.   3) Evropský parlament.   4) Evropská komise.   5) Soudní a kontrolní instituce.   6) Měnové instituce.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Metoda vysvětlování, výkladu, odborných prezentací, zpracování map myšlení k zadanému tématu, video Historie evropské integrace, Ústřední instituce, simulace přijímání evropské směrnice v Evropském parlamentu a Radě, dohodovací výbor, vědomostní hry a soutěže, odborné přednášky, spolupráce žáků ve skupině při řešení zadaných úkolů s využitím odborných publikací a internetových zdrojů.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) chápe důvody a umí vysvětlit okolnosti počátků novodobé evropské integrace a charakterizuje současný stupeň evropské integrace a uvede příklady,   2) umí vysvětlit kompetence a vzájemný rozdíl mezi Evropskou radou a Radou EU,   3) zná roli Evropského parlamentu a jeho postupy,   4) objasní význam Evropské komise,   5) zná kompetence ESD, Soudu první instance a kontrolu evropského rozpočtu,   6) vysvětlí přínos zavedení eura a roli odpovědných měnových orgánů.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Svoboda, P. <i>Evropské právo ÚZ</i>. Sagit Ostrava 2004. ISBN 978-80-86902-63-0 <i>Jak funguje Evropská unie</i>. Úřad pro publikace Evropské unie Lucemburk 2012. ISBN 978-92-79-25549-6 <i>Evropa - informační příručka pro mladé</i>. Úřad pro publikace Evropské unie Lucemburk 2013. ISBN 978-92-79-29203-3   König,P., Lacina,L.,Přenosil, J. <i>Učebnice evropské integrace</i>. Barrister & Principal, spol.s r.o., 2006. ISBN 80-7364-022-8</p>

Název tematického celku: *Ústřední instituce EU, její legislativní nástroje sloužící k prosazování cílů EU (učební text)*

Evropská společenství (ES) - Evropská unie (EU) je evropské nadnárodní seskupení s více než šedesátiletou historií. S historickým vývojem ES - EU je neoddělitelně spojeno vytvoření ústředních orgánů (institucí) jako společných orgánů, na které členské státy ES - EU přenesly prostřednictvím svých volených nebo jmenovaných zástupců důležité řídicí, legislativní, rozhodovací a kontrolní pravomoci.

1. Historický vývoj

Novodobá integrace evropských zemí je spojena s ukončením 2. světové války a obnovením válkou zničených a rozvrácených hospodářství. Podpora poválečné obnovy Evropy v prostředí vzájemné spolupráce byla poskytnuta z USA v podobě Marshallova plánu. Marshallův plán nabízel pomoc materiální a finanční všem státům Evropy. Státy východní Evropy, mezi nimi i Československá republika však pod mocenským vlivem Sovětského svazu pomoc z Marshallova plánu odmítly.

Rychlý hospodářský růst německé ekonomiky, zejména těžkého průmyslu, vzbuzoval na straně Francie obavy z dalšího zbrojení. Francie předložila sousednímu Německu návrh na zachování míru v Evropě obsažený v Schumanově deklaraci. Po přijetí francouzského návrhu o spolupráci a vzájemné kontrole nad výrobou a obchodem s uhlím a ocelí německým kancléřem Konradem Adenauerem se k Francii a Německu připojily i další evropské státy. V dubnu 1951 byly v Paříži podepsány smlouvy o založení **Evropského společenství uhlí a oceli** (ESUO) mezi Francií, Německem, Itálií, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Pařížské smlouvy umožnily zúčastněným zemím bezcelní obchodování s uhlím a ocelí. V počátcích 50. let to byly strategické suroviny, které bylo možno použít nejen k obnově válkou zničeného hospodářství, ale i k výrobě zbraní.

Státy ESUO ustanovily pro řízení a kontrolu obchodu s uhlím a ocelí čtyři orgány (instituce):

- 1) **Vysoký úřad** jako řídicí orgán ESUO,
- 2) **Společné shromáždění** jako nadnárodní orgán vytvořený ze zástupců národních parlamentů členských států ESUO,
- 3) **Radu ministrů** jako mezivládní orgán tvořený z ministrů vlád členských států,
- 4) **Soudní dvůr** jako nadnárodní orgán tvořený jmenovanými zástupci všech členských států pro zajištění jednotného výkladu společné legislativy a pro rozhodování sporů mezi institucemi a mezi státy a institucemi navzájem.

Činnost jednotlivých institucí ESUO spočívala podle zakládajících smluv v dodržování rovnováhy mezi zájmy jednotlivých členských států a mezi zájmy společenství ESUO jako celku. Vyváženost pravomocí institucí vyplývá z rozdílného způsobu obsazování míst v jednotlivých institucích. Tyto čtyři orgány se staly později základem ústředních institucí ES - EU, v některých případech byl název pozměněn. I v dnešní době, kdy ESUO neexistuje, jsou oceňovány myšlenky Roberta Schumana a Jeana Monneta, zejména geniální vyváženost zájmů celoevropských a národních v ústředních orgánech ES - EU. Úspěšná spolupráce šesti evropských zemí v ESUO byla rozšířena v roce 1957 podpisem Římských smluv. Římskými smlouvami byla založena další dvě společenství - **Evropské hospodářské společenství** (EHS) a **Evropské společenství pro atomovou energii** (ESAE, Euratom).

EHS mělo z hlediska posilování ekonomik zúčastněných států zásadní význam z důvodu zavedení bezcelního obchodu s veškerým zbožím a vybudování první společné politiky - Společné zemědělské politiky (SZP). Cílem EHS bylo vytvořit společný trh a postupně odbourávat rozdíly mezi ekonomikami členských států. Tím bylo dosaženo harmonického rozvoje, zajištění hospodářského růstu a stability, zvyšování životní úrovně občanů a užších kontaktů mezi členskými státy

ESAE bylo významným společenstvím pro zachování míru. Monopol USA na výrobu atomové zbraně padl, když i dalším zemím světa se podařilo vyrobit a vyzkoušet atomovou zbraň. ESAE tak předcházelo dalšímu kolu ve zbrojení mezi světovými atomovými mocnostmi, protože zavazovalo členské státy k využití jaderné energie pouze pro mírové účely, jako zdroj nezbytný k obnově a rozvoji výroby a k mírovému pokroku. Římské smlouvy vstoupily v platnost 1. 1. 1958.

Podobně jako ESUO tak také EHS a ESAE měly podle zakládajících smluv své vlastní orgány (instituce) pro řízení a rozhodování. Jednalo se o Komisi, Shromáždění, Radu ministrů, Soudní dvůr a Hospodářský a sociální výbor. Přestože se názvy orgánů někdy lišily, jejich poslání bylo obdobné jako u orgánů ESUO. Spojení orgánů jednotlivých společenství (ESUO, EHS a ESAE) provedla **Slučovací smlouva** podepsaná v roce 1965. Po ratifikaci smlouva vstoupila v platnost v roce 1967. Slučovací smlouva představuje důležitý pokrok v jednotném řízení tří společenství společnými orgány a snížení byrokratické zátěže. Z právního hlediska však zůstávají ESUO, EHS a ESAE založená zakládajícími smlouvami samostatnými právními osobami i přesto, že se pro všechna tři společenství začal používat název Evropské společenství (ES).

2. Rozdělení ústředních institucí

Rozdělení ústředních institucí je obsaženo v 1. pilíři Maastrichtského chrámu, který pojednává o jednotlivých evropských společenstvích s těžištěm zájmů v oblasti ekonomické spolupráce. Ústředními institucemi jsou:

- 1) **Evropská rada** - vrcholný, koncepční orgán ES - EU,
- 2) **Rada ministrů, Rada EU, Rada** - hlas členských států,
- 3) **Evropský parlament** - hlas lidu,
- 4) **Evropská komise, Komise EU, Komise** - motor EU a strážkyně smluv,
- 5) **Soudní dvůr ES, Evropský soudní dvůr** - vykládá a soudí podle evropského práva,
- 6) **Evropská centrální banka** - centrální banka eurozóny,
- 7) **Evropský účetní dvůr** - evropský nejvyšší kontrolní úřad.

Všechny ústřední instituce mají zřízeny ještě nižší úřady, které jim pomáhají zvládat náročnou a rozsáhlou náplň jejich činnosti. Jejich činnost zajišťuje početný úřednický aparát, v němž jsou zastoupeni zaměstnanci členské země, kde instituce sídlí, ale také zaměstnanci z jednotlivých členských států. Všichni musí být velmi dobře odborně a jazykově vybaveni. Jednání v ústředních institucích probíhají v **pracovních jazycích**. Těmi jsou francouzština, němčina a angličtina. Všechny dokumenty přijaté institucemi jsou překládány a vydávány v **úředních jazycích**, jimiž jsou jazyky používané jako úřední v jednotlivých členských zemích.

3. Charakteristika institucí EU

Evropská rada

Sídlo: Brusel

Členové: hlavy států nebo předsedové vlád, předseda Evropské rady a předseda Evropské komise a vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Jak často jedná: nejméně 4 krát ročně, dle potřeby častěji.

Kompetence: určuje směr dalšího vývoje EU, dává podněty pro činnost ústředních institucí, předseda Evropské rady („prezident EU“) zastupuje EU v zahraničí. Předseda Evropské rady a vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku („evropský ministr zahraničí“) hájí zájmy EU ve světě.

Přijímání rozhodnutí:

a) **jednomyslně** na základě shody všech účastníků Evropské rady (konsenzus). Týká se většiny přijímaných rozhodnutí,

b) hlasováním **kvalifikovanou většinou**. Hlasovat mohou jen zástupci členských států na nejvyšší úrovni. Tímto způsobem je volen předseda, jmenována Komise a vysoký představitel EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

Rada

Sídlo: Brusel, Lucemburk

Členové: vždy jeden ministr za členský stát, předsedou Rady je zástupce předsedající země Evropské unie.

Jak často jedná: 50 - 70 krát ročně.

Kompetence: má hlavní slovo při přijímání evropské legislativy, koordinuje politiky členských států a rozhoduje o nich, vymezuje a provádí společnou zahraniční a bezpečnostní politiku (SZBP), společně s Evropskou radou uzavírá mezinárodní dohody se třetími zeměmi nebo s mezinárodními organizacemi, schvaluje rozpočet EU společně s Evropským parlamentem.

V Radě je na dobu 6 měsíců předáváno předsednictví jedné členské zemi podle předem schváleného harmonogramu. Kontinuita práce Rady je zajišťována spoluprací tří představitelů národních vlád předchozího, současného a následného předsednictví v tzv. Trojce.

Podle složení Rady se rozlišuje:

a) **všeobecná Rada** je tvořena ministry zahraničí členských států za předsednictví vysokého představitele EU pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku.

b) **odborná Rada** je tvořena ministry členských států podle projednávané problematiky, např. je-li na programu jednání doprava a komunikace, účastní se ministři dopravy všech členských států za předsednictví člena vlády předsedající země v Radě.

Přijímání rozhodnutí: vždy na základě hlasování. Nejvíce rozhodnutí je přijímáno kvalifikovanou většinou. Od roku 2014 je uplatňováno hlasování **dvojí většinou** - tj. souhlas ministrů z 55 % členských států a současně ministrů zemí s 65 % obyvatel EU. Tento nový systém hlasování odráží legitimitu EU jako unii lidí a národů. Při hlasování mají zástupci členských států přidělený různý počet hlasů podle toho, kolik obyvatel v jejich státě žije, např.: Německo a Francie každý 29 hlasů,

ČR, Belgie, Maďarsko, Portugalsko každý stát 12 hlasů,

Malta 3 hlasy.

Rada méně často přijímá rozhodnutí podle **zásady jednomyslnosti** (konsenzus) nebo **prostou většinou** hlasů, potom mají zástupci členských států vždy po jednom hlasu.

Evropský parlament

Je jediným ústředním orgánem EU, jehož členové (europoslanci) jsou na 5 let **voleni přímou volbou občanů** ve všech členských státech.

Sídlo: Štrasburk - oficiální sídlo, kde probíhají plenární zasedání. Jednání nižších orgánů EP probíhají v Bruselu a Lucemburku.

Členové: europoslanci v celkovém počtu 751 (od roku 2014), přičemž každá členská země vysílá různý počet volených zástupců podle toho, kolik obyvatel v dané zemi žije. Mírně jsou zvýhodněny země s nízkým počtem obyvatel. Na příklad Německo 96 europoslanců, ČR volí 21 europoslanců, Malta a Lucembursko vyše z každé země 6 europoslanců.

Jak často jedná: plenární zasedání EP probíhají ve Štrasburku každý měsíc. Výbory EP jednají v Bruselu každý týden podobně jako Generální sekretariát EP, který sídlí v Lucemburku.

Kompetence: pravomoci EP jsou výrazně odlišné od role národních parlamentů v členských zemích.

Důležité pravomoci Evropského parlamentu:

- a) podílí se na **přijímání evropské legislativy** společně s Radou,
- b) vykonává **demokratická dohled** nad ostatními orgány EU, zejména nad Komisí. EP má právo schválit nebo odmítnout kandidáty na eurokomisaře vyslané vládami jednotlivých členských zemí nebo zvolit předsedu Komise,
- c) **kontrola činnosti Komise** prostřednictvím zpráv zaslaných Komisi nebo kladením ústních a písemných dotazů Komisi. EP má právo vyslovit Komisi nedůvěru či podat k Soudnímu dvoru žalobu pro nečinnost nebo žalobu odporovací při zjištění závažných pochybení,
- d) **demokratická kontrola** orgánů EU je zajišťována v Evropském parlamentu tím, že občané členských států se mohou k EP obracet s peticemi,
- e) EP se společně s Radou podílí na **schvalování evropského rozpočtu** jak na celé sedmileté plánovací období, tak také na období kalendářního roku.

Zvolení europoslanci jsou obvykle ve svých zemích politiky, v EP ale nehájí zájmy své země, ale zájmy celoevropské. Podle politického zaměření se sdružují s dalšími zvolenými politiky z jiných zemí podobného politického zaměření a vytvářejí politické skupiny (frakce). Jen velmi málo europoslanců zůstává bez zařazení do frakce.

Evropská komise

Sídlo: Brusel

Členové: celkem 28 eurokomisařů, počet odpovídá počtu členských států. Kandidáty na eurokomisaře na každou členskou zemi schvalují vlády členských zemí. Navržení kandidáti jsou podrobena procesu slyšení v Evropském parlamentu a obvykle jsou schváleni do funkce eurokomisaře. Funkční období Evropské komise je pětileté a ustanovení Komise musí být provedeno do 6 měsíců od voleb do EP. Každý komisař má přidělenou oblast, za kterou je zodpovědný. Všichni komisaři jsou povinni při svém rozhodování sledovat obecný zájem a prospěch EU a na národních vládách jsou zcela nezávislí. Komise je tvořena předsedou zvoleným Evropským parlamentem (od roku 2014), místopředsedy a komisaři. Jedním z místopředsedů EK je vysoký představitel unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který se podílí rovněž na činnosti Rady.

Kompetence:

- a) **zákonodárná iniciativa** - tj. právo předkládat EP a Radě návrhy právních předpisů. Při tom musí respektovat tři hlavní zásady (subsidiarita, obecný zájem Unie a konzultační povinnost),
- b) řídí a **provádí dílčí politiky** EU, kontroluje čerpání financí z evropského rozpočtu,

- c) **vymáhá** na členských státech **dodržování evropského práva** a to tak, aby evropské právní předpisy byly ve všech členských státech aplikovány stejně,
- d) prostřednictvím vysokého představitele unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku **odpovídá za vnější vztahy EU**, zejména v oblasti obchodní politiky a humanitární pomoci a civilní ochrany.
- Součástí Komise je **Eurostat** - statistický úřad EU.

Soudní dvůr ES a Tribunál (dříve Soud první instance)

Sídlo: Lucemburk

Členové: z každého členského státu je jmenován na 6 let jeden soudce Soudního dvora a jeden soudce Tribunálu. Počet členů odpovídá počtu členských států. U soudního dvora je počet soudců doplněn 8 generálními advokáty, kteří se zabývají přípravou soudních jednání.

Jak jedná:

- a) v plénu - tzn. všichni soudci společně
- b) ve velkém senátu - tj. 13 soudců
- c) v senátech o 3 nebo 5 soudcích - nejčastější způsob jednání

Kompetence:

- a) zajišťuje **stejnou aplikaci evropského práva** národními soudy ve všech členských státech,
- b) **rozhoduje o předběžné otázce** - znamená to, že poskytuje na vyžádání rady národním soudům v oblasti výkladu a platnosti evropského práva,
- c) **rozhoduje spory mezi orgány EU** (žaloba pro nečinnost, žaloba o neplatnosti, žaloba o nesplnění povinnosti).

Evropská centrální (ústřední) banka

Sídlo: Frankfurt nad Mohanem

Členové a kompetence:

Činnost EÚB je zajištěna jejími třemi orgány:

- a) **Generální rada evropského systému centrálních bank** (tj. prezident ECB, viceprezident ECB a Rada guvernérů),
- b) **Výkonná rada ECB** je složena z prezidenta, viceprezidenta a dalších 4 členů jmenovaných Evropskou radou na 8 let. Odpovídá za každodenní operace ECB a za měnovou politiku,
- c) **Rada guvernérů** je tvořena Výkonnou radou ECB a guvernéry centrálních bank eurozóny. Je hlavním rozhodovacím orgánem ECB. Schází se 2x za měsíc, vyhodnocuje vývoj hospodářské a měnové situace a každý měsíc přijímá měnová rozhodnutí.

Evropský účetní dvůr

Sídlo: Lucemburk

Členové: z každého členského státu jeden vyslaný zástupce s kvalifikací nezávislého auditora, jmenovaný Radou na období 6 let.

Kompetence: nezávislý orgán na členských zemích, orgánech a institucích, které kontroluje. Spolupracuje s nejvyššími kontrolními úřady v členských státech. Hlavním úkolem je **kontrola nakládání s finančními prostředky EU** v jiných zemích, kam směřují finanční prostředky z EU. Výsledky svých kontrol a zprávy poskytuje Evropskému parlamentu a Radě. Výsledky zjištění EÚD jsou publikovány ve zprávách pro Evropskou komisi a členské státy. Mají je vést k odstraňování nedostatků a chyb.

Název tematického celku: *Ústřední instituce EU, její legislativní nástroje sloužící k prosazování cílů EU (vzdělávací materiál)*

1. Historický vývoj

Úkolem cvičení je poznat vývoj ústředních institucí ES-EU v souvislosti s historickými událostmi a podpořit orientaci žáků v časové ose.

Zadané úkoly:

- 1) Zakreslete časovou osu ve formě přímký směřující z levého dolního rohu do pravého horního rohu sešitu.
- 2) Na přímkce zvolte vhodné měřítko tak, abyste zachytily události od r. 1945 do roku 1970.
- 3) Na přímkce vyznačte rok a název uvedených událostí:
  - a) rok ukončení 2. světové války v Evropě,
  - b) období pomoci Evropě z Marshallova plánu,
  - c) rok vzniku ESUO,
  - d) rok vzniku EHS a ESAE,
  - e) rok vzniku výkonného orgánu - Komise,
  - f) rok založení SZP,
  - g) první rok praktického fungování SZP,
  - h) rok podpisu Slučovací smlouvy,
  - i) první rok volného pohybu zboží mezi členskými státy.

Pomůcky pro cvičení:

Učební materiály, internet, psací a rýsovací potřeby.

Postup při cvičení:

Každý žák splní zadané úkoly zápisem a zakreslením do svého sešitu. Potom žáci jednotlivé úkoly zakreslí na časovou osu nakreslenou na tabuli. Svůj zápis úkolu každý žák porovná se zápisem na tabuli.

2. Významné osobnosti

Úkolem cvičení je zapamatování významných osobností a jejich významu pro evropskou integraci.

Zadané úkoly:

Vyhledejte v učebním materiálu nebo v důvěryhodném internetovém zdroji uvedené osobnosti, napište jejich funkci a přínos k evropskému integračnímu procesu:

Jean Monnet, Robert Schuman, Konrad Adenauer, Charles de Gaulle, Paul-Henry Spaak

Pomůcky pro cvičení:

Učební materiály, internet, psací potřeby.

Postup při cvičení:

Každý žák splní zadané úkoly zápisem do svého sešitu. Potom žáci své jednotlivé úkoly zodpoví před kolektivem třídy, případně si odpovědi doplní podle ostatních.

3. Sídla hlavních evropských institucí

Úkolem cvičení je upevnit znalosti žáků o městech, v nichž sídlí ústřední evropské instituce a podpořit orientaci na mapě Evropy.

Zadané úkoly:

Přiřaďte k uvedeným evropským městům: **Brusel, Frankfurt nad Mohanem, Lucemburk, Paříž, Štrasburk**

- a) název státu, v němž se nachází,
- b) název ústřední instituce, která v něm sídlí,
- c) ukažte město i členský stát na mapě Evropy,
- d) které z těchto měst lze označit jako hlavní město Evropské unie?

Pomůcky pro cvičení:

Učební materiály, internet, psací potřeby, mapa Evropy.

Postup při cvičení:

Žáci přiřadí k městům názvy institucí. Města i státy ukážou žáci na mapě.

4. Charakteristiky ústředních institucí

Úkolem cvičení je zopakovat a upevnit znalosti žáků o úkolech, kompetencích a ustanovení jednotlivých ústředních institucí.

Zadané úkoly:

Ke stručným charakteristikám ústředních institucí doplňte jejich názvy:

- 1) Schvaluje evropský rozpočet.
- 2) Má z každého členského státu po jednom zástupci.
- 3) Je volen(a) přímo občany.
- 4) Jmenuje předsedu Komise.
- 5) Stanoví hlavní úrokové sazby.
- 6) Schvaluje právní předpisy sekundárního práva.
- 7) Může vyslovit Komisi nedůvěru.
- 8) Zastupuje zájmy vlád členských států.
- 9) Předkládá návrhy sekundárních právních předpisů.
- 10) Určuje směr dalšího vývoje EU.
- 11) Kontroluje výdaje z rozpočtu EU.
- 12) Má funkční období dlouhé 5 let
- 13) Má funkční období dlouhé 6 let.
- 14) Má oprávnění vykládat evropské právo.
- 15) Dohlíží na stabilitu eura.
- 16) Zasedá každý týden.

- 17) Rozhoduje o žalobách vedených proti ústředním institucím.
- 18) Zasedá každý měsíc.
- 19) Radí národním soudům při aplikaci evropského práva.
- 20) Členské státy zastupuje různý počet osob.
- 21) O výsledcích kontrol informuje Evropský parlament.
- 23) Jednání se nazývá summit.
- 24) Má sídla ve více evropských městech.
- 25) Nejčastěji přijímá rozhodnutí kvalifikovanou většinou.

Pomůcky pro cvičení:

Učební text, důvěryhodné internetové zdroje např. www.europa.eu, psací potřeby.

Postup při cvičení:

Při vyhledávání charakteristik jednotlivých institucí si uvědomte, že jedna charakteristika může příslušet současně více institucím.

5. Kontrolní otázky

- 1) Vysvětlete, proč smlouva nevstupuje v platnost v den jejího podpisu a vyjmenujte významné zakládající smlouvy ES - EU.
- 2) Evropská společenství založená Pařížskými a Římskými smlouvami mají základ v oblasti ekonomické spolupráce. Vysvětlete kvalitativní rozdíl mezi ESÚO a EHS.
- 3) Vyjmenujte nejméně tři důvody, které vedly k podepsání smluv o založení ESÚO.
- 4) Vysvětlete význam Slučovací smlouvy a uveďte rok podpisu. Jaká byla institucionální struktura ES před jejím podpisem?
- 5) Charakterizujte Evropskou radu z hlediska sídla, složení a pravomocí.
- 6) Rada EU je hlasem členských států. Vyjmenujte nejméně pět pravomocí, uveďte sídlo, složení a názvy podle projednávané problematiky.
- 7) Vyhledejte, kde sídlí a jaké má pravomoci a orgány Rada Evropy. Od kdy je ČR členem Rady Evropy, kdy měla ČR předsednictví v Radě Evropské unie a kdo zastupuje ČR při jednáních Evropské rady.
- 8) Europoslanci jsou voleni přímou volbou občanů. Vyhledejte, ve kterých zemích je povinná účast ve volbách do EP, která země má sníženou věkovou hranici pro voliče při volbách do EP a jak vysoká je volební účast ve starých a nových zemích EU.
- 9) Vysvětlete, jak může občan účastí ve volbách do národního parlamentu ovlivnit rozhodování při přijímání evropských právních norem.
- 10) Vyjmenujte, které orgány EU se podílejí na tvorbě evropských právních norem, a popište jejich pravomoci v legislativním procesu.
- 11) Charakterizujte evropské soudní orgány, popište jejich vývoj a nejméně ve čtyřech bodech popište jejich pravomoci.
- 12) Uveďte názvy orgánů, které odpovídají za stabilitu a spravují společnou měnu EU. Co je Evropský systém a jaké jsou jeho hlavní úkoly.
- 13) Ke kterému národnímu orgánu lze přirovnat EÚD z hlediska pravomocí?
- 14) Porovnejte roli národního parlamentu a Evropského parlamentu a vymezte podstatné rozdíly v jejich činnosti.
- 15) Podrobněji vysvětlete obsah podmínek, které musí být splněny při podání návrhu právního aktu sekundárního práva.

<p>Název tematického celku: Funkce a význam venkovského prostoru v současné době a jeho urbanistické, ekonomické, administrativní a sociální znaky</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje funkci a význam venkovského prostoru. Shrnuje poznatky o současných problémech venkova po stránce urbanistické, ekonomické, administrativní a sociální. Řeší problémy venkovských oblastí a využití Programu rozvoje venkova.</p>
<p>Klíčová slova: Obec, venkov, ekonomická a sociální situace, venkovské oblasti, obyvatelstvo, regionální rozvoj, regionální politika, Program obnovy venkova, rozpočet, zaměstnanost.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech a předmětech odborných jako je Ekonomika, Nauka o životním prostředí, Biologie, Ekologie.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Venkovský prostor - charakteristika. 2) Problémy venkova. 3) Zdroje rozvoje venkova. 4) Venkov, zemědělství a krajina. 5) Ekonomický potenciál obcí. 6) Místní program obnovy vesnice.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Monologické a dialogické metody, využití odborných prezentací, samostatná práce žáků a jejich prezentace k určené problematice, týmová spolupráce žáků na zadané téma a jeho prezentace.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) rozumí pojmu venkovský prostor, 2) chápe význam problému venkova v současné době, 3) umí vysvětlit pojem rozvoj venkova, 4) zná základní vztahy mezi venkovem, zemědělstvím a krajinou, 5) objasní ekonomický potenciál obcí, 6) vysvětlí základní priority pro místní programy obnovy vesnice.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Bínek, J. a kol.: <i>Venkovský prostor a jeho oživení</i>. 1. vydání: Brno: Georgetown, 2007, 137 s., ISBN 80-251-19-5. Hudečková, H.: <i>Regionalistka, regionální rozvoj a rozvoj venkova</i>. 1. vydání: Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006, 189 s., ISBN 80-213-1413-3. Majerová, V.: <i>Sociologie venkova a zemědělství</i>. 4. vydání: Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze PEF - CREDIT Praha, 2003, 254 s., ISBN 80-213-0651-3. Nunvářová, S.: <i>Rozvoj venkova</i>. 1. vydání: Brno: Masarykova univerzita, 2007, 211 s., ISBN 978-80-210-4314-5. Ministerstvo zemědělství ČR.: <i>Rozvoj venkova v evropských programech</i>. Praha: Ministerstvo zemědělství, Praha, 2003, 48 stran, ISBN 80-239-2060-X. Nunvářová, S.: <i>Rozvoj venkova</i>. 1. vydání: Brno: Masarykova univerzita, 2007, 211 s., ISBN 978-80-210-4314-5</p>

Název tematického celku: *Funkce a význam venkovského prostoru v současné době a jeho urbanistické, architektonické, ekonomické, administrativní a sociální znaky (učební text)*

1. Venkovský prostor - charakteristika

Cílem řešení venkovské problematiky je v maximální míře zachovat fungující venkovský prostor, který se vytvářel předchozími generacemi a spolupodílel se na utváření krajinného rázu naší vlasti.

Podle metodiky OECD použité pro vymezení venkova v EU je celková rozloha venkovských regionů NUTS 3 v ČR 78 370,9 km², tj. 99 % území státu, a žije v nich cca 9 mil. obyvatel, tj. 89 % obyvatel státu. Základním rozlišovacím kritériem je podíl obcí s hustotou do 150 obyvatel na km². Patří mezi ně všechny regiony NUTS 3 ČR kromě Prahy.

Za venkovské obce se v ČR zpravidla považují obce s méně než 2 000 obyvateli (s tím, že obce do 10 000 obyvatel mohou být v některých případech považovány za obce venkovského charakteru). Představují 90 % všech obcí a spravují území, které tvoří 74 % plochy státu. Žije v nich však pouze čtvrtina obyvatel ČR.

Venkovské regiony se vyznačují nižším podílem obyvatelstva v produktivním věku (70 %), přičemž nejnižší podíl obyvatelstva v produktivním věku (66 %) je v nejmenších obcích (do 100 obyvatel). Vylidňování venkova se v určitých oblastech zastavilo. Je způsobeno masivní výstavbou rodinných domů v okolí velkých měst a vznikem husté satelitní zástavby v těchto oblastech. V odlehlých oblastech k vysídlování venkova dochází stále. Jedná se o pohraniční oblasti, oblast Vysočiny a regiony s vyšší mírou nezaměstnanosti a častěji nejmenších obcí (do 200 až 500 obyvatel). Venkov je ohrožován migrací mladých lidí do měst v důsledku nedostatku pracovních příležitostí.

2. Problémy venkova

Jednotlivé venkovské oblasti se od sebe liší v mnoha směrech. Vesnice nacházející se v blízkosti větších měst jsou většinou bezproblémové a stávají se jejich satelity. Problém zaměstnanosti a ostatních služeb je řešen dojížděním do měst.

V oblastech příhraničních a vzdálenějších od větších měst je nedostatek pracovních příležitostí. Důsledkem je vysídlování venkovských sídel.

Hlavní problémy venkovských obcí v ČR:

- a) nedostatek pracovních příležitostí,
- b) špatná finanční situace,
- c) snižování počtu obyvatel,
- d) nedostatek pozemků pro výstavbu,
- e) neprovedené komplexní pozemkové úpravy,
- f) zanedbaná technická infrastruktura,
- g) nedostatečná dopravní obslužnost,
- h) nezájem obyvatel o dění v obci,
- ch) není využit potenciál přírodního a kulturního dědictví a agroturistiky,

i) turistická infrastruktura a úroveň propagace neodpovídá standardům EU a doprovodné služby (ubytovací, stravovací a informační) mají nízkou úroveň.

3. Zdroje rozvoje venkova

Oživení venkovského prostoru se musí hledat v místních zdrojích. Na *místní zdroje venkova* se lze podívat ze tří úhlů. Z *hlediska obyvatel venkova* je to přítomnost faktorů ovlivňujících pozitivně jejich život; z *hlediska rozvojového* to jsou hodnoty, které mohou přilákat do obce nové obyvatele, podnikatele, investory; z *hlediska návštěvníků* jde o faktory, které ovlivňují výběr lokality k pobytu či návštěvě.

Místními zdroji z pohledu *obyvatel* mohou být: kvalita životního prostředí, příjemné prostředí, klid, blízkost přírody, dobrá dopravní dostupnost, dostupné bydlení, možnosti volnočasových aktivit, pracovní příležitosti atd.

Místními zdroji z pohledu *podnikatelů* mohou být: objekty a pozemky vhodné pro podnikání, kvalitní dopravní komunikace, dostupnost inženýrských a dopravních sítí, kvalifikovaná pracovní síla, odbytové trhy, přírodní, kulturní, rekreační atraktivity atd.

Místními zdroji z hlediska *návštěvníků* mohou být: atraktivita daného prostoru, výskyt přírodních, kulturních a historických zajímavostí, sportovní možnosti, ubytovací a stravovací kapacity apod. Jako zvláštní „specifický“ zdroj může působit i tzv. „synergický“ (vícenásobný) efekt ze souběžného výskytu jednotlivých zdrojů.

Členění místních zdrojů:

- 1) *lidské zdroje,*
- 2) *přírodní zdroje,*
- 3) *hospodářské zdroje,*
- 4) *specifické zdroje.*

1) Lidské zdroje jsou nejvýznamnější součástí celkových zdrojů venkova. Kvalita lidských zdrojů ovlivňuje využití jakýchkoli zdrojů ostatních. Jsou hnací silou a „výkonnou jednotkou“ pro rozvoj území.

Ekonomická úspěšnost regionu může být založena na silném pocitu regionální sounáležitosti a identity čerpající ze specifického a neporušeného životního prostředí a společných historických kořenů. Důležité je aktivní zapojení lidí do kulturních nebo sportovních aktivit, dodržování různých tradic, folklóru, podpora tradičních řemesel. Velkou roli mají spolkové činnosti (hasiči, důchodci, náboženské skupiny, charitativní spolky...).

Z pohledu oživení venkova je důležitou součástí lidských zdrojů i kvalita lidí ve vedení obce. Jejich aktivita, informovanost a schopnosti jsou pro úspěšný rozvoj obce klíčové.

2) Přírodní zdroje se rozdělují na „krajinné“ zdroje a surovinové přírodní zdroje.

Krajinný zdrojem je reliéf, klima. Ceněný je zejména estetický aspekt. Na pomezí krajinných a surovinových zdrojů lze zařadit půdy (využívání v zemědělství), vegetační pokryv (v případě hospodářsky využívaných lesů jde o surovinové zdroje), ale i minerální prameny, zdroje podzemních vod, povětrnostní podmínky (možnost stavby větrné elektrárny). V případě surovinových zdrojů má největší význam potenciál jejich využívání při výrobě.

3) Hospodářské zdroje venkova se do jisté míry prolínají s lidskými zdroji, protože ekonomickou aktivitu na venkově vykonávají především obyvatelé, kteří zde žijí a pracují, stejně jako s přírodními zdroji, jichž nezdídka využívají. Klíčovými prvky jsou podnikatelské

subjekty v území a struktura jejich aktivit. Místní podnikání a zajištění práce je zásadní složkou oživení venkovského prostoru.

4) Specifické místní zdroje se vyskytují výhradně na venkově. Jde o chráněná území, lázeňské lokality, vesnické památkové rezervace a zóny. Specifický potenciál lze rozvíjet v cestovním ruchu a rekreaci. Výrazným specifikem jsou místní společenské a kulturní tradice, které se historicky pojí s venkovským prostředím (místní trhy, jarmarky, prodejní výstavy a další).

4. Venkov, zemědělství a krajina

Pro oživení venkova jsou důležité následující aspekty zemědělství, krajiny a jejich interakcí:

- a) zemědělství jako významný zaměstnavatel ve venkovském prostoru,*
- b) zemědělství jako podnikatelský sektor podílející se na rozvoji území,*
- c) zemědělství jako odvětví pečující o krajinu,*
- d) zemědělství jako hlavní subjekt ovlivňující prostorové uspořádání venkovského prostoru.*

Kategorizace venkovského prostoru z hlediska zemědělství

Charakter zemědělství, daný zejména přírodními podmínkami a do jisté míry i sídelní strukturou, určuje vzhled a možnosti rozvoje daného venkovského prostoru. Při hodnocení provázanosti rozvoje venkova a rozvoje zemědělství je účelné zabývat se zemědělskými kategorizacemi území a využitím půdy v rámci zemědělské výroby i v rámci celého území.

V současné době jsou uplatňovány **tři typy kategorizace zemědělského území:**

- 1) zemědělské výrobní oblasti (ZVO),**
- 2) méně příznivé oblasti - LFA (Less Favoured Areas),**
- 3) zranitelné oblasti.**

1) Zemědělské výrobní oblasti - ZVO

Jsou nejstarší kategorizací zemědělského území.

Od 1. 1. 2004 jsou pro kategorizaci zemědělského území ČR jen 4 ZVO a 11 podtypů:

- a) ZVO kukuřičná, člení se na 3 podtypy, K1, K2 a K3,*
- b) ZVO řepařská, člení se na 3 podtypy, R1, R2 a R3,*
- c) ZVO bramborářská, člení se na 3 podtypy B1, B2 a B3,*
- d) ZVO horská, člení se na 2 podtypy H1 a H2.*

Ve starších učebnicích jsou výrobní oblasti typu obilnářská ZVO nebo podhorská ZVO.

2) Méně příznivé oblasti - LFA

Méně příznivé oblasti a oblasti s environmentálními omezeními se dělí na:

A) Méně příznivé oblasti

- a) horské oblasti - průměrná nadmořská výška území obce větší nebo rovna 600 m.n.m,*
- b) ostatní méně příznivé oblasti - průměrná výnosnost zemědělské půdy je nižší než 34 bodů,*
- c) oblasti se specifickými omezeními - zemědělství v příhraničních oblastech.*

B) Oblasti s environmentálními omezeními - legislativní proces EU zakotvuje vymezení území s environmentálními omezeními v rámci programu NATURA 2000.

3) Zranitelné oblasti

Jsou územně vymezeny a jejich seznam se každé čtyři roky upravuje. Hospodaření zde omezuje limitované hnojení dusíkem pro jednotlivé plodiny, způsob skladování statkových hnojiv a jejich aplikace, období zákazu hnojení, střídání plodin, protierozní opatření.

5. Ekonomický potenciál obcí

Vyjadřuje schopnost obcí hospodárně a účelně hospodařit s finančními prostředky a majetkem, administrativně a finančně zabezpečit realizaci rozvojových projektů a pomocí ekonomických nástrojů přispívat ke zlepšení hospodářské situace a občanské vybavenosti a služeb v obci. „Vlastnosti“ obce se vyjadřují pojmem „**bonita obce**“. Při stanovování celkového ekonomického potenciálu obce se rozlišují tři základní složky bonity: finanční, majetková a rozvojová bonita.

Finanční bonita je založena na hodnocení nejvýznamnějších parametrů hospodaření obcí a závisí především na rozpočtových ukazatelích. Základem je porovnání příjmových a výdajových složek, zejména v přepočtu na obyvatele. Všimá si i ročního plnění rozpočtu obce, kvality rozpočtového procesu a rozpočtových výhledů. Významnou roli hraje zadluženost obce a dluhová služba.

Majetková bonita vychází ze struktury majetku obce a posuzuje efektivitu využívání majetku, možnosti využívání a potřebnost majetku. Zdůrazňuje odlišení majetku na majetek nezbytný pro obec a majetek zbytný, který lze prodat. Majetková bonita zahrnuje rovněž výnosnost majetku a to majetku finančního a pronajímaného.

Rozvojová bonita si všimá kromě ekonomických aspektů i hospodářských, sociálních, kulturních a hlavně politických podmínek a předpokladů. Jde o vlivy působící nepřímo na ekonomické možnosti obcí. Rozlišují se vlivy vnější (dopravní poloha, možnosti pro podnikání, přírodní podmínky pro rekreační využití území, výskyt památek, výskyt přírodních zdrojů) a vnitřní, které lze ze strany samosprávy aktivně ovlivnit (charakteristiky obyvatelstva, podmínky pro podnikání, tradiční činnosti, chov určitých zvířat či pěstování specifických rostlin).

Celková bonita je určována na základě kombinace a vzájemné provázanosti bonit dílčích. Nejjednoznačnějšími vlivy na celkovou bonitu obce jsou populační velikost obce a prostorové umístění obce. Ekonomický potenciál obcí se musí vnímat pohledem finančních subjektů, investorů, podnikatelů, státní správy, obyvatel okolních sídel.

6. Místní program obnovy vesnice

Vládní dokument **Program obnovy venkova** vytyčuje jako hlavní cíl podporu obyvatel venkova a samospráv venkovských obcí. Pro naplnění cíle program definuje sedm základních okruhů priorit, které jednotlivé místní programy obcí naplňují:

- a) **udržení, obnova a rozvoj místních kulturních a společenských tradic**, životního stylu, pospolitosti obyvatel obce a vědomí vlastní odpovědnosti za obnovu a rozvoj obce,
- b) **rozvíjení partnerských vztahů** se sousedními obcemi i městy, se sousedícími mikroregiony a se spřátelenými obcemi za hranicemi České republiky,

- c) **rozvoj hospodářství**, zejména využívajícího místních hmotných zdrojů a zaměstnávajícího místní obyvatele, rozvoj podnikání zemědělského i nezemědělského, služeb, cestovního ruchu apod., rozvoj místního marketingu, klientely a distribučních sítí místních výrobků,
- d) **zachování a obnova vlastního obrazu obcí**, jejich sepětí s krajinou, zachování a obnova specifického rázu venkovské zástavby, jeho přirozené a jedinečné působivosti v místě a krajině, obnova kulturních památek na venkově,
- e) **úprava veřejných prostorů a staveb**, zlepšení občanské vybavenosti a technické infrastruktury, včetně technických zařízení zajišťujících ochranu životního prostředí,
- f) **udržení, obnova a účelné využití produkčního potenciálu** okolní zemědělsky využívané krajiny v návaznosti na vhodnou organizaci a využití pozemků při zachování a rozvíjení jejich přírodní, obytné a estetické hodnoty,
- g) **převzetí spoluodpovědnosti** za udržování a rozvoj regenerační, rekreační a terapeutické funkce venkovského prostoru.

Místní program obnovy vesnice bývá sestaven z jednotlivých projektů, které podle Programu obnovy venkova jsou zařazeny do následujících okruhů:

1) Projekty pro oblast rozvoje sounáležitosti místních obyvatel s obcí:

(výstavy o historickém vývoji; navrhovaný rozvoj obce; publikování místních pamětihodností, kulturních památek, chráněné přírody a významných krajinných prvků; podpora činnosti spolků, hnutí a zájmových organizací).

2) Projekty pro oblast rozvoje hospodářství obce:

(rozvoj a zvýšení úrovně různých forem zemědělské činnosti; rozvoj vhodných druhů nezemědělské výroby; obnova řemesel, obchodu, služeb a podnikání; rozšíření předpokladů pro domácí a cizinecký cestovní ruch; rozvoj pracovních příležitostí; vytváření podmínek k získání bydlení pro mladá manželství; rozvoj občanské vybavenosti).

3) Projekty pro oblast zachování, obnovy a údržby venkovské zástavby:

(zachování a obnova historické a urbanistické struktury a charakteru zástavby; opravy a rekonstrukce veřejných budov tj. kostela, školy, sokolovny, prodejny, hostince; obnova a revitalizace objektů drobné lidové a sakrální architektury a technických památek;).

4) Projekty pro oblast zkvalitnění občanské vybavenosti, zaměřené na obnovu, případně rozšíření nebo výstavbu:

(školská zařízení a zdravotní střediska; zařízení obchodu a služeb; prostor pro kulturní a společenské účely; tělovýchovná a rekreační zařízení; naučné stezky; ubytovací zařízení).

5) Projekty pro oblast veřejných prostranství:

(úprava návsi, náměstí a veřejných prostranství; úprava a zřizování parků, dětských hřišť, odpočinkových a rekreačních zelených ploch; obnovy vodních ploch a vodotečí; úpravy hasičských nádrží).

6) Projekty v oblasti technické infrastruktury, komunikací a dopravy:

(rekonstrukce a budování chybějících vodovodů, kanalizace, čistírny odpadních vod; plynofikace; úprava a dostavba energetických objektů, sítí a veřejného osvětlení; zabezpečení moderní telekomunikační a informační techniky; zlepšení dopravní obslužnosti; úprava místních komunikací; budování chodníků, parkovišť, cyklistických cest; sběr, odvoz a likvidace tuhých odpadů).

7) Projekty v oblasti ochrany a obnovy kulturní krajiny:

(provádění komplexních pozemkových úprav; údržba a obnova vodních ploch; ochrana místních biotopů, přírodních útvarů a zelených pásů k ochraně před vodní a větrnou erozí).

Název tematického celku: *Funkce a význam venkovského prostoru v současné době a jeho urbanistické, architektonické, ekonomické, administrativní a sociální znaky (vzdělávací materiál)*

1. Venkovský prostor - charakteristika

Podle počtu usedlostí se oddělují **tři různé velikostní kategorie venkovských sídel**:

a) samota je izolované obydlí, které má velký odstup od ostatních zemědělských usedlostí, prostor mezi nimi (mezi samotou a nejbližšími domy) však nesmí vyplňovat plochy příslušející k domu (dvůr, zahrady), ale musí být tvořen plochami jiného hospodářského využití (pole, les, louky),

b) víska (osada) je seskupení 4 až 5 (v některých zemích až 20) usedlostí, plošným rozvojem spojeným s výstavbou dalších domů se může rozrůstat ve vesnici, proto je pokládána za vývojově starší formu některých půdorysných typů vsí,

c) vesnice (ves) kromě usedlostí zde lze také zpravidla nalézt i několik domů nezemědělského charakteru (škola, domy řemeslníků, kostel, hospoda aj.).

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte ve vašem regionu vývoj počtu obyvatel a zastoupení venkovského obyvatelstva.
- 2) Co je charakteristické pro venkovskou oblast vašeho regionu?
- 3) Kde u vás hrozí vysídlování venkova?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Český statistický úřad, Svaz měst a obcí České republiky, Seznam obcí v Česku.

2. Problémy venkova

Venkov se potýká s problémovou dopravní obslužností.

Dopravní dostupnost znamená napojení venkovských sídel na dopravní infrastrukturu.

Dopravní obslužnost souvisí s hromadnou nebo individuální dopravou.

Zadané úkoly:

- 1) Zhodnoťte situaci ve vašem regionu podle následující tabulky.
- 2) Navrhněte řešení problémů ve vašem regionu.
- 3) Vyhledejte na internetu název operačního programu nebo fondu pro řešení situace.
- 4) Vyhodnoťte dopravní dostupnost a obslužnost v regionu.
- 5) Srovnajte problémy vašeho regionu s hlavními problémy venkovských obcí v ČR.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Ministerstvo pro místní rozvoj, Evropské strukturální a investiční fondy, Přehled dopravní obslužnosti (zvolte kraj).

Problémy venkova souvisí s technickou a občanskou vybaveností, s nedostatkem komerčních zařízení.

Technická vybavenost	Občanská vybavenost	Komerční zařízení
vodovod	policie	obchod, opravny
kanalizace	zdravotnické zařízení	ubytovací zařízení
plynofikace	pošta	stravovací zařízení
internet	škola, knihovna	koupaliště, expozice

3. Zdroje rozvoje venkova

Práci pro obce a svazky obcí se věnuje řada specializovaných poradenských firem. Těžiště prací spočívá v podpoře koncepčního řízení rozvoje obce (svazku obcí, místní akční skupiny), tvorby strategických dokumentů až po přípravu konkrétních projektů. V maximální míře se respektují místní specifika, záměry a požadavky zadavatele.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhodnoťte situaci ve vašem regionu podle lidských, přírodních a hospodářských zdrojů.
- 2) Jaké jsou specifické místní zdroje ve vašem regionu?
- 3) Navrhněte rozvoj vašeho regionu včetně jeho následného využití.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při hodnocení situace najděte silné a slabé stránky, příležitosti a rizika ve vašem regionu. Využijte webové stránky: SWOT analýza.

4. Venkov, zemědělství a krajina

Klíčovou otázkou je, jak zemědělství přispívá k rozvoji venkova a jaký je jeho vztah k utváření venkovské krajiny.

Budoucí význam zemědělství a lesnictví bude vedle tradičního produkčního pilíře pravděpodobně významněji spočívat v oblasti služeb ve prospěch ochrany a tvorby životního prostředí.

Zadané úkoly:

- 1) Jak významným zaměstnavatelem je zemědělství ve vašem regionu?
- 2) Jaká omezení musí zemědělci dodržovat, aby správně pečovali o krajinu?
- 3) Uveďte zásady správné zemědělské praxe a vysvětlete zkratku GAEC.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Potřebné informace vyhledejte na internetu. Využijte webové stránky: Ministerstvo zemědělství, Asociace soukromého zemědělství ČR, Evropská komise - zemědělství, rybolov

5. Ekonomický potenciál obcí

Ekonomická situace jednotlivých obcí je velmi rozdílná a je ovlivněna několika faktory. Velikost obcí z hlediska počtu obyvatel má vliv na příjmovou stránku obecního rozpočtu a na velikost majetku. Vyšší fixní náklady na chod obce jsou logickými fakty.

Velký význam pro rozvoj aktivit a získání peněz mají znalosti a schopnosti představitelů obcí i jiných subjektů.

Využijte webové stránky: <http://www.nasstat.cz/>; internetový vyhledávač - bonita obcí.

6. Místní program obnovy vesnice

Rozlišují se tři typy koncepčních dokumentů: **strategie, program, plán**. Musí být svým obsahem sladěny se strategickými dokumenty na národní, regionální či lokální úrovni.

Strategie je dlouhodobý koncepční dokument, který určuje základní linie rozvoje.

Program je střednědobý koncepční dokument a navazuje na strategii a její cíle.

Plán je krátkodobý dokument prováděcího charakteru. Konkretizuje vybraná opatření ve formě projektů či aktivit. Obsahuje harmonogram a stanovuje způsob financování jednotlivých aktivit a projektů spolu s jejich rámcovými rozpočty.

Využijte internetový vyhledávač - strategické plánování, program obnovy venkova, Ministerstvo pro místní rozvoj, regionální politika

7. Kontrolní otázky:

- 1) Uveďte základní rozlišovací kritéria pro vymezení venkova.
- 2) Co se považuje za venkovské obce?
- 3) Vysvětlete důvody vysídlování některých venkovských oblastí.
- 4) Vysvětlete pojmy dopravní dostupnost, obslužnost, občanská vybavenost.
- 5) Konkretizujte přístupy a metody používané pro regionální rozvoj.
- 6) Vysvětlete význam zemědělství pro venkovský prostor.
- 7) Jakým způsobem se kategorizuje zemědělské území?
- 8) Jak přispívá zemědělství ke zlepšení životního prostředí na venkově?
- 9) Vysvětlete pojem bonita obce. Jaké typy bonity znáte?
- 10) Která událost v obci rozhoduje o jejím budoucím ekonomickém rozvoji?
- 11) Navrhněte ekonomickou analýzu vypovídající o potenciálu obce.
- 12) Uveďte hlavní problémy venkovských obcí v ČR.
- 13) Vysvětlete základní priority obnovy venkova.
- 14) Které projekty se využívají pro místní program rozvoje vesnice?
- 15) Jaký je rozdíl mezi strategií, programem a plánem?

<p>Název tematického celku: Principy Společné zemědělské politiky s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje zásady Společné zemědělské politiky Evropské unie. Shrnuje poznatky o současných podporách zemědělství v České republice a nových směrech v oblasti Společné zemědělské politiky po roce 2013. Řeší problémy registrace zemědělců, dotační tituly a možnosti získávání nových potřebných informací pro zemědělce.</p>
<p>Klíčová slova: Společná zemědělská politika, zemědělský podnikatel, zemědělský zákon, rostlinná výroba, živočišná výroba, dotace, implementace pravidel, požadavky na hospodaření.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané v odborných předmětech jako je Ekonomika, Pěstování a ochrana rostlin, Chov zvířat a veterinářství, Rozvoj venkova.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Význam společné zemědělské politiky.   2) Strategické rozvojové cíle a oblasti českého zemědělství.   3) Ochrana evropských zemědělců a jejich podpora EU.   4) Podpora českého zemědělství.   5) Dotační tituly.   6) Požadavky na hospodaření a implementace pravidel SZP EU.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Monologické a dialogické metody, využití odborných prezentací, samostatná práce žáků a jejich prezentace k určené problematice, týmová spolupráce žáků na zadané téma a jeho prezentace, přednáška zástupce SZIF.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) chápe význam společné zemědělské politiky,   2) rozumí pojmu strategické rozvojové cíle,   3) umí vysvětlit ochrannou politiku EU pro zemědělce,   4) vysvětlí podporu českého zemědělství,   5) zná základní dotační tituly a zásady pro poskytování dotací,   6) vysvětlí pilíře SZP EU a navrhne řešení hospodaření podle zásad SZP EU.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Fiala, P., Pitrová, M. <i>Evropská unie. 2., dopl. a aktualiz. vyd.</i> Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009. 803 s. ISBN 9788073251802.   Peterson J., Shackleton M. : <i>The Institutions of the European Union.</i>, Oxford 2002, 402 s. ISBN 0-19-870052-0   Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2013 na základě § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Vyd. MZe ČR; www.eagri.cz</p>

Název tematického celku: *Principy Společné zemědělské politiky s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice (učební text)*

1. Význam společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika (SZP), známá pod zkratkou CAP - Common Agricultural Policy, je nejstarší politikou Evropských společenství. Společná zemědělská politika byla zavedena v roce 1962 a funguje jako partnerství mezi zemědělstvím a společností, mezi Evropou a jejími zemědělci.

Hlavní úkoly SZP:

- a) zvýšit produktivitu zemědělství, aby spotřebitelé měli stabilní dodávky potravin za přijatelné ceny,*
- b) zajistit přiměřenou životní úroveň pro zemědělce v EU,*
- c) prosazovat péči o krajinu v celé EU a zachovat životaschopnost venkovského prostředí.*

SZP je společnou politikou pro všechny členské státy Evropské unie. Řídí ji EU a z jejího rozpočtu je také financována. SZP se nyní reformuje. Návrhy Evropské komise schválila Rada Evropské unie (reprezentující vlády členských států) a Evropský parlament (reprezentující občany Evropské unie). Konečná podoba nové politiky závisí na rozhodnutí těchto dvou orgánů.

SZP EU musí reagovat na měnící se podmínky světového trhu a zároveň ochraňovat a podporovat zemědělství a venkovský prostor.

V současné době probíhá významná reforma SZP. Evropský parlament ve Štrasburku schválil víceletý rozpočtový rámec Evropské unie pro léta 2014 až 2020. Plán finančního hospodaření vstoupil v platnost 1. ledna 2014. Výdaje EU včetně závazků mají v následujících sedmi letech dosahovat zhruba 960 miliard eur. Částka je ve srovnání s předchozím rozpočtovým obdobím o 3,5% menší.

Největší část sedmiletého rozpočtu EU, celkem 37,8 % rozpočtového rámce, tvoří společná zemědělská politika.

Evropská komise schválila 22 programů na propagaci zemědělských produktů v Evropské unii a ve třetích zemích. Celkový rozpočet těchto většinou tříletých programů činí 70 milionů eur a Evropská unie k němu přispívá částkou 35 milionů eur.

Vybrané programy se týkají kvalitních produktů zapsaných a chráněných jako chráněná označení původu (CHOP), chráněné zeměpisné označení (CHZO) a zaručená tradiční specialita (ZTS), vína, masa vyrobeného v rámci vnitrostátních režimů jakosti, produktů ekologického zemědělství, mléka a mléčných výrobků, čerstvého ovoce a zeleniny, okrasného zahradnictví, medu a produktů včelařství, hovězího, telecího a vepřového masa jakož i jakostního drůbežího masa.

Propagace kvalitních zemědělských produktů EU na trzích unie i v třetích zemích je důležitý prvek hospodářského oživení v EU.

V rámci nové SZP se klade důraz na ochranu životního prostředí, spravedlivější rozdělení fondů EU a vyrovnání s problémy na trhu.

Pravidla budou platit do roku 2020 a přinesou nižší dotace pro velké farmy. Mladým zemědělcům naopak zaručují navýšení plateb o 25% za prvních 25 - 90 ha. Malí zemědělci mají získávat větší dotace. V rámci nové SZP bude moci být 30% rozpočtů členských států na přímé platby použito pouze tehdy, budou-li splněna závazná ekologizační opatření, například

diverzifikace plodin, zachování trvalých travních porostů a vytváření ekologicky zaměřených oblastí.

Hlavní nosnou myšlenkou nové SZP je kvalita potravin, zlepšit vztah zemědělců k ochraně životního prostředí a zajistit život na venkově.

2. Strategické rozvojové cíle a oblasti českého zemědělství

Strategické rozvojové cíle se odvíjejí od očekávaného vývoje vnějších podmínek, analýzy aktuálního stavu a problémů zemědělsko-potravinářského sektoru s přihlédnutím k deklarovaným cílům SZP po roce 2014. K dosažení cílů je vize v těchto 7 oblastech:

1) Zvýšení efektivnosti a konkurenceschopnosti zemědělských podniků

- a) *modernizace* podniků s důrazem na technologické a výrobní inovace ve vzájemné spolupráci se zpracovatelským sektorem,
- b) *zlepšení marketingu* zemědělské produkce, rozvoj různých „malých“ segmentů trhu.

2) Rozvoj zemědělství při podstatném zlepšení jeho vztahů k přírodním zdrojům

- a) podstatné *snížení tempa úbytků zemědělského půdního fondu ČR*,
- b) *rozvoj živočišné výroby* a zejména chovu přežvýkavců jako zdroje organických hnojiv,
- c) stimulace ke *zlepšení vztahů zemědělských podniků k přírodním zdrojům*, včetně *podpory ekologického zemědělství*,
- d) stimulace preventivních *opatření ve vztahu k půdě a vodnímu režimu* v rámci řízení rizik,
- e) urychlení *realizace pozemkových úprav* katastrů,
- f) důsledné uplatňování *cross compliance* a „povinných“ podmínek tzv. ozelenění přímých plateb, především při *realizaci protierozních opatření* na bázi vrstev LPIS nezkreslujících reálné erozní ohrožení půdních bloků,
- g) specifická *podpora trvalých kultur* s pozitivními dopady do tvorby krajiny.

3) Zajištění vyváženého ekonomického rozvoje a životaschopnosti zemědělských podniků

- a) *omezení kompenzace komodit a odvětví*, která dosahují dostatečné rentability trhem, nepřispívají k tvorbě vyšší přidané hodnoty, tvorbě pracovních míst či rozvoji venkovských oblastí,
- b) *preferenční přínosu* pro lokální a regionální ekonomiku a rozvoj venkovských oblastí.

4) Rozvoj využití zemědělské produkce a odpadů jako obnovitelných zdrojů energie

- a) rozvoj forem *využití zemědělské biomasy* pro výrobu energie,
- b) stimulace *pěstování energetických plodin* zařazením jejich výměry do naplňování „greeningových opatření“ tzv. „ekologicky zaměřených oblastí“,
- c) podpořit *pěstování pícnin na orné půdě* jako náhradu za kukuřici pro BPS,
- d) umožnit *lokální a regionální využití biomasy* na výrobu pelet a briket.

5) Zlepšení vztahů zemědělství k venkovu

- a) *posílení úlohy zemědělství v zaměstnanosti venkova* zachováním a rozšiřováním odvětví zemědělství s vyššími nároky na objem a kvalitu lidské práce (živočišná výroba a specializovaná rostlinná produkce),
- b) další *rozšiřování činností zemědělských podniků do nezemědělských aktivit*,
- c) posílení úlohy zemědělství ve *zvyšování rekreačního potenciálu venkova* (vzhled krajiny a obcí, rekreační užití zemědělských vodních toků a děl),

- d) **preference investičních podpor** pro renovace zemědělských brownfields, pro zvelebení zemědělských usedlostí v intravilánu obcí a diverzifikace (agroturistika ve spojení s ŽV).

6) Snížení dopadů rizikovosti podnikání v zemědělství

- a) **realizace preventivních opatření** ke zmírnění a eliminaci dopadů rizik,
b) **podpora diverzifikace** činností zemědělských podniků.

7) Rozvoj a využití poznatků vědecko-technologického vývoje ve prospěch reálné konkurenceschopnosti

- a) **zlepšení transferu znalostí** a výsledků technologického rozvoje do zemědělsko-potravinářské praxe,
b) **zaměření na inovace** se vztahem k domácímu zemědělství,
c) podpora **využívání certifikovaného osiva a sadby** formou stanovených podmínek k opatřením v rámci I. pilíře (greening) i PRV,
d) **využívání a transfer znalostí** a výsledků technologického rozvoje do zemědělsko-potravinářské praxe jako hlavní podmínka investičních podpor PRV.

3. Ochrana evropských zemědělců a jejich podpora EU

Evropská unie se snaží zachovat přirozený venkovský prostor a konkurenceschopné zemědělství. Bez finanční podpory zemědělců v podobě dotací je tento úkol nereálný. Evropě jinak hrozí likvidace nebo redukce některých zemědělských komodit ze strany konkurenčních producentů z USA, Kanady, Argentiny, Austrálie a podobně.

Z hlediska strategie SZP EU Evropská komise vypracovala víceletý finanční rámec spolu s příslušnou legislativou, který schválil Evropský parlament a Rada.

Podpora zemědělství se týká přímých plateb, jednotné společné organizace trhu, rozvoje venkova, jednotné platby a podpory pěstitelů vinné révy.

Nová SZP má zajistit lepší rovnováhu mezi bezpečností potravin a ochranou životního prostředí.

V zájmu dosažení cílů SZP bude zřejmě třeba přizpůsobovat režimy podpory měnícím se okolnostem, v případě potřeby i v krátkých lhůtách. Je proto nezbytné stanovit, že režimy podpory mohou být přezkoumány, zejména s ohledem na hospodářský vývoj nebo rozpočtovou situaci, což znamená, že **příjemci nemohou počítat s neměnností podmínek pro poskytování podpor.**

Podle schválené reformy dočasně **přetrvávají některé kvótové systémy** - u mléka do roku 2015, u cukrovky do roku 2017 a u vína do roku 2030. Aby bylo zajištěno, že přímé platby budou získávat pouze aktivní zemědělci, musí se prokázat, že zemědělská činnost představuje významnou část příjmů žadatelů.

Z dotací jsou tak vyloučeny letiště, golfová hřiště a podobné sportovní kluby.

4. Podpora českého zemědělství

České republice se v rámci vyjednávání podařilo obhájit a prosadit řadu priorit. Rozhodující jsou opatření, která mají pro konkurenceschopnost českého zemědělství klíčový význam. Příkladem je oddálení navržené degresivity přímých plateb nebo zahrnutí velkých podniků do investičních podpor. Rada však v rámci dosažení kompromisu musela učinit

i některé ústupky, mj. zvýšení stávající míry kofinancování méně rozvinutých a nejvzdálenějších regionů v rámci rozvoje venkova ze 75 na 85 %. České zemědělství se bude dále rozvíjet na základě národních strategických zájmů a v souladu se Společnou zemědělskou politikou Evropské unie. Cílem strategie není jen produkce, ale i kvalitní životního prostředí, zdravé potraviny a zachování života ve venkovském prostoru.

Ministerstvo zemědělství ČR prosazuje kampaň za účelem zvýšit zájem o regionální produkty, například podporuje farmářské trhy. Cílem je vhodně vyvážit produkční a mimoprodukční funkce zemědělství, vyjasnit na národní úrovni kompetence v oblasti rozvoje venkova. Snaží se zvýšit a udržet míru zaměstnanosti ve venkovských oblastech. Velkou prioritou je zvýšení podílu českých potravin na tuzemském trhu, posílení propagace a marketingu kvalitních českých výrobků. Důležitou roli z pohledu českého zemědělství je také vlastnictví půdy. Stát se snaží zvýšit podíl obhospodařované půdy ve vlastnictví českých zemědělců.

5. Dotační tituly

O regulačních opatřeních, cenách, přímých platbách informuje Státní zemědělský intervenční fond (SZIF).

Dotační politika Evropské unie je velmi štedrá, ale zároveň velmi komplikovaná. Využívání dotačních titulů je často závislé na práci specializovaných firem. Běžné dotace pro zemědělce má na starosti Státní zemědělský intervenční fond. Problémy vznikají při využívání jiných dotačních titulů, například při budování hospodářských staveb, bioplynových stanic a podobně.

V rámci reformní SZP EU došlo ke změnám v dotacích. Mezi stěžejní body dohody v oblasti přímých plateb patří dobrovolnost ***zastropování přímých plateb, tzv. cappingu***. Rada odsouhlasila povinnou ***degresivitu plateb u farem s platbou nad 150 000 € pouze ve výši 5 %*** (EK navrhovala 40 %). Pokud jde o otázku tzv. franšizy v rámci finanční disciplíny, ministři souhlasili se snížením limitu pro její aplikaci z původně navrhovaných 5000 € na 2000 €.

U dobrovolných vázaných podpor, tzv. couplingu, Rada souhlasila s jejich možným navýšením ***až na 13 % národního stropu*** včetně možnosti navýšení až o 2 % národního stropu ve prospěch proteinových plodin.

V oblasti greeningu neboli ozelenění přímých plateb (výše „zelené složky“ přímých plateb činí 30 %), ministři potvrdili jeho ***povinný charakter pro farmy o rozloze větší než 10 ha***. Na EFAs, tedy ***ekologicky zaměřené oblasti***, musí být dle této dohody vyčleněno ***5 % rozlohy orné půdy (u podniků s více než 15 ha)*** od r. 2015, po předložení hodnotící zprávy EK v roce 2017 pak bude diskutováno možné navýšení na 7 %.

Schéma aktivního farmáře bude povinné, negativní seznam nezemědělských činností je však užší, než bylo původně plánováno, bude moci být ze strany členských států v případě potřeby doplněn. Povinné v rámci I. pilíře má být i ***schéma pro mladé farmáře***, na nějž mají být vyčleněny až 2 % národní obálky. ***Schéma pro malé farmáře*** by mělo být naopak dobrovolné (max. platba 1.250 €, až 10 % národní obálky).

Kvótový režim v sektoru mléka by měl být ukončen k roku 2015, ***systém cukerných kvót*** v roce 2017. Pokud jde o ***výsadbová práva na vinice***, v roce 2016 má být zahájen nový systém autorizací, který bude ukončen v roce 2030. Ročně může dojít k navýšení autorizací o 1 % a schváleno bylo i přechodné prodloužení současných výsadbových práv z 3 na 5 let.

Mezi klíčové body v oblasti rozvoje venkova patří ***zahrnutí potravinářského a lesnického sektoru do priorit PRV*** či zahrnutí velkých podniků do investičních podpor v zemědělství a potravinářství.

Sazby Přejídných vnitrostátních podpor a ostatních přímých plateb 2014

Sazby jednotlivých dotačních titulů 2014		
Opatření	Sazba dotace v Kč	Jednotka
Jednotná platba na plochu (SAPS)	5997,23	ha
Oddělená platba za cukr (SSP)	382,25	t
Oddělená platba za rajčata (STP)	954,25	t
Platba na brambory pro výrobu škrobu	19 670,44	ha
Platba na chmel	9 207,53	ha
Platba na tele masného typu	15 214,35	VDJ
Platba na bahnice, popřípadě kozy pasené na travních porostech	3 505,11	VDJ
Platba na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka - plná výše sazby	2 750,62	VDJ
Přejídné vnitrostátní podpory (PVP)		
Zemědělská půda	185,06	ha
Chmel	4 937,65	ha
Krávy BTPM	131,95	VDJ
Ovce, kozy	61,15	VDJ
Přežvýkavci	96,64	VDJ
Škrob	1 681,86	t

6. Požadavky na hospodaření a implementace pravidel SZP EU

Na konci roku 2013 byla po tříletém vyjednávání mezi Evropským parlamentem a členskými státy schválena *reforma společné zemědělské politiky*. Vzhledem ke skutečnosti, že implementace nové právní úpravy do vnitrostátních norem členských států potrvá nejméně půl roku, nová pravidla zemědělské politiky vstoupí v platnost až od roku 2015. Společná zemědělská politika (SZP) v roce 2014 bude sice součástí finančního rámce 2014 - 2020, ovšem budou pro ni platit přechodná pravidla. Jako v předchozích letech je na SZP vyhrazena největší část unijního rozpočtu (39 %).

Podle nové reformy by měly dočasně přetrvat i některé kvótové systémy. Českého zemědělství se modernizovaná směrnice dotkne ve změně přímých plateb, kde by se měly *dotace velkým zemědělským podnikům krátit*.

Nová pravidla SZP se budou zaměřovat *více na podporu zemědělců než na podporu jednotlivých produktů*. „SZP již nebude zemědělcům říkat, jaké produkty mají pěstovat a jaké ne, ale spíše jak pěstovat udržitelně.“

Hlavní cíle reformy SZP: kvalita, udržitelnost, zvýšení konkurenceschopnosti evropského zemědělství.

Změny nastanou v podílu přímých plateb, kde si ČR oproti předchozímu období trochu pohorší. Přímé platby budou spravedlivější a celkový systém podpory bude efektivnější a transparentnější.

V souvislosti s krácením přímých plateb se jedná o to, že částky, o které budou platby sníženy, zůstanou ve stejném členském státě a budou použity na *financování rozvoje venkova*.

„Nové „zelené“ přímé platby ukazují na snahu zapojit zemědělce do environmentálně udržitelných aktivit a reagovat na výzvy v oblasti životního prostředí“.

Název tematického celku: *Principy Společné zemědělské politiky s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice (vzdělávací materiál)*

1. Význam společné zemědělské politiky

Současné priority SZP EU:

- a) *produkovat dostatečné množství bezpečných a vysoce kvalitních potravin* (obilovin, masa, mléčných výrobků, ovoce, zeleniny, vína),
- b) *přispívat do diverzifikovaného hospodářství venkovských oblastí a pečovat o životní prostředí,*
- c) *chovat hospodářská zvířata podle nejvyšších standardů,*
- d) *podporovat informovaná rozhodnutí spotřebitelů o tom, jaké potraviny budou nakupovat* prostřednictvím označení kvality, označení zeměpisného původu, použití tradičních složek či metod výroby,
- e) *zvyšovat konkurenceschopnost evropských zemědělských produktů na světových trzích,*
- f) *podporovat inovace v zemědělství a v potravinářském průmyslu* (s pomocí výzkumných projektů EU) zaměřené na zvýšení produktivity a snížení dopadů na životní prostředí, využívání vedlejších a odpadních produktů k výrobě energie,
- g) *podporovat spravedlivé obchodní vztahy s rozvojovými zeměmi* snižováním vývozních dotací a zajistit rozvojem zemím odbyt produktů.

Zadané úkoly:

- 1) Jak probíhá proces schvalování nové SZP EU?
- 2) Co je cílem nové reformy SZP EU?
- 3) Jaký dopad má reforma SZP EU na občany České republiky?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač a webové stránky www.euroskop.cz., euractiv.cz., europa.eu, europarl.europa.eu.

2. Strategické rozvojové cíle a oblasti českého zemědělství

Strategie českého zemědělství musí být provázána s Národním strategickým plánem rozvoje venkova ČR (NSPRV), který zajišťuje vazby mezi obecnými cíli rozvoje evropského venkova (vyjádřené nařízením Rady (ES) č. 1698/2005) a cíli rozvoje venkova ČR. Vše je směřováno k odpovídajícím „evropským strategickým směrům“, třem strategickým rozvojovým osám (**konkurenceschopnost, ochrana přírody, životního prostředí a krajiny, rozvoj a diverzifikace venkovského života**).

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, co je globálním cílem OP Zemědělství.
- 2) Jaká je vize českého zemědělství do roku 2020?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač a webové stránky www.strukturalni-fondy.cz, eagri.cz, ec.europa.eu.

Nejdůležitější informace: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/koncepce-a-strategie/narodni-strategicky-plan-rozvoje-venkova.html>

3. Ochrana evropských zemědělců a jejich podpora EU

Hlavní ochrana evropských zemědělců spočívá v jejich jednotné podpoře v rámci SZP EU.

Využijte webové stránky: <http://www.celnisprava.cz/cz/clo/spolecne-zemedelske-politiky-a-zvlastnich-kompetenci/Stranky/spolecna-zemedelska-politika.aspx#>;
<http://www.ucetnikavarna.cz/archiv/dokument/doc-d1523v1499-chyby-a-omyly-platcu-pri-uplatnovani-dph-pri-dovozu-a-vyvoz/>

4. Podpora českého zemědělství

Z pozice ČR jsou za nejdůležitější témata nové reformy SZP považovány otázky konvergence a sblížení podmínek pro přímé platby napříč členskými státy EU, větší flexibilita pro členské státy ohledně podmínek ozelenování, podpora snižování administrativní zátěže pro zemědělce a zachování přiměřených finančních prostředků na podporu politiky rozvoje venkova.

Využijte webové stránky: <https://www.euroskop.cz/9109/sekce/cr-a-eu---zemedelstvi/>

5. Dotační tituly

Program rozvoje venkova, organizačně zajišťovaný SZIF, poskytuje zemědělcům, podnikatelům v dřevozpracování a lesnictví, nezemědělským podnikatelům v menších obcích a obcím do 2.000 obyvatel **dotace k podpoře rozvoje ekonomických aktivit a zlepšení kvality života ve venkovských oblastech**.

Dotace vyplácí Státní zemědělský intervenční fond. Sazby přímých plateb pro zemědělce schvaluje Ministerstvo zemědělství ČR.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, co je nutné pro získání zemědělských dotací.
- 2) Jakým způsobem SZIF ovlivňuje činnost zemědělců?
- 3) U následujících vyjmenovaných dotací najděte sazbu v Kč na jednotku.
- 4) Vysvětlete pojem přímé platby a jak se vyplácí.
- 5) Jaký je nárok na dotace?
- 6) Jak ovlivňují dotace nákup zemědělské půdy?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

Přehled využívaných dotací:

Dotace na zemědělské budovy.	Dotace na rychle rostoucí plodiny.
Dotace na nezemědělské podnikání.	Dotace na jímky a hnojiště.
Dotace na zemědělské stroje.	Dotace na koně
Dotace na louky a pastviny.	Jednotná platba na plochu (SAPS)
Dotace na chov hospodářských zvířat.	Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)
Dotace pro včelaře.	Oddělená platba na cukr (SSP)
Dotace na ovocné sady.	Oddělená platba na rajčata (STP)
Dotace na zpracování produkce.	Zvláštní podpora na chmel
Dotace na zalesnění.	Zvláštní podpora na tele masného typu
Dotace na lesní hospodářství, lesní techniku a myslivost	Zvláštní podpora na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (Dojnice)
Zvláštní podpora na brambory pro výrobu škrobu	Zvláštní podpora na bahnice, popř. kozy, pasené na travních porostech

6. Požadavky na hospodaření a implementace pravidel SZP EU

Zemědělci v rámci SZP mají plnit požadavky na ochranu biodiverzity. *V rámci přímých plateb* lze získat příplatek za poskytování environmentálních veřejných statků nad rámec požadavků křížové shody, jakými jsou například udržování stálých pastvin, zeleného pokryvu nebo střídání zemědělských plodin.

Využijte webové stránky: <http://www.euractiv.cz/zemedelstvi0/clanek/z-penez-zemedelske-politiky-eu-ma-jit-vic-na-podporu-biodiverzity-008734>

7. Kontrolní otázky:

1. Charakterizujte důvody vzniku Společné zemědělské politiky Evropské unie.
2. Jaké priority v současné době má SZP EU?
3. Kdo SZP schvaluje a na jak dlouho?
4. S čím počítá SZP do budoucna?
5. S čím musí být provázána strategie českého zemědělství?
6. Jaké jsou hlavní cíle strategie českého zemědělství?
7. Objasněte význam SWOT analýzy ve vztahu k venkovskému prostoru.
8. Vysvětlete důvod dotací a ochrany pro zemědělce EU.
9. Zdůvodněte nutnost podpory českého zemědělství.
10. Proč je nutné podporovat rozvoj venkova?
11. Jakou novou dimenzi zemědělství plní?
12. Co je podmínkou pro získání dotací?
13. Které druhy dotací znáte?
14. Kdo je administrátorem dotací a kdo je proplácí?
15. Jakým způsobem lze přijít o dotace?

<p>Název tematického celku: Státní zemědělský intervenční fond, jeho fungování v současné době s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje funkci a význam Státního zemědělského intervenčního fondu. Shrnuje poznatky o akreditované platební agentuře, která je zprostředkovatelem finanční podpory z EU a národních zdrojů. Řeší jaké platby SZIF administruje a kontroluje.</p>
<p>Klíčová slova: Státní zemědělský intervenční fond, finanční podpora, přímé platby, Program rozvoje venkova, evropské fondy pro zemědělství, žádosti o dotace, sazby SAPS, sazby TOP-UP.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané v odborných předmětech jako je Ekonomika, Pěstování a ochrana rostlin, Chov zvířat a veterinářství, Rozvoj venkova.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Význam Státního zemědělského intervenčního fondu.   2) Činnost Státního zemědělského intervenčního fondu.   3) Organizační struktura.   4) Program rozvoje venkova.   5) Platby na základě Jednotné žádosti.   6) Další dotační tituly.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Monologické a dialogické metody, využití odborných prezentací, samostatná práce žáků a jejich prezentace k určené problematice, týmová spolupráce žáků na zadané téma a jeho prezentace.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) chápe význam SZIF v současné době,   2) rozumí činnosti SZIF a zná portál farmáře SZIF,   3) umí vysvětlit organizační strukturu SZIF,   4) zná základní priority Programu rozvoje venkova,   5) objasní žádosti o platbu na různá opatření,   6) vysvětlí důležité doplňkové dotační tituly.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: http://eagri.cz/public/web/mze/farmer/portal-farmare-szif/ http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/o-nas/co-je-szif</p>

Název tematického celku: *Státní zemědělský intervenční fond, jeho fungování v současné době s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice (učební text)*

1. Význam Státního zemědělského intervenčního fondu

Státní zemědělský intervenční fond je právnickou osobou se sídlem v Praze a jeho činnost se řídí zákonem o Státním zemědělském intervenčním fondu č. 256/2000 Sb., ve znění zákona č. 128/2003 Sb. a ve znění zákona č. 85/2004 Sb. a prováděcími právními předpisy ve formě nařízení vlády.

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) je akreditovanou platební agenturou, zprostředkovatelem finanční podpory z Evropské unie a národních zdrojů.

Dotace z EU jsou v rámci společné zemědělské politiky poskytovány z Evropského zemědělského záručního fondu (EAGF) a v nynějším programovacím období (2007 - 2013) také z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) a z Evropského rybářského fondu (EFF). Program rozvoje venkova (PRV), který čerpá finanční prostředky z EAFRD, nahradil Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP) a Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ).

V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady - společný trh pro zemědělské produkty při společných cenách, zvýhodnění produkce ze zemí Unie na úkor vnější konkurence a finanční solidarita - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají.

Pilířem poskytovaných finančních podpor jsou přímé platby vyplácené zjednodušeným systémem, tj. na hektar obhospodařované plochy. Velké možnosti pro zemědělství představuje Program rozvoje venkova (PRV), který byl spuštěn v roce 2007. Stejně nezanedbatelnou finanční pomocí jsou rovněž tržní opatření Společného evropského trhu, která řeší výkyvy poptávky a nabídky na trhu a zabezpečují zemědělským podnikatelům větší jistotu a lepší stabilitu v podnikání.

SZIF administruje a kontroluje následující platby:

1) z Evropského zemědělského záručního fondu (EAGF)

- a) v rámci společných organizací trhu,
- b) v rámci intervenčních opatření,
- c) poskytování vývozních subvencí ve vazbě na vývozní licence,
- d) přímé platby (režim jednotné platby na plochu).

Dále ***provádí administraci*** v oblasti:

- a) vývozních a dovozních licencí,
- b) záruk,
- c) systému produkčních kvót,
- d) vybírání finančních dávek z výroby cukru,
- e) prémiových práv (pro krávy bez tržní produkce mléka a bahnice),
- f) národní značky kvalitních potravin KLASA.

2) z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)

OSA I - Zlepšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví

- 1.1. Opatření zaměřená na restrukturalizaci a rozvoj fyzického kapitálu a podporu inovací.
- 1.2. Opatření přechodná pro Českou republiku a ostatní nové členské státy EU.
- 1.3. Opatření zaměřená na podporu vědomostí a zdokonalování lidského potenciálu.

OSA II - Zlepšování životního prostředí a krajiny

- 2.1. Opatření zaměřená na udržitelné využívání zemědělské půdy.
- 2.2. Opatření zaměřená na udržitelné využívání lesní půdy.

OSA III - Kvalita života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova

- 3.1. Opatření k diverzifikaci hospodářství venkova.
- 3.2. Opatření ke zlepšení kvality života ve venkovských oblastech.
- 3.3. Opatření týkající se vzdělávání a informování hospodářských subjektů působících v oblastech, na něž se vztahuje osa III.

OSA IV - Leader

- 4.1. Implementace místní rozvojové strategie.
- 4.2. Realizace projektů spolupráce.

Technická pomoc

Příprava, sledování, hodnocení, informování a kontrola v rámci programu ***Zřízení a provoz celostátní sítě pro venkov***

3) z Evropského rybářského fondu (EFF)

a) podpora rybářství

2. Činnost Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF)

SZIF vznikl v roce 2000 z původního Státního fondu tržní regulace. Sídlí v Praze a ***náleží do působnosti Ministerstva zemědělství***. Činnost a hospodaření SZIF kontroluje Dozorčí rada SZIF.

V současné době SZIF administruje režimy podpor 1. a 2. pilíře Společné zemědělské politiky tj. přímé platby, tržní opatření a Program rozvoje venkova.

SZIF podporuje marketing a administruje národní značky kvality KLASA, Regionální potravina.

V rámci Společné organizace trhu (SOT) SZIF zajišťuje tzv. ***intervenční a subvenční nákupy***, spravuje vývozní a dovozní licence některých zemědělských komodit a administruje podpůrné programy, jako je např. Ovoce do škol, Mléko - bílé plus pro Vás a mnohé další.

SZIF jako ***platební agentura*** přispívá k plnění závazků vyplývajících ze Společné zemědělské politiky a v souladu s právními předpisy, právem Evropských společenství a mezinárodními smlouvami zajišťuje tyto činnosti.

SZIF ***rozhoduje o poskytnutí dotace***, s výjimkou Operačního programu Rybářství, a ***kontroluje plnění podmínek*** poskytnutí dotace, v případě neplnění podmínek poskytování dotace ***stanoví sankce***.

Činnosti prováděné SZIF:

1) intervenční nákupy zemědělských výrobků a potravin a zajišťuje skladování těchto výrobků, prodává nebo převádí intervenčně nakoupené zemědělské výrobky a potraviny,

- 2) provádí vládou schválené programy zaměřené na nepotravinářské využití a zpracování zemědělských výrobků,
- 3) činnost související se systémem produkčních kvót,
- 4) poskytuje subvence při vývozu zemědělských výrobků a potravin,
- 5) rozhoduje o poskytnutí licence při dovozu a vývozu zemědělských výrobků a potravin,
- 6) kontroluje plnění podmínek poskytnutí licence,
- 7) ukládá, vybírá a odvádí finanční dávky z výroby cukru a v odvětví mléka a mléčných výrobků,
- 8) provádí programy strukturální podpory a Program rozvoje venkova,
- 9) činnost související se systémem schvalování, registrace, evidence nebo uznávání producentů zemědělských výrobků nebo potravin v oblasti společných organizací trhu a strukturálních opatření,
- 10) vykonává dozor nad plněním povinností vyplývajících pro fyzické a právnické osoby z přímo použitelného předpisu ES.

Činnost SZIF se řídí těmito právními předpisy:

- a) zákonem č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu,
- b) zákonem č. 252/1997 Sb., o zemědělství,
- c) nařízením Rady nebo Komise Evropských společenství,
- d) nařízením vlády vydanými k provedení zákona č. 256/2000 Sb. a zákona č. 252/1997 Sb.

3. Organizační struktura

Fond je tvořen centrálním pracovištěm v Praze a sedmi regionálními odbory (RO), které odpovídají úrovni NUTS II:

- 1) v Praze (RO Střední Čechy),
- 2) v Ústí n. L. (RO Severozápad),
- 3) v Českých Budějovicích (RO Jihozápad),
- 4) v Hradci Králové (RO Severovýchod),
- 5) v Brně (RO Jihovýchod),
- 6) v Olomouci (RO Střední Morava),
- 7) v Opavě (RO Moravskoslezsko).

Od 1. 1. 2013 bylo v rámci transformace rezortu zemědělství pod SZIF začleněno 66 resp. 64 místních pracovišť *Agentur pro zemědělství a venkov* (AZV), které se tak staly *Odděleními příjmu žádosti* a LPIS (OPŽ) spadající pod jednotlivé RO SZIF.

Orgány a organizační struktura SZIF:

Útvar ředitele Fondu		Kancelář ředitele Fondu	
Sekce 1. náměstka ředitele Fondu	Sekce správních činností	Sekce ekonomická	Sekce dotací SZP
Samostatné oddělení bezpečnostní politiky	Odbor interního auditu	Referát metodiky a reportingu interního auditu	Oddělení realizace interního auditu
Regionální odbory (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Brno)	Regionální odbory (Hradec Králové, Olomouc, Opava)	Odbor dokumentace a strategie	Odbor vnějších vztahů

4. Program rozvoje venkova

Program rozvoje venkova (PRV) vychází z *Národního strategického plánu rozvoje venkova*. Byl zpracován v souladu s nařízením Rady (ES) č. 1698/2005 a prováděcími pravidly uvedené normy.

Program rozvoje venkova, který zajišťuje působení Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, blíže specifikuje v souladu s nařízením Rady (ES) 1698/2005 čl. 15 strategie v jednotlivých osách stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova do prováděcí úrovně a zajišťuje tak jeho efektivní realizaci.

Opatření Programu rozvoje venkova přispějí k *naplňování cílů Lisabonské strategie* ve všech jejích oblastech:

- 1) společnost založená na znalostech,**
- 2) vnitřní trh a podnikatelské prostředí,**
- 3) trh práce,**
- 4) udržitelný rozvoj.**

Existence a *realizace Programu rozvoje venkova ČR přispívá k dosažení cílů stanovených Národním strategickým plánem rozvoje venkova*, tj. k rozvoji venkovského prostoru České republiky na bázi trvale udržitelného rozvoje, zlepšení stavu životního prostředí a snížení negativních vlivů intenzivního zemědělského hospodaření.

Program umožňuje vytvořit podmínky pro *konkurenceschopnost* České republiky v základních potravinářských komoditách. Podporuje rozšiřování a *diverzifikaci ekonomických aktivit* ve venkovském prostoru s cílem rozvíjet podnikání, vytvářet nová *pracovní místa*, snížit míru nezaměstnanosti na venkově a posílit sounáležitost obyvatel na venkově.

V programovém období 2014 - 2020 bude Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, ze kterého je spolufinancován Program rozvoje venkova (PRV), součástí návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně Evropských strukturálních a investičních fondů ("nařízení k ESIF").

Jako součást nařízení k ESIF by měla politika rozvoje venkova přispívat ke konkurenceschopnosti zemědělství, udržitelnému řízení přírodních zdrojů, k opatřením v oblasti klimatu a k vyváženému územnímu rozvoji venkovských oblastí.

V souladu se strategií Evropa 2020 jsou tyto obecné cíle podpory pro rozvoj venkova na období 2014-2020 podrobněji vyjádřeny prostřednictvím těchto šesti priorit platných pro celou EU. Každé opatření z nabídky nařízení k rozvoji venkova může přispívat k cílům několika priorit. Jde o následující *priority*:

- 1) podpora předávání znalostí a inovací** v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech,
- 2) zvýšení životaschopnosti** zemědělských podniků a *konkurenceschopnosti* všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a *podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů,*
- 3) podpora organizace potravinového řetězce,** včetně zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a *řízení rizik v zemědělství,*
- 4) obnova, zachování a zlepšení ekosystémů** souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím,
- 5) podpora účinného využívání zdrojů** a podpora přechodu na *nízkouhlíkovou ekonomiku* v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví, která je odolná vůči klimatu,
- 6) podpora sociálního začleňování,** snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech.

5. Platby na základě Jednotné žádosti

Jednotná žádost zahrnuje žádosti o platbu na následující opatření:

- 1) Jednotná platba na plochu (SAPS),
- 2) Platba v méně příznivých oblastech (LFA),
- 3) Platba v oblastech Natura 2000 na zemědělské půdě,
- 4) Oddělená platba na cukr (SSP),
- 5) Oddělená platba na rajčata (STP),
- 6) Zvláštní podpora na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka (Dojnice),
- 7) Zvláštní podpora na tele masného typu,
- 8) Zvláštní podpora na bahnice, popř. kozy, pasené na travních porostech,
- 9) Zvláštní podpora na brambory pro výrobu škrobu,
- 10) Zvláštní podpora na chmel,
- 11) Agroenvironmentální opatření (AEO).

Podávat Jednotnou žádost je možné od 15. dubna. Stejný termín platí pro podávání žádostí o zařazení AEO a žádostí o změnu zařazení AEO.

Žadatel může podat žádost buď elektronickou cestou (datová schránka, Portál farmáře SZIF, e-podatelná), osobně nebo poštou. Potřebné formuláře příslušných žádostí a Příručka pro žadatele jsou k dispozici v části Ke stažení: <https://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/jz>

Všechny žádosti se podávají do 15. května.

Formuláře žádostí je možné si připravit na Portálu farmáře SZIF (do Portálu je možné se přihlásit přímo z těchto stránek pomocí odkazu vpravo nahoře), kde také, v sekci Nová podání - Jednotná žádost a žádosti AEO, žadatelé naleznou příručku elektronické tvorby žádostí a elektronického podání.

6. Další dotační tituly

SZIF zpracovává *doplňkové dotační programy:*

Příkladem je *Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ).*

Podporován je rozvoj českého rybářství. Podpora pozemkových úprav a odborného vzdělávání doplňuje celkový záměr *OP Zemědělství*. Při realizaci všech opatření je kladen důraz na ochranu a zlepšení životního prostředí.

Žádost o finanční pomoc z OP Zemědělství a potřebné doklady.

Žádosti jsou k dispozici na *Zemědělských agenturách Ministerstva zemědělství* a na *Regionálních odborech Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF)*. Žádosti o finanční pomoc z OP Zemědělství se *podávají a registrují pouze na Regionálních odborech SZIF* v termínech vyhlášených Ministerstvem zemědělství ČR.

K žádosti o finanční pomoc z OP Zemědělství musí žadatel přiložit *projekt a povinné přílohy*, které jsou stanoveny v Pravidlech pro žadatele u každého opatření/podopatření (např. stavební povolení, vyjádření veterinární správy ČR, výpis z obchodního rejstříku, výpis z rejstříku trestů apod.). *Finanční pomoc* z OP Zemědělství je poskytnuta žadateli/příjemci pomoci *zpětně* (tj. *příjemce pomoci musí nejprve proplatit veškeré výdaje sám*) - v podobě konečné jednorázové platby.

Název tematického celku: *Státní zemědělský intervenční fond, jeho fungování v současné době s důrazem na podporu zemědělského podnikání v České republice (vzdělávací materiál)*

1. Význam Státního zemědělského intervenčního fondu

SZIF je státní instituce, která zprostředkovává finanční podporu z Evropské unie a národních zdrojů a zajišťuje následnou kontrolu oprávněnosti užívání dotací.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, jaké informace poskytuje SZIF.
- 2) V jakých konkrétních případech jste se setkali s činností SZIF?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Státní zemědělský intervenční fond.

2. Činnost Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF)

Veškerá činnost SZIF, včetně řízení a právního postavení je obsažena ve statutu SZIF. Statut Státního zemědělského intervenčního fondu schvaluje ministr zemědělství. Je v něm definována činnost a působnost Fondu, právní postavení, řízení (ředitel, dozorčí rada, organizační uspořádání). Statutem jsou určeny komoditní odborné výbory, členové výboru a jeho jednání.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, jakým způsobem je definována činnost a působnost SZIF.
- 2) Vyhledejte právní předpisy a dokumenty týkající se oblasti činnosti SZIF.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Státní zemědělský intervenční fond (<http://www.szif.cz/cs/legislativa>)

3. Organizační struktura

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte pomocí internetu organizační strukturu SZIF.
- 2) Vyhledejte členy dozorčí rady Fondu.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Státní zemědělský intervenční fond - mapa stránek.

4. Program rozvoje venkova (PRV)

Cílem žadatelů je *získat dotaci z PRV a schválenou dotaci úspěšně vyčerpat*. Od prvotní *formulace projektového záměru* přes *sestavení projektu a podání žádosti o dotaci* až po následná *výběrová řízení a žádosti o proplacení dotace*.

Účelem cvičení je získání údajů o poskytovaných dotacích a naučit se, jak se orientovat ve využívání dotačních titulů.

Zadané úkoly:

1) Vyhledejte pomocí internetu informace k dotacím. Viz příklady dotací.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu - www.szif.cz

Příklady dotací:

1) Nezemědělské podnikatelé v obcích do 2.000 obyvatel

Lze získat 50% - 60% dotaci na pořízení strojů, techniky a technologií, rekonstrukci či výstavbu budov. Dotace jsou pro podniky, které se nevěnují zemědělské prvovýrobě, mají méně než 10 zaměstnanců a dotovaný majetek je využíván v provozovně umístěné v obci do 2.000 obyvatel.

2) Podnikatelé v zemědělství

Dotace jsou na investiční projekty zaměřené na vybudování či modernizaci provozů rostlinné i živočišné výroby. Podpořeny jsou i oblasti mimo zemědělství, tj. servisní, opravárenské a nezemědělské výrobní činnosti, maloobchod a další.

3) Inovace v zemědělství a potravinářství

Zemědělské podnikatelé, výrobci potravin a krmiv mohou získat dotaci na investiční projekty zaměřené na zvyšování přidané hodnoty své produkce. Dotace zahrnuje výdaje na pořízení technologií, na spolupráci při inovační činnosti.

4) Obce do 500 a 2.000 obyvatel

Dotace na investice pro veřejnou potřebu. Na místní komunikace, veřejné osvětlení, rozhlas, investice do obecních budov, sportovních a dětských hřišť apod.

5) Potravinářství a výroba krmiv

Výrobci potravin, surovin určených pro lidskou spotřebu, výrobci hotových krmiv pro hospodářská zvířata a zemědělské podnikatelé mohou získat dotaci na investice do potravinářských provozů.

6) Zahájení činnosti mladých zemědělců

Začínající zemědělstí podnikatelé do 40 let věku mohou získat dotaci na investice související se zahájením a rozvojem své podnikatelské činnosti.

7) Cestovní ruch a agroturistika

Dotací jsou podporovány projekty, jejichž cílem je nová výstavba nebo modernizace stávajících turistických ubytovacích zařízení v obcích do 2.000 obyvatel.

8) Majitelé a nájemci lesů, lesnictví a zpracování dřeva

Dotace jsou na nákup lesnické techniky, na budování a rekonstrukce lesních cest. Podporovány jsou projekty na využití a zpracování odpadní biomasy.

9) Obnova lesů po kalamitách a podpora jejich společenské funkce

Vlastníci a nájemci lesů mohou využít dotaci na obnovu lesů po kalamitách, odstraňování škod způsobených povodněmi, zavádění preventivních opatření.

10) Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova a památek

Podporována je především údržba, obnova a využití kulturních památek, využití výstavních expozic a muzeí s vazbou na místní historii a tradiční lidovou kulturu.

5. Platby na základě Jednotné žádosti

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte pomocí internetu informace k Jednotné žádosti.
- 2) Vyhledejte soubory ke stažení týkající se Jednotné žádosti.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu - [www. szif.cz](http://www.szif.cz)

6. Další dotační tituly

Využijte systémové navigace na mapě stránek SZIF a seznamte se s nejčastějšími *dotazy z praxe k jednotlivým programům*.

7. Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete význam Státního zemědělského intervenčního fondu.
2. Jaké aktivity zprostředkovává SZIF?
3. Jaké platby administruje a kontroluje SZIF?
4. Vysvětlete aktualizaci činnosti SZIF pro zemědělce v oblasti LPIS.
5. Jaká je funkce SZIF v rámci Společné organizace trhu?
6. Které závazky SZIF plní jako platební agentura?
7. Jakými právními předpisy se řídí činnost SZIF?
8. Vysvětlete pojem statut SZIF.
9. Jak vypadá organizační struktura SZIF?
10. Kam se obrací žadatelé o dotace ve vašem regionu.

<p>Název tematického celku: Jednotlivé formy podpory zemědělského podnikání v ČR a jejich uplatnění v praxi</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje možnosti dotací pro zemědělskou činnost. Shrnuje podmínky pro poskytované dotace (minimální výměra, LPIS, Cross Compliance, zákres do mapy půdních bloků). Řeší i využití Programu rozvoje venkova.</p>
<p>Klíčová slova: Dotace, SAPS - jednotná platba na plochu, Top-Up - národní doplňková platba, LFA - méně příznivé oblasti, podmíněnost plateb - Cross Compliance, výpočet platby.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané v odborných předmětech jako je Ekonomika, Pěstování a ochrana rostlin, Chov zvířat a veterinářství.</p>
<p>Obsah tematického celku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Význam dotací pro zemědělskou činnost a SZP EU. 2) Příručka pro žadatele. 3) Dotace. 4) Podmíněnost plateb. 5) GAEC - standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu. 6) Kontrola dotací.
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Monologické a dialogické metody, využití odborných prezentací, samostatná práce žáků a jejich prezentace k určené problematice, týmová spolupráce žáků na zadané téma a jeho prezentace.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) chápe význam dotací pro zemědělskou činnost, 2) rozumí příručce pro žadatele o dotace, 3) umí vysvětlit možnosti čerpání dotací, 4) zná principy podmíněnosti plateb, 5) objasní uplatnění GAEC v praxi, 6) vysvětlí smysl kontrol dotací.
<p>Literární zdroje a jiné prameny: http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/prime-platby/ http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/dalsi-dotacni-programy</p>

Název tematického celku: *Jednotlivé formy podpory zemědělského podnikání v ČR a jejich uplatnění v praxi (učební text)*

1. Význam dotací pro zemědělskou činnost a SZP EU

Zemědělská politika EU slouží mnoha účelům. Pomáhá zemědělcům produkovat potraviny, ale také chrání *životní prostředí*, zlepšuje *životní podmínky zvířat* a udržuje *životaschopnost venkova*. *Společná zemědělská politika (SZP)* je známá v EU pod zkratkou *CAP - Common Agricultural Policy*. Je nejstarší politikou Evropských společenství.

V rámci společné zemědělské politiky se v EU uplatňují tři zásady:

- 1) společný trh pro zemědělské produkty* při společných cenách,
- 2) zvýhodnění produkce ze země Unie* na úkor vnější konkurence,
- 3) finanční solidarita* - financování ze společného fondu, do něhož všichni přispívají.

Zemědělství v EU je nejvíce podporované odvětví. Asi polovina obyvatel EU žije ve venkovských oblastech. Při likvidaci nebo malé prosperitě zemědělství by v mnoha oblastech došlo k vyliďňování venkova.

Dotační SZP EU podporuje nejen zemědělskou výrobu a konkurenceschopnost, ale i život na venkově s dobrým životním prostředím.

2. Příručka pro žadatele

Každým rokem je na webových stránkách SZIF *aktuální příručka pro žadatele o dotace. SZIF rozhoduje o poskytnutí dotací a plnění jejich podmínek.*

SZIF vydává příručku pro žadatele o dotace v elektronické podobě na CD nebo na webových stránkách www.szif.cz.

Elektronická forma příručky umožňuje vyhledat jednotlivé kapitoly díky možnostem fulltextového vyhledávání a podrobnému obsahu. Pomocí vložených odkazů lze snadno přejít na jednotlivé kapitoly či užitečné webové stránky. Příručka v elektronické podobě je též jednoduše širitelná a dostupná nejen žadatelům. V případě potřeby je možné jakoukoli její kapitolu či část vytisknout.

Příručka je určena všem žadatelům, kteří žádají o některou z nabízených dotací. Součástí příručky je také popis *využití Portálu farmáře SZIF*, který umožňuje mimo jiné *vytvoření předtištěného formuláře žádosti* a následně její *elektronické podání*.

Pokud se žadatel rozhodne vyplnit *papírový formulář*, je třeba, aby použil černou nebo modrou barvu. Všechna pole musí být vyplněna čitelně a je v zájmu žadatele provést po vyplnění alespoň jednu důslednou kontrolu zapsaného textu a číselných údajů.

U jednotlivých dotací jsou stanoveny:

- 1) podmínky platby,*
- 2) podání žádosti,*
- 3) výpočet platby a možné sankce,*
- 4) snížení nebo zamítnutí platby,*
- 5) podmíněnost platby (Cross compliance),*
- 6) vydání rozhodnutí.*

Je nutné **dodržet termíny podání žádostí** a jejich správné vyplnění. **Důležitá je evidence půdních bloků v LPIS, evidence zvířat (identifikační čísla), data narození, výpočet VDJ.**

Žádosti o dotace je nutné podat do stanoveného data (nejpozději do 15. května). V případě zaslání poštou je za datum podání považováno datum doručení.

Formulář je možné podat několika způsoby, a to osobně, poštou nebo elektronickou cestou. V rámci elektronického podání lze využít datovou schránku, Portál farmáře SZIF nebo elektronickou podatelnu Fondu.

3. Dotace

Dotační zdroje lze v ČR rozdělit podle zdroje finančních prostředků **dvě základní skupiny**:

- 1) **evropské dotační programy** (většinou částečně kofinancované ze státního rozpočtu ČR),
- 2) **národní dotační programy** (plně hrazené ze státního rozpočtu ČR).

Evropské dotační programy spolu s národními doplňkovými platbami **administruje a vyplácí Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)**. Je akreditovanou platební agenturou, zprostředkovatelem finanční podpory z Evropské unie a národních zdrojů v rámci SZP.

Přehled poskytování dotací v rámci následujících opatření:

1) Přímé platby:

Jednotná platba na plochu (SAPS)

Oddělená platba na cukr (SSP)

Oddělená platba na rajčata (STP)

2) Zvláštní podpory:

Krávy chované v systému s tržní produkcí mléka

Platba na tele masného typu

Platba na bahnice, kozy pasené na travních porostech

Platba na brambory pro výrobu škrobu

Platba na chmel

3) Přejídné vnitrostátní podpory (PVP):

Zemědělská půda

Přežvýkavci (skot, ovce, kozy)

Chmel

Brambory pro výrobu škrobu

Krávy bez tržní produkce mléka

Chov ovcí a chov koz

4) Méně příznivé oblasti (LFA), Natura 2000 na zemědělské půdě

Agroenvironmentální opatření (EAFRD):

Ekologické zemědělství

Integrovaná produkce ovocných sadů

Integrovaná produkce vinné révy

Integrovaná produkce zeleniny

Ošetřování travních porostů

Zatravňování orné půdy

Pěstování meziplodin

Biopásy

5) **SAPS - Jednotná platba na plochu zemědělské půdy**

Žadatelem je fyzická nebo právnická osoba, obhospodařující zemědělskou půdu, která je na ni vedena v *Evidenci půdy (LPIS - Land Parcel Identification System)*.

O *poskytnutí podpory* je možné žádat na následující *zemědělské kultury a podkultury*, přičemž výše podpory není závislá na konkrétním druhu kultury:

- a) *orná půda,*
- b) *travní porost stálá pastvina,*
- c) *travní porost ostatní,*
- d) *vinice,*
- e) *chmelnice,*
- f) *ovocný sad intenzivní,*
- g) *ovocný sad ostatní,*
- h) *školka,*
- i) *zelinářská zahrada,*
- j) *rychle rostoucí dřeviny,*
- k) *jiná kultura oprávněná pro dotace* (např. alej ovocných stromů, chmelnice bez opěrné konstrukce).

Základní podmínkou pro poskytnutí podpory je *minimální výměra*, která činí v součtu všech půdních bloků/dílů půdních bloků v Jednotné žádosti *nejméně 1 ha zemědělské půdy*.

Zemědělská půda, na kterou je požadována finanční podpora, *musí být na žadatele vedena v LPIS nejméně od data podání žádosti do 31. srpna kalendářního roku*, ve kterém žádá o podporu. Po celé období, po které je na žadatele vedena v LPIS, *musí být zemědělsky obhospodařována*. Současně musí být po celý kalendářní rok *udržována v souladu s podmínkami Cross Compliance*.

Přiznání platby SAPS má vliv na udělení dotace na Přejížděné vnitrostátní podpory (PVP), Oddělenou platbu na cukr (SSP) a Oddělenou platbu na rajčata (STP). Na tyto platby nelze poskytnout finanční podporu, pokud žadateli není v daném roce přiznána jednotná platba na plochu.

Podmíněnost plateb (Cross Compliance)

V ČR je *vyplácení přímých plateb a dalších podpor podmíněno plněním podmínek* tzv. Dobrého zemědělského a environmentálního stavu zemědělské půdy a dodržováním povinných požadavků v oblasti Životního prostředí, oblasti Veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin a v oblasti Dobré životní podmínky zvířat.

V případě, že žadatel podmínky nedodrží, může mu být podpora snížena nebo v krajním případě, neposkytnuta. Plnění povinností je ověřováno pomocí tzv. kontrolovaných požadavků.

V rámci Cross Compliance jsou kontrolovány tyto skupiny požadavků:

- 1) *Standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC - Good Agricultural and Environmental Condition),*
- 2) *Povinné požadavky na hospodaření (SMR - Statutory management requirements),*
- 3) *Minimální požadavky pro použití hnojiv a přípravků na ochranu rostlin a agroenvironmentálních opatření (AEO) - platí pouze pro žadatele o dotace v rámci agroenvironmentálních opatření.*

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP), dříve TOP-UP, se poskytují k Jednotné platbě na plochu (SAPS).

Platba PVP je poskytována Fondem v následujících oblastech:

- 1) Platba na zemědělskou půdu vedenou v Evidenci***
- 2) Platba na chmel***
- 3) Platba na brambory pro výrobu škrobu***
- 4) Platba na přežvýkavce*** dle stavu v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona
- 5) Platba na chov ovcí, popřípadě chov koz*** na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona
- 6) Platba na chov krav bez tržní produkce mléka*** na hospodářstvích registrovaných v ústřední evidenci vedené podle plemenářského zákona

LFA a Natura 2000 - platby v LFA a Natura 2000 na zemědělské půdě

Žadatelem je fyzická nebo právnická osoba obhospodařující zemědělskou půdu s kulturou travní porost v oblastech LFA či Natura 2000 na minimální výměře 1 ha, která je na ni vedena v LPIS od data doručení žádosti Fondu do 30. září 2014.

Tato zemědělská půda musí být po celý kalendářní rok udržována v souladu s podmínkami Cross Compliance. ***Minimální výměra pro LFA a Natura 2000 je 1 ha travního porostu.***

Platba LFA se poskytuje pouze na travní porosty obhospodařované v těchto oblastech:

- a) horské oblasti,
- b) ostatní méně příznivé oblasti,
- c) oblasti se specifickým omezením.

Platba Natura 2000 se poskytuje pouze na travní porosty, které se nacházejí na území:

- a) ptačích oblastí*** a zároveň na území 1. zóny národních parků nebo 1. zóny chráněných krajinných oblastí, nebo
- b) evropsky významných lokalit*** zařazených do národního seznamu a zároveň na území 1. zóny národních parků nebo 1. zóny chráněných krajinných oblastí.

Žadatel musí hospodařit v oblastech LFA a v oblastech Natura 2000 na minimální výměře nejméně po dobu 5 kalendářních let následujících po roce, za který mu byla poprvé poskytnuta platba.

V případě nedodržení podmínky nebude žadateli v tomto roce poskytnuta platba a již vyplacené platby v rámci závazku musí být žadatelem vráceny.

Jestliže došlo k porušení závazku, nelze tento závazek dokončit.

Dojnice - zvláštní podpora na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka

Jedná se o přímou platbu. Žadatel musí vykázat veškerou zemědělskou půdu, kterou užívá, bez ohledu na to, zda na ni žádá některou plošnou platbu. Pokud žádá o některou z plateb na plochu v rámci Jednotné žádosti, splňuje tuto podmínku v rámci dané plošné platby.

Žadatel musí společně s vyplněnou JŽ předložit následující dokumenty:

- 1) seznam dojnic chovaných žadatelem k 31. březnu příslušného kalendářního roku, včetně identifikačních čísel a dat narození, popřípadě dat zaevidování do ústřední evidence, systému chovu z hlediska tržní produkce mléka a výpočet VDJ,***

2) **doklad prokazující podíl příjmů nebo tržeb za prodané mléko** na celkových příjmech nebo tržbách ze zemědělské činnosti **za kalendářní rok předcházející datu podání žádosti**. Formulář je k dispozici na stránkách SZIF.

Fond platbu poskytne, jestliže celkový počet VDJ je nejméně 2 VDJ.

4. Podmíněnost plateb - Cross Compliance

Hlavním tématem současné zemědělské politiky je řešení negativních dopadů zemědělství na krajinu a životní prostředí. Systém Kontroly podmíněnosti byl v roce 2003 iniciován reformou Společné zemědělské politiky a stal se klíčovým prvkem k vyjednávání o zachování evropských dotací do zemědělství i v budoucnu.

Podmínky pro vyplácení přímých podpor při plnění standardů podmíněnosti:

- 1) udržovat půdu v Dobrém zemědělském a environmentálním stavu,
- 2) dodržovat požadavky v oblasti životního prostředí,
- 3) dodržovat požadavky veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin,
- 4) zajišťovat dobré životní podmínky zvířat,
- 5) uplatňovat minimální požadavky v rámci agroenvironmentálních opatření.

Nedodržením podmínek může být dotace snížena nebo neposkytnuta výplata.

5. GAEC - standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu

V rámci Cross Compliance jsou kontrolovány tyto skupiny požadavků: **eroze půdy, organická složka půdy, struktura půdy, minimální úroveň péče, ochrana vody a hospodaření s ní**. Celkem je **12 standardů**, které je nutné dodržovat pro splnění dotačních podmínek.

6. Kontrola dotací

SZIF v rámci své agendy zajišťuje systém kontrol.

Kontroly na místě se provádějí fyzicky přímo v terénu nebo dálkovým průzkumem Země ve vybraných zónách pomocí pořízených satelitních snímků v časových řadách v průběhu dubna až července daného roku, resp. dálkovým průzkumem Země s doplněním fyzické kontroly některých podmínek v terénu.

Výběr žadatelů ke kontrole na místě se koná každoročně na základě analýzy rizik a náhodným výběrem, a to poměrem 75 - 80 % rizikově a 20 - 25 % náhodně. Pro potřeby rizikově orientovaného výběru jsou jednotlivá rizika odvozena z údajů, které žadatelé uvedli v žádostech o dotaci, z charakteristik vedených v Evidenci půdy podle uživatelských vztahů (LPIS) nebo také z výsledků kontrol, které byly u žadatelů provedeny v předchozích letech.

Cílem kontroly na místě je ověřit, **zda údaje v žádosti o dotaci deklarované žadatelem odpovídají skutečnosti a zda jsou splněny veškeré závazky a povinnosti**, které lze v době kontroly ověřit. Kontrolami na místě proto ověřují skutečný stav a zjišťují dodržování stanovených předpisů a pravidel nebo závazků.

Dalším **stěžejním předmětem kontroly je tzv. podmíněnost**. Jde o GAEC o **povinné požadavky na hospodaření (SMR)**, týkající se **životního prostředí, veřejného zdraví, dobrých životních podmínek zvířat a zdraví rostlin**.

Název tematického celku: *Jednotlivé formy podpory zemědělského podnikání v ČR a jejich uplatnění v praxi (vzdělávací materiál)*

1. Význam dotací pro zemědělskou činnost a SZP EU

V programovém období 2014 - 2020 bude *Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova*, ze kterého je spolufinancován *Program rozvoje venkova (PRV)*, součástí návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně *Evropských strukturálních a investičních fondů ("nařízení k ESIF")*.

Jako součást nařízení k ESIF by měla *politika rozvoje venkova* přispívat:

- 1) *ke konkurenceschopnosti zemědělství,*
- 2) *udržitelnému řízení přírodních zdrojů,*
- 3) *k opatřením v oblasti klimatu,*
- 4) *k vyváženému územnímu rozvoji venkovských oblastí.*

Zadané úkoly:

- 1) V souladu se strategií Evropa 2020, zjistěte priority pro celou EU v oblasti PRV.
- 2) Co znamená pojem nízkouhlíková ekonomika v zemědělství?
- 3) Navrhněte zlepšení ekosystémů v zemědělské výrobě.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

2. Příručka pro žadatele

Příručka pro žadatele je v elektronické podobě na CD nebo na webových stránkách www.szif.cz. Příručka je určena všem žadatelům, kteří žádají o některou z plateb sdružených na *Jednotné žádosti*. Novou zásadní změnou je zařazení *Přechodné vnitrostátní podpory (PVP) do Jednotné žádosti*.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte na webových stránkách SZIF informace k Příručce pro žadatele a stáhněte si ji.
- 2) Podívejte se na webových stránkách, jak vypadá formulář Jednotné žádosti.
- 3) Přečtěte si na webových stránkách informace týkající se SAPS, PVP, LFA, Natura 2000, SSP, STP, Dojnice, Masná telata, Bahnice a kozy, Škrobové brambory, Chmel, AEO.
- 4) Vyplňte formulář pro školní statek.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

3. Dotace

Hlavním cílem dotací je zabezpečit zemědělcům *stabilnější příjmy*. Ti se mohou rozhodnout, co chtějí produkovat, přičemž jim bude zaručena stejná výše podpory nezávisle na druhu produkce. Díky tomu se mohou lépe přizpůsobit poptávce.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte na webových stránkách SZIF informace o tom, jaké dotace může zemědělec využít.
- 2) Podívejte se na webových stránkách, jaké sazby v Kč jsou pro jednotlivé dotace.
- 3) Zjistěte rozdíly v dotacích mezi konvenčním a ekologickým zemědělcem.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

4. Podmíněnost plateb - Cross Compliance

V rámci Cross Compliance jsou kontrolovány tyto skupiny požadavků:

- 1) Standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu (GAEC),
- 2) Povinné požadavky na hospodaření (SMR),
- 3) Minimální požadavky pro použití hnojiv a přípravků na ochranu rostlin a agroenvironmentálních opatření (AEO) - platí pouze pro žadatele o dotace v rámci agroenvironmentálních opatření.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte na webových stránkách SZIF informace o podrobném popisu podmíněnosti plateb.
- 2) Jak ovlivňuje Cross Compliance chov zvířat?
- 3) Vysvětlete požadavky na hospodaření v rámci kontrol podmíněnosti pod označením SMR.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

5. GAEC - standardy Dobrého zemědělského a environmentálního stavu

Celkem je 12 omezujících podmínek hospodaření z pohledu GAEC.

GAEC 1 a 2 se týkají *eroze půdy*. Na určitých půdních blocích nelze pěstovat erozně nebezpečné plodiny jako je kukuřice, brambory, řepa, bob setý, sója, slunečnice a čirok; porosty ostatních obilnin a řepky olejné na takto označené ploše budou zakládány s využitím půdoochranných technologií.

GAEC 3 a 4 podporuje *organické složky půdy* na minimálně 20 % půdních bloků. Jsou stanoveny termíny a minimální dávky statkových a organických hnojiv.

GAEC 5 neumožňuje agrotechnické zásahy, které by porušily *strukturu půdy*.

GAEC 6 až 9 se zabývají krajinnými prvky, likvidací invazních rostlin, péčí o travní porosty a souhrnným označením *minimální úroveň péče*.

GAEC 10 až 12 mají označení *ochrana vody a hospodaření s ní*. Cílem je ochrana povrchových a podzemních vod, dodržování ochranných pásů vod a ochrana životního prostředí.

Další omezení vyjadřují *Povinné požadavky na hospodaření (SMR)*. Ovlivňují svým působením životní prostředí, veřejné zdraví, zdraví rostlin a zvířat, zajišťují oznamování nálezů a dobré životní podmínky zvířat. Povinností je označování a identifikace zvířat.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte na webových stránkách podrobné informace k problematice GAEC.
- 2) Jak se GAEC uplatňuje na školním statku.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač. Využijte LPIS školního statku.

6. Kontrola dotací

Hlavním cílem *kontroly na místě (KNM)* je ověřit dodržování podmínek v rámci příslušného opatření vymezených legislativou EU a legislativou ČR.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, jaké tři typy KNM se provádějí?
- 2) Jaké sankce SZIF uplatňuje v případě nedodržení či porušení zásad GAEC .

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Při vypracování úkolů využijte internetový vyhledávač.

7. Kontrolní otázky:

- 1) Vysvětlete význam SZIF a co ovlivňuje.
- 2) Jaké platby administruje a kontroluje SZIF?
- 3) Jaká je funkce SZIF v rámci Společné organizace trhu?
- 4) Které závazky SZIF plní jako platební agentura?
- 5) Jakými právními předpisy se řídí činnost SZIF?
- 6) Vysvětlete pojem statut SZIF.
- 7) Vysvětlete Platby na základě Jednotné žádosti.

<p>Název tematického celku: Klíčová role Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) v rámci Společné zemědělské politiky a jeho rozpracování do národních programových dokumentů -NSPRV a PRV</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje funkci a význam venkovského prostoru. Shrnuje poznatky o realizaci obou pilířů Společné zemědělské politiky EU. Konkretizuje strategii rozvoje venkova pro určitý region. Řeší strukturu priorit pro danou oblast a uplatňuje SWOT analýzu při realizaci implementace Programu rozvoje venkova podle SZP EU.</p>
<p>Klíčová slova: Venkovský prostor, rozvoj venkova, regionální politika, ekonomická a sociální situace, struktura priorit, strategie rozvoje, Společná zemědělská politika, zaměstnanost, SWOT analýza.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech a předmětech odborných jako je Ekonomika, Nauka o životním prostředí, Biologie, Ekologie, Pěstování a ochrana rostlin, Chov zvířat a veterinářství.</p>
<p>Obsah tematického celku:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Venkovský prostor. 2) Pilíře SZP EU - rozvoj venkova a podpora zemědělství. 3) SWOT analýza konkrétních podmínek. 4) Strategie rozvoje venkova. 5) MAS, Fiche. 6) Kontrolní otázky.
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Monologické a dialogické metody, využití odborných prezentací, samostatná práce žáků a jejich prezentace k určené problematice, týmová spolupráce žáků na zadané téma a jeho prezentace.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) chápe význam venkovského prostoru, 2) rozumí oběma pilířům SZP EU, 3) umí provést SWOT analýzu, 4) zná základní strategii rozvoje venkova, 5) objasní působení MAS a metodiku pro tvorbu Fichí, 6) dovede odpovědět na kontrolní otázky.
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Kučerová, I.: <i>Evropská unie: Hospodářské politiky</i>, Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006, ISBN 80-246-1212-7   Pělucha, M. a kol.: <i>Rozvoj venkova v programovacím období 2007 - 2013 v kontextu reformy SZP EU</i>, IREAS, Institut pro strukturální politiku, o. p. s., Praha, 2006, ISBN 80-86684-42-3 http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/Glosar/E/Evropsky-zemedelsky-fond-pro-rozvoj-venkova-(EAFRD</p>

Název tematického celku: *Klíčová role Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD) v rámci Společné zemědělské politiky a jeho rozpracování do národních programových dokumentů - NSPRV a PRV (učební text)*

1. Venkovský prostor

Česká republika je středoevropským státem o celkové rozloze 78 860 km² a s 10,2 mil. obyvateli. Z celkové plochy území leží jen 39 % v nadmořské výšce pod 400 m n. m.

V evropských poměrech *má charakter horské až podhorské oblasti.*

Česká republika má *4 264 tis. ha zemědělské půdy.* Zaujímá 54 % celkové rozlohy státu.

Na jednoho obyvatele republiky připadá:

a) 0,42 ha zemědělské půdy,

b) z toho 0,30 ha půdy orné, což je přibližně evropský průměr.

Od roku 1995 ubylo 15 tis. ha zemědělské půdy. Výměra *lesní půdy* naopak zaznamenává růst a tvoří více než třetinu půdního fondu ČR. Výměra *orné půdy* v posledních deseti letech trvale klesá, především ve prospěch rozšiřování ploch *trvalých travních porostů*. Polovina zemědělského půdního fondu se nachází v *méně příznivých oblastech (LFA)*, ale zde je zornění stále vysoké.

Velká *roztržitost vlastnictví půdy* a velký podíl najaté půdy (90 %) od velkého počtu pronajímatelů je určitou *překážkou omezující rozvoj podnikání na zemědělské půdě i péči o přírodu a krajinu.*

Podle metodiky OECD použité pro vymezení venkova v EU je celková rozloha venkovských regionů *NUTS 3 v ČR 78 370,9 km², tj. 99,37 % území státu,* a žije v nich cca 9,05 mil. obyvatel, tj. 88,55 % obyvatel státu. *Základním rozlišovacím kritériem je podíl obcí s hustotou do 150 obyvatel na km²* a patří mezi ně všechny *regiony NUTS 3 ČR* kromě Prahy.

Za venkovské obce se v ČR zpravidla považují obce s méně než 2 000 obyvateli (s tím, že obce do 10 000 obyvatel mohou být v některých případech považovány za obce venkovského charakteru). Představují 89,82 % všech obcí a spravují území, které tvoří 73,6 % plochy státu. Žije v nich však pouze čtvrtina (26,3 %) obyvatel, v absolutním vyjádření 2 689 676 osob.

V České republice je *v zemědělství, lesnictví a rybolovu zaměstnáno cca 200 tis. ekonomicky aktivních obyvatel, tj. 4 %,* ale v obcích do 2000 obyvatel činí tento podíl 11 %. Obdobný podíl tvoří obchod, pohostinství a některé služby 9 %, stavebnictví 10 % a převládá průmysl s 33 %. Zaměstnanost obyvatel českého venkova ve službách je o 26 % nižší než v městských oblastech, zároveň v uvedeném ukazateli zaostává o 10 % oproti průměru EU 25. *Struktura ekonomických aktivit na venkově je mnohem chudší než celostátní průměr.* Markantní je to zejména u tržních služeb, včetně poradenství pro podnikání, využívání ICT nebo vzdělávání k lepšímu uplatnění na trhu práce.

Rezervy českého venkova:

1) není plně rozvinuta venkovská turistika a agroturistika,

2) není využit potenciál přírodního a kulturního dědictví,

3) turistická infrastruktura a úroveň propagace neodpovídá standardům EU,

4) nízká úroveň doprovodných služeb (ubytování, stravování, informace).

2. Pilíře SZP EU - rozvoj venkova a podpora zemědělství

Zemědělská politika a politika rozvoje venkova mají klíčový význam pro územní, hospodářskou a sociální soudržnost Evropské unie a pro ochranu životního prostředí. Odvětví zemědělství a lesnictví se vyznačují svým propojením s přírodními zdroji. Zemědělství je největším spotřebitelem vody a současně největším producentem biomasy používané k energetickým účelům. Zásadní součástí evropského zemědělského modelu, který je založen na *multifunkční zemědělské činnosti*, se spolu s *tržními opatřeními (první pilíř)* stala politika *rozvoje venkova (druhý pilíř)*.

Hlavním cílem tohoto modelu je vytvořit soudržný a udržitelný rámec zajišťující *budoucnost venkovských oblastí* a založený zejména na jeho schopnosti poskytovat celou řadu veřejných služeb, jež překračují rámec pouhé produkce potravin, a na schopnosti hospodářství venkova *vytvářet nové příjmy a pracovní místa, zachovat kulturu, životní prostředí a dědictví venkovských oblastí.*

Druhý pilíř SZP má zajistit *udržitelný rozvoj venkovských oblastí*. Je v něm stanoveno *šest priorit*:

- 1) předávání poznatků a inovace* v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech,
- 2) životaschopnost zemědělských podniků*, konkurenceschopnost všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů,
- 3) organizace potravinového řetězce*, včetně zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství,
- 4) obnova, zachování a zlepšení ekosystémů* souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím,
- 5) podpora účinného využívání zdrojů* a přechodu na nízkouhlíkové hospodářství v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví,
- 6) podpora sociálního začleňování*, snižování chudoby, podpora hospodářského rozvoje venkovských oblastí.

V rámci víceletého finančního rámce *na období 2014 - 2020 bylo na Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EZFRV) vyčleněno celkem 85 miliard EUR*. Mimo to se mohou *členské státy* rozhodnout, že *až 15 % svých přidělených přímých plateb* a finančních prostředků, které vzniknou stanovením maximální výše přímých plateb nebo jejich snížením, *přesunou z prvního do druhého pilíře.*

V novém období budou členské státy a regiony mít možnost vytvářet *tematické podprogramy*, které se budou podrobně zabývat určitými tématy, např. *problematikou mladých zemědělců, malých zemědělských podniků, horských oblastí, žen ve venkovských oblastech, zmírňování změny klimatu* a přizpůsobení se této změně, *biologické rozmanitosti a krátkých dodavatelských řetězců.*

3. SWOT analýza konkrétních podmínek

Účelem SWOT analýzy je podat v koncentrované formě *hlavní informace o situaci v řešeném území*. Využívají se *čtyři okruhy identifikujících charakteristik - silné stránky (strong, S), slabé stránky (weak, W), příležitosti (opportunities, O) a hrozby (threats, T)*. *Silné a slabé stránky* vyjadřují *vnitřní rozvojový potenciál* venkovských obcí, *příležitosti a hrozby* představují faktory ovlivňující *využití rozvojových dispozic z vnějšku.*

Z pohledu rozvoje zemědělství a venkova lze za dominantní *silné stránky* považovat zejména *bohatou tradici zemědělské výroby* prakticky ve všech regionech ČR, včetně regionů s méně příznivými podmínkami pro rozvoj zemědělské produkce. Nadále existuje řada

zemědělských komodit, které jsou konkurenceschopné i v mezinárodním měřítku. Ve vazbě na výrobní kapacity byla vytvořena **základní síť technické a sociální infrastruktury a systémy dopravní obslužnosti** venkovských obcí, které z velké části slouží dodnes. Tradiční zemědělská výroba zohledňující přírodní bohatství ČR a s tím související společenský život na venkově vytvořily vysoký **využitelný potenciál kulturního dědictví**.

Mezi **slabými stránkami** rozvoje venkova dominuje **nedostatek pracovních příležitostí** ve venkovských obcích. Nízký počet pracovních míst má za následek **odchod mladých a kvalifikovaných pracovních sil** do atraktivnějších míst s větší a pestřejší nabídkou pracovních příležitostí.

Při řešení situace SWOT analýzou je nutno najít odpověď na následující body:

Silné stránky (S)

Bohatý kulturní a spolkový život obyvatel na venkově.
Dlouhodobý růst počtu obyvatel v obci.
Dobré podmínky a silná pozice zemědělství v oblasti.
Zájem o výstavbu rodinných domků i dostatek potřebných ploch v obci.
Dostatečná síť předškolních a školských zařízení.
Investiční aktivita obce.
Relativně dobrá dopravní obslužnost obce.
Dobré vztahy a spolupráce mezi obcí a podnikateli.
Stárnutí obyvatel v obci je pomalejší než v jiných oblastech ČR.
Velmi vysoká přírodní hodnota území.
Pokles produkce odpadů, růst podílu tříděného odpadu.
Dobré zkušenosti obce s veřejně prospěšnými pracemi.
Různé formy venkovské turistiky.

Slabé stránky (W)

Periferní poloha obce, kraje v rámci ČR.
Nedostatečné napojení na hlavní dopravní koridory, minimální rozsah silnic vyšších tříd.
Vysoká míra nezaměstnanosti a nedostatečná nabídka pracovních míst.
Špatná propustnost a vysoké zatížení řady úseků dopravní sítě.
Nízká úroveň vzdělanosti ve srovnání s průměrem kraje i ČR.
Problémy se splaškovou kanalizací a napojením na ČOV.
Velmi slabé zastoupení komerčních služeb.
Deficitní hospodaření obce v posledních letech.
Chybějící sociální služby.
Výrazný úbytek zahraničních návštěvníků kraje.

Příležitosti (O)

Vyšší míra využívání dotačních programů (krajských, národních, evropských).
Růst poptávky po regionálních zemědělských produktech.
Růst zájmu obyvatel o sebezaměstnání a podnikání.
Zvyšování podpory a aktivit v oblasti cestovního ruchu.
Zvyšování atraktivity obce pro potenciální obyvatele a příchod nových investorů.
Zvýšení zájmu o spolupráci ze strany přeshraničních subjektů.
Dobudování rychlostních komunikací, přinášející obci odlehčení od tranzitní dopravy.
Vytváření nových tradic.

Hrozby (T)

Pokles poptávky po produkci místních podniků z důvodu ekonomické krize.

Odsouvání výstavby rychlostních komunikací.

Zvýšení konkurenceschopnosti okolních krajů.

Nižší návštěvnost z důvodu ekonomické krize.

Různé problémy v sektoru zemědělství.

Nízké výkupní ceny zemědělských produktů, vysoké ceny vstupů a značné provozní náklady.

Prohlubující se tlak na místa v zařízeních sociální péče související se stárnutím obyvatelstva.

Pokles migrační a podnikatelské atraktivity venkova z důvodu nízké vybavenosti obce.

4. Strategie rozvoje venkova

Česká republika jako členský stát EU, vyvinula svůj vlastní *národní strategický plán (NSP) pro rozvoj venkova* založený na strategických směrnících EU, které berou plně v úvahu konkrétní situaci a potřeby jednotlivých zemí.

NSP jsou určeny k poskytování referenčního nástroje *pro plánování Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EAFRD)*. Tyto strategie se realizují prostřednictvím *programů pro rozvoj venkova (PRV)* pro určitou zemi.

NSP pomáhá

- 1) *identifikovat oblasti*, kde použití podpory EU na *rozvoj venkova přidá nejvyšší hodnotu*,
- 2) *vytvářet spojení s hlavními prioritami EU*,
- 3) *zajistit soulad s ostatními politikami EU*,
- 4) *přispívat k provádění Společné zemědělské politiky (SZP)*.

NSP zahrnuje:

- 1) *hodnocení ekonomické, sociální a environmentální situace a potenciálu pro rozvoj*,
- 2) *strategii zvolenou pro společnou akci ze strany EU a dotyčného členského státu*,
- 3) *tematické a teritoriální priority pro rozvoj venkova*,
- 4) *orientační částku přidělenou každému programu*,
- 5) *prostředky k zajištění koordinace s ostatními nástroji SZP*.

Strategické cíle NSP mají za úkol:

- 1) *vytvořit na venkově příznivé a atraktivní prostředí pro život obyvatel*,
- 2) *zvýšit zaměstnanost obyvatel venkova a posílit konkurenceschopnost zemědělské výroby*,
- 3) *zachovat, resp. zlepšit stav životního prostředí venkova*,
- 4) *zkvalitnit dopravní dostupnost a obslužnost venkovských obcí*,
- 5) *zvýšit efektivitu řízení rozvoje venkova*.

Strategii rozvoje venkova určitého kraje, lze označit jako *proces zahrnující výběr cílů* (na základě analýzy minulého vývoje, současné situace a možných vývojových trendů), úkolů a činností potřebných k jejich dosažení. *Limitem jsou disponibilní finanční prostředky z rozpočtu kraje i dotačních programů.*

Konkrétními východisky pro specifikaci návrhové části Strategie rozvoje venkova jsou zejména výsledky vycházející z *profilu kraje*, *SWOT analýzy* a *regionálních zvláštností kraje*.

Nastavení priorit a opatření musí respektovat určitý rámec, vymezený ve strategických a koncepčních dokumentech vyšších hierarchických úrovní. *Návrhová část musí odpovídat*

trendům reflektovaným v evropských a národních strategických dokumentech (možnosti financování navržených aktivit - z rozpočtu kraje, fondů EU a státního rozpočtu ČR).

V programovém období 2014 - 2020 bude *Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova*, ze kterého je spolufinancován *Program rozvoje venkova (PRV)*, součástí návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o společných ustanoveních ohledně *Evropských strukturálních a investičních fondů ("nařízení k ESIF")*.

V souladu se *strategií Evropa 2020* jsou obecné *cíle podpory pro rozvoj venkova na období 2014-2020* podrobněji vyjádřeny prostřednictvím *šesti priorit platných pro celou EU*.

5. MAS, Fiche

Místní akční skupina (MAS) je *právnícká osoba, založená na principech místního partnerství za účelem podpory a rozvoje venkovského regionu*. Jde o společenství občanů, neziskových organizací, soukromé podnikatelské sféry a veřejné správy (obcí, svazků obcí a institucí veřejné moci), které spolupracují na rozvoji venkova, zemědělství a při získávání finanční podpory z EU a z národních programů pro svůj region.

MAS se podílí na realizaci programu obnovy a všestranného rozvoje venkova s cílem *zlepšit kvalitu života na venkově*. Dotace na projekty MAS se poskytují v souladu se schváleným *Strategickým plánem Leader (SPL)* a stanovenými podmínkami opatření *Programu rozvoje venkova (PRV)*.

Fiche opatření (dále jen Fiche) je stručný *popis navržených opatření* stanovených MAS v souladu se *Strategickým plánem Leader* (dále jen *SPL*). Fiche *vymezuje oblast podpory* pro konečné žadatele v rámci *opatření IV.1.2. Realizace místní rozvojové strategie*.

Vymezení Fiche

Uvádí cíle, příp. dopady, které mají naplňovat realizované projekty dané Fiche (tyto cíle musí odpovídat cílům vymezeným v rámci SPL a naplňovat účel opatření/podopatření uvedený v popisu opatření/podopatření).

Přřazení Fiche k opatření PRV

V rámci jedné Fiche lze kombinovat maximálně tři opatření/podopatření za účelem efektivnějšího naplňování priorit nebo cílů SPL (pokud je opatření v rámci Programu rozvoje venkova členěno na podopatření, kombinují se podopatření).

Jedno opatření/podopatření MAS určí jako hlavní. Z tohoto opatření musí být realizováno nejméně 50 % způsobilých výdajů, tzn. hlavní opatření určuje využití dané Fiche. Lze zvolit až dvě vedlejší opatření/podopatření za účelem efektivnějšího naplňování cílů SPL.

Režim podpory

Po výběru hlavního, resp. vedlejšího opatření/podopatření je nutné se rozhodnout, pod jakými režimy podpory a s jakou maximální mírou podpory v rámci daného opatření/podopatření bude dotace poskytnuta. MAS se může rozhodnout vybrat jen některé režimy podpory, případně nižší maximální míru dotace, pro užší zaměření dané Fiche.

Preferenční kritéria Fiche

Povinně jsou u každé Fiche bodově *zvyhodněny následující skutečnosti*:

- 1) vytvoření každého nového trvalého pracovního místa na plný úvazek,
- 2) uplatňování inovačních přístupů,
- 3) víceodvětvové navrhování a provádění projektu založené na součinnosti mezi subjekty a projekty z různých odvětví místního hospodářství,
- 4) zaměření dopadů projektu na mladé lidi do 30 let,
- 5) zaměření dopadů projektu na ženy.

Název tematického celku: *Klíčová role Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova /EAFRD/ v rámci Společné zemědělské politiky a jeho rozpracování do národních programových dokumentů - NSPRV a PRV (vzdělávací materiál)*

1. Venkovský prostor

Národní strategický plán rozvoje venkova ČR (NSPRV) vychází z hlavních strategických priorit EU a je v ČR realizován prostřednictvím Programu rozvoje venkova (PRV) s důrazem na zvyšování ekonomického růstu, vytváření nových pracovních příležitostí a udržitelný ekonomický rozvoj.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, jaké je zastoupení venkovského a městského obyvatelstva v ČR a ve vašem regionu.
- 2) Vysvětlete snahu EU o zachování venkovských oblastí.
- 3) V čem spočívá klíčová role EAFRD?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: Český statistický úřad, Svaz měst a obcí České republiky, Seznam obcí v Česku. MZe, SZIF.
http://www.garep.cz/wp-content/uploads/2013/03/Venkovsky_prostor.pdf

2. Pilíře SZP EU - rozvoj venkova a podpora zemědělství

Společná zemědělská politika slouží mnoha účelům. Pomáhá zemědělcům produkovat potraviny, chrání životní prostředí, zlepšuje životní podmínky zvířat a udržuje životaschopnost venkova.

SZP EU má dva pilíře. Přímé platby a tržní opatření v 1. pilíři a rozvoj venkova ve 2. pilíři.

Zadané úkoly:

- 1) Zjistěte, jaké jsou nové hlavní rysy zemědělské politiky EU na období 2014 - 2020.
- 2) Vysvětlete pojem „ozelenění“ SZP EU.
- 3) Které priority jsou v reformované SZP EU?
- 4) Vysvětlete úlohu zemědělství ve vztahu k venkovu a okolní krajině.

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: MZe, SZIF;

3. SWOT analýza konkrétních podmínek

SWOT analýza by neměla sloužit jako přímý podklad k rozhodování, ale spíše jako podklad k dalšímu přemýšlení. Je to určitý kompas, který ukáže směr, ale neukáže cestu.

Zadané úkoly:

- 1) Sestavte SWOT analýzu pro konkrétní obec ve vašem regionu podle vlastních zkušeností.
- 2) Na základě analýzy navrhnete opatření ke zlepšení situace obce.
- 3) Najděte vhodné OP pro obec.
- 4) S kterými nadřízenými orgány lze konzultovat SWOT analýzu?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu. Využijte webové stránky: MZe, SZIF; Strukturální fondy.

<https://managementmania.com/cs/swot-analyza>; <http://www.dotacni.info/>

4. Strategie rozvoje venkova

Specifikace fází strategického plánování zahrnuje následující oblasti:

- a) identifikace východisek - hodnocení situace,
- b) volba směřování rozvoje,
- c) stanovení způsobu realizace,
- d) realizace naplánovaných činností a sledování efektů,
- e) zhodnocení realizace a zpětná vazba - doplnění či změna plánu.

Plánování rozvoje obcí zahrnuje následující části:

- a) analytická část - sběr informací, hodnocení situace,
- b) návrhová část - zpracování strategie a programu,
- c) realizační část - zpracování akčního plánu, ukončení tvorby dokumentu.

Zadané úkoly:

- 1) Navrhnete strategii rozvoje obce na období 2014 - 2020 a vycházejte z předchozích údajů.
- 2) Jak souvisí plánování rozvoje obcí se SWOT analýzou?
- 3) Jaký je vztah mezi plánováním rozvoje obce, kraje a celé republiky?
- 4) Z jakého důvodu obce často využívají k plánování profesních komerčních organizací?

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu.

Využijte webové stránky:

http://www.regionaldevelopment.cz/tl_files/soubory/Methodiky/metodika_planovani.pdf

<http://databaze-strategie.cz/>

5. MAS, Fiche

Hlavním materiálem pro MAS je *Metodika pro tvorbu Fichí a specifické podmínky opatření IV.1.2* (<http://www.szif.cz>).

Údaje potřebné pro posouzení Žádosti o dotaci, které jsou vyplňovány do formuláře.

Údaje o MAS a Fichi

Režim podpory, název projektu údaje o žadateli.

Struktura financování projektu

Celkové výdaje projektu.

Popis projektu

Popis a cíle projektu, zdůvodnění projektu, harmonogram realizace projektu, místo realizace žádosti o proplacení, kontaktní odpovědné osoby pro poskytování informací.

Popis projektu - specifická strana

Realizace projektu, výsledky projektu, technické řešení, fotodokumentace, indikátory.

Čestné prohlášení

Preferenční kritéria

Seznam příloh

Zadané úkoly:

- 1) Seznamte se s manuálem tvorby Strategie komunitně vedeného místního rozvoje pro programové období 2014 - 2020.
- 2) Zjistěte údaje potřebné pro posouzení Žádosti o dotaci, které jsou vyplňovány do formuláře

Pomůcky pro cvičení:

Počítač s připojením na internet.

Postup při cvičení:

Potřebné údaje lze získat pomocí vyhledávače na internetu.

<http://nsmas.cz/>; <http://eagri.cz/public/app/eagriapp/mas/Prehled/>; <http://www.szif.cz>.

6. Kontrolní otázky:

- 1) Co je považováno za obec podle OECD a co podle ČR?
- 2) Jaké je vlastnictví půdy na venkově v ČR?
- 3) Uveďte zaměstnanost venkovského obyvatelstva.
- 4) Podle čeho se ubírá další rozvoj venkova v ČR?
- 5) Uveďte hlavní cíle SZP EU.
- 6) Vyjmenujte pilíře SZP EU.
- 7) Na co musí navazovat PRV?
- 8) K jakým účelům se používá SWOT analýza?
- 9) Jaká rizika a příležitosti jsou v projektech pro venkov?
- 10) Z čeho vychází strategie rozvoje venkova?
- 11) Proč Program rozvoje venkova administruje SZIF?
- 12) Uveďte priority rozvoje venkova.
- 13) Uveďte potřebné údaje v žádosti o dotaci.

<p>Název tematického celku: Význam a administrace projektů vedoucích ke zlepšení života na venkově se zaměřením na činnost Místních akčních skupin (MAS)</p>
<p>Anotace: Tematický celek charakterizuje venkov v jeho typických znacích, informuje o finančních, institucionálních a metodických nástrojích zlepšení kvality života na venkově.</p>
<p>Klíčová slova: Venkov, znaky venkovských obcí, organizace rozvoje venkova, Program rozvoje venkova a jeho osy, metoda LEADER, Svaz měst a obcí, Sdružení místních samospráv, Národní síť místních akčních skupin, strategický plán LEADER, fiche, principy partnerství a spolupráce subjektů veřejného a neveřejného sektoru.</p>
<p>Vstupní předpoklady: Učivo tematického celku navazuje na znalosti získané ve všeobecně vzdělávacích předmětech jako např. Občanská nauka. Žáci vycházejí také ze svých vlastních poznatků a zkušeností ze života na venkově, který porovnávají s městským stylem života.</p>
<p>Obsah tematického celku: 1) Pojem venkov, jeho znaky. 2) Program rozvoje venkova. 3) Organizace rozvoje venkova. 4) MAS. 5) SPL, fiche.</p>
<p>Metodické postupy a organizace výuky: Metoda vysvětlování, výkladu, žákovských prezentací, zpracování map myšlení k zadanému tématu, video, vědomostní hry a soutěže, odborné přednášky, spolupráce žáků ve skupině při řešení zadaných úkolů s využitím odborných publikací a internetových zdrojů.</p>
<p>Předpokládané výsledky výuky: Žák: 1) chápe význam venkova a umí charakterizovat venkov v jeho hlavních znacích, 2) orientuje se v legislativě venkova a finančních nástrojích jeho rozvoje, 3) zná důležité organizace usilující o rozvoj a zlepšení života na venkově, zejména MAS 4) zná název MAS působící v okolí jeho bydliště a některý z realizovaných projektů, 5) je seznámen se Strategickým plánem LEADER konkrétní MAS.</p>
<p>Literární zdroje a jiné prameny: Kavala, E. Výroční zpráva Spolku pro obnovu venkova ČR. SPOV Běloutín 2011 Náš průvodce místními akčními skupinami. Národní síť rozvoje venkova 2009 Pelcl P. a kol. Metodika dobré praxe MAS v ČR. CPKP Plzeň 2008. ISBN 978. - 80-86902-74-6</p>

Název tematického celku: *Význam a administrace projektů vedoucích ke zlepšení života na venkově se zaměřením na činnost místních akčních skupin (MAS) (učební text)*

1. Venkov

Význam slova venkov není stále jednoznačně specifikován. Pro definování venkova se obvykle použijí kritéria odpovídající účelu vymezení. Při vymezení venkova je nutné rozlišit dvě roviny chápání tohoto území a to **venkovské obce** a **venkovský prostor**.

Venkovské obce

Představují územně nespojitý prostor obvykle zastavěný stavbami pro bydlení, výrobními objekty a jinými typickými stavbami venkova souvisejícími se způsobem života na venkově a převažující zemědělskou činností.

Podle národního strategického plánu rozvoje venkova je počet obyvatel, kteří na území obce žijí základním ukazatelem pro rozlišení typů obcí. Venkovské obce mají počet obyvatel nižší než 2000. Na území ČR je 5612 takových obcí, což je téměř 90 % všech obcí, náleží jim území, které tvoří téměř 75 % rozlohy ČR, ale žije na nich pouhá jedna čtvrtina (necelých 24 %) obyvatel ČR. Podle nového zákona o obcích (§3) se pro tuto kategorii používá horní hranice 3000 obyvatel.

Kategorie sídel v ČR podle počtu obyvatel:

- **venkovské obce** mají do 3000 obyvatel,
- **velmi malá města** mají počet obyvatel 3 000 - 10 000 (podle OECD),
- **malá města** mají 10 000 - 20 000 obyvatel,
- **středně velká města** s 20 000 - 100 000 obyvateli,
- **velká města** nad 100 000 obyvatel.

Pro čerpání finanční pomoci z EU pro rozvoj venkova je horní hranicí počet obyvatel obce do 20 000.

Venkovský prostor

Venkovský prostor představuje spojitý prostor zahrnující venkovské sídelní útvary a volnou krajinu. Ve srovnání ČR s územím EU vykazuje náš venkovský prostor řadu specifík, spočívajících v jednotlivě roztroušených staveních v krajině (dvory, dvorce, samoty). Z tohoto důvodu je specifikou českého venkova vysoký počet obcí s počtem místních částí vyšším než 15.

Znaky venkova

Venkov od města odlišují zejména tyto znaky:

- a) územní vymezení** - představuje menší sídelní útvary napojené na volnou krajinu se širokým poměrem velikosti katastrálního území a zastavěné plochy,
- b) kategorie obce** podle počtu obyvatel nebo podle statutu obce - za venkovská sídla považujeme obce do 20 000 obyvatel, obvykle obce s místními částmi. Existují výjimky obcí se statusem města, ale velmi malým počtem obyvatel,
- c) typické činnosti** - tradiční model obyvatele venkova jako zemědělce přestává v současné době platit z důvodu snižování počtu pracovních míst v zemědělství a diverzifikace nezemědělských činností,

d) mezilidské vztahy - venkov je v široké veřejnosti chápán jako místo, kde mají lidé k sobě blíže, navzájem si pomáhají a zajímají se o osudy ostatních. Ale je i místem apatie a závisti, protože si všichni navzájem vidí téměř „až do talíře“,

e) charakter bydlení - venkovské bydlení je považováno za pohodlné a příjemné, s dostatečně velkým prostorem a návazností na blízkou přírodu, obvykle s menšími náklady na provoz domácnosti - vlastní studna, vlastní dřevo jako palivo, malé vodní elektrárny apod.,

f) věková struktura obyvatel - dochází ke stárnutí obyvatel venkova z důvodu stěhování ekonomicky aktivních lidí do měst za prací, za školami z důvodu vzdělání jejich dětí a za velmi dobrou občanskou vybaveností,

g) občanská vybavenost - ve srovnání s městem nedostatečná, což znesnadňuje život zejména mladým rodinám s malými dětmi a seniorům,

h) tradice - lidové tradice jsou v naší společnosti silně spjaté s venkovem a jeho obyvateli.

V podstatě každé místní zájmové území má své specifické problémy a znaky, které se v dané době ukazují jako podstatnější, a proto vyžadují řešení. Řešit naléhavé problémy venkova je právě úkolem místních akčních skupin.

2. Program rozvoje venkova a související dokumenty

Program rozvoje venkova

Program rozvoje venkova (PRV) je nejdůležitějším dokumentem pro venkovské oblasti ČR a jejich rozvoj s využitím finančních prostředků z EU.

Program rozvoje venkova je strategický dokument, který vychází ze Společné zemědělské politiky (SZP) Evropské unie. Základním fondem SZP je Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova. SZP je vystavěna ze dvou pilířů:

1. pilíř SZP - přímé platby poskytované žadatelům hospodařícím na zemědělské půdě,

2. pilíř SZP - Program rozvoje venkova, který byl zpracován dle nařízení Rady č. 1698/2005 a dalších prováděcích právních aktů. PRV pro období let 2007 - 2013 tvořily čtyři osy specifikované pro potřebu rozvoje venkova:

Osa I - ekonomická - zahrnuje opatření v oblasti restrukturalizace, inovací, fyzického kapitálu, podpory vzdělávání a zdokonalování lidského potenciálu.

Osa II - ekologická - zahrnuje opatření udržitelného rozvoje na zemědělské a lesní půdě.

Osa III - sociální - zahrnuje opatření na zlepšení kvality života na venkově.

Osa IV - metodická - **Leader** - zahrnuje opatření místní rozvojové strategie realizované činností místních akčních skupin (MAS) a jejich prostřednictvím realizovaných projektů spolupráce mezi partnery, kteří působí ve vymezeném venkovském prostoru.

V období 2007 - 2013 byly všechny 4 osy spravovány Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF) v působnosti Ministerstva zemědělství ČR.

V dalším plánovacím období 2014 - 2020 je první rok vyhrazen jako přechodné období. Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, z něhož vychází Program rozvoje venkova, bude součástí návrhu nařízení Rady a EP u společných ustanoveních Evropských strukturálních a investičních fondů (ESIF).

Evropa 2020

Dalším strategickým dokumentem pro venkovské oblasti je Evropa 2020. Dokument vymezuje celkem 6 priorit:

- 1) podpora předávání znalostí a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech,
- 2) zvýšení životaschopnosti a konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví,

- 3) podpora organizace potravinového řetězce, zpracování zemědělské produkce a její uvádění na trh,
- 4) podpora obnovy a zachování udržitelných ekosystémů v souvislosti se zemědělstvím a lesnictvím,
- 5) podpora účinného využívání zdrojů a přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku v zemědělství, lesnictví a potravinářství,
- 6) podpora sociálního začleňování, rozvoje a snižování chudoby na venkově.

3. Organizace a aktivity na podporu rozvoje venkova

Venkovské území má významný podíl na rozloze všech členských států EU včetně České republiky. Pro své specifické znaky a z nich vyplývající problémy si venkov zaslouží zvýšenou pozornost. Situace českého venkova není příliš dobrá. Vznik nových organizací a nových iniciativ se zájmem o venkovské prostředí je spojený s politickými a hospodářskými změnami počátkem 90. let 20. století. Mezi významné organizace zapojené do rozvoje venkova lze zařadit zejména Spolek pro obnovu venkova, Celostátní síť pro venkov a Sdružení místních samospráv. Důležitými akcemi propagujícími venkov jsou soutěže Vesnice roku a Oranžová stuha.

Spolek pro obnovu venkova (SPOV)

Je nejstarší organizací rozvoje venkova, byl založen již v roce 1993. Sdružuje představitele obcí, zemědělské podnikatele, venkovské mikroregiony působící na území místních akčních skupin, jiné podnikatele se zájmy na venkově, školy, odborné instituce a obyvatele obcí.

Cíle SPOV:

- **spolupráce** zainteresovaných subjektů **zaměřená na rozvoj a obnovu venkova,**
- **propagace** venkova,
- pomoc a **podpora místním organizacím,** které usilují o zlepšení situace na venkově,
- úsilí o **spravedlivé dělení výnosů daní (RUD)** prostřednictvím PRV a orgánů krajů,
- zapojení českého venkova do **evropské spolupráce** pro rozvoj venkova.

Sdružení místních samospráv (SMS)

Sdružení místních samospráv ČR je organizace, která sdružuje a **hájí zájmy měst a obcí** v ČR. Mezi její hlavní činnosti patří prosazování spravedlivějšího dělení výnosů z daní - rozpočtové určení daní (RUD), prosazování zájmů venkovských obcí a malých měst, hájení zájmů venkova, připomínkování legislativních návrhů, spolupráce v boji proti korupci ve veřejné správě.

Celostátní síť pro venkov (CSV)

Založení CSV souvisí s povinností ČR po vstupu do EU ustanovit tuto organizaci jako **marketingový a komunikační nástroj Programu rozvoje venkova.** Hlavním úkolem CSV je výměna zkušeností a poznatků, spolupráce s místními organizacemi rozvoje venkova (MAS), zapojení do projektů mezinárodní spolupráce a formulování cílů a principů politiky rozvoje venkova. Konkrétními akcemi CSV, do nichž se zapojují i zemědělské školy jsou semináře k zemědělským dotacím, Dny partnerství, setkání partnerů sítě, Dny zemědělců,

potravinářů a venkova, propagační akce pro žáky základních škol zaměřené na venkov a zemědělství.

Vesnice roku

Vyhlašovatelem této soutěže byl v roce 1995 Spolek pro obnovu venkova. Později k SPOV přistoupily ústřední orgány státní správy zaměřené na problematiku venkova - Ministerstvo pro místní rozvoj ČR a Ministerstvo zemědělství ČR. Další zainteresovanou organizací je SMO. Hlavní význam soutěže spočívá ve **zviditelnění venkova**, jeho obnovy a rozvoje. Mnoho místních projektů realizovaných z PRV **ukazuje široké možnosti, úsilí a pestrost** při zlepšování života na venkově a **je velmi dobrou inspirací** pro ostatní obce.

Oranžová stuha

Soutěž Oranžová stuha je součástí soutěže Vesnice roku a má stejné vyhlášovatele. Je úzce zaměřená na **ocenění obcí s velmi dobrou spoluprací s místními zemědělskými nebo lesnickými podniky**, které umožňují **vznik nových pracovních příležitostí**, využívají netradičních zdrojů energie nebo **vytvářejí výborné podmínky pro zájmové organizace** se zemědělským nebo lesnickým zaměřením, např. podpora činnosti organizací včelařů, chovatelů hospodářských zvířat v zájmových chovech, mysliveckých sdružení a mladých ochránců přírody.

4. Místní akční skupiny - MAS

Místní akční skupiny v ČR jsou organizace rozvoje venkova založené k podpoře rozvoje vymezeného zájmového území. **Fungují na principech metody Leader.**

Základní podmínky MAS:

- území, které má **společné rysy** geografické, ekonomické, sociální, environmentální či kulturní
- **počet obyvatel** žijících v zájmovém území od 10 000 do 100 000 (mimo měst s více než 25 000 obyvateli) hustota osídlení maximálně 120 obyvatel/km².

Obecné principy MAS:

- **princip spolupráce** - uplatňuje se ve 3 stupních: mezi jednotlivými MAS, uvnitř MAS, spolupráce na mezinárodní úrovni,
- **princip partnerství** - uplatňuje se jednak na úrovni členské základny a též na úrovni řídicích orgánů. Je zaručen vyrovnaný poměr partnerů z veřejné sféry a soukromé sféry tak, že je stanoveno maximálně 50% zastoupení veřejné sféry a minimálně 50% zastoupení místních občanů,
- **veřejný sektor** je zastoupen mikroregiony na území MAS, dobrovolnými svazky obcí, jednotlivými obcemi, nepodnikatelskými organizacemi zajišťujícími služby např. ústav sociální péče, a jiná veřejná správa např. CHKO,
- **soukromý sektor** je tvořen třemi částmi:
  - a) občanský sektor např. místní organizace Českého svazu turistů, Českého svazu ochránců přírody, sbor dobrovolných hasičů, okrašlovací spolek, myslivecké sdružení apod.,

b) podnikatelský sektor - fyzické a právnické osoby podnikající na území MAS, např. zemědělství podnikatelé, řemeslníci, podnikatelé v oblasti cestovního ruchu, dopravy, pohostinství,

c) fyzické osoby - aktivní občané žijící na území MAS, kteří mají zájem aktivně se podílet na činnosti MAS, ovlivňovat její činnost a přijímat závazky z členství,

- **princip strategického plánování** - každá MAS musí navrhnout, projednat, schválit a provádět strategii rozvoje svého zájmového území, např. dokument Integrovaná strategie rozvoje území (ISRÚ) nebo strategický plán Leader (SPL). Ve strategickém dokumentu jsou vytýčeny hlavní zájmové aktivity MAS na budoucí nové období,

- **princip místní příslušnosti** - členové MAS musí mít v zájmovém území trvalé bydliště, sídlo nebo v něm mít pobočky či provozovny,

- **organizační princip** - právní forma MAS musí být zaregistrována u Ministerstva vnitra ČR, musí mít status, stanovy, organizační řád a strukturu. Pro MAS mohou pracovat i osoby z „vnějšku“ např. manažer, poradce, administrátor či projektant.

Náplň činnosti MAS směřuje k tomu, aby se obyvatelé venkova zajímali o kvalitu života na vesnici, o osobní rozvoj, o účelné a smysluplné využívání volného času, o zázemí nabízející sociální služby, o stav životního prostředí. V zájmovém území MAS je potřeba řešit kvalitu života z pohledu různých sociálních skupin obyvatel. Nedostatečné zázemí venkova s chybějící vybaveností a špatnou dopravní obslužností vede často k odchodu mladých z venkova do měst a ke stárnutí venkovského obyvatelstva.

MAS by měly v následujícím období hrát významnou roli při řešení nezemědělských problémů venkova.

Standardizace MAS

Významnou změnou v období 2014 - 2020 je přenos kompetencí z Ministerstva zemědělství na Ministerstvo pro místní rozvoj v oblasti pokračování činnosti místních akčních skupin. Již existující i nově založené MAS musí prokázat, že splňují požadované standardy ve smyslu Nařízení o společných ustanoveních. Za nastavení standardů v souladu s nařízením EU 1303/2013 je odpovědným orgánem MZe ČR. Standardy jsou rozděleny do 5 okruhů: územní působnost, místní akční skupina, orgány MAS, kancelář MAS a institucionalizace MAS. Jednotlivé MAS podají žádost o standardizaci ve lhůtě 6 měsíců, od 24. 11. 2014 do 22. 5. 2015 na MZe ČR.

Po získání osvědčení o standardizaci MAS mohou místní akční skupiny podávat žádosti o podporu strategie území MAS na Ministerstvu pro místní rozvoj ČR.

5. Strategie rozvoje území (SRÚ)

Strategické plánování je strukturovaný, transparentní a systematický proces. Vymezuje hlavní strategickou vizi, cíle SRÚ, prioritní osy, globální cíle a opatření (fiche) pro budoucí, obvykle sedmileté plánovací období.

Strukturu SRÚ tvoří tyto základní úrovně:

- 1) **Vize** zahrnuje představu o budoucí hospodářské, sociální a kulturní situaci.
- 2) **Globální (všeobecné) cíle** blíže určují vazbu mezi vizí a prioritními osami.
- 3) **Prioritní osy** jsou stanoveny v návaznosti na výběr problémových oblastí určených podle SWOT analýzy a diskuzí na schůzích členů konaných v přípravné fázi zpracování SRÚ.
- 4) **Opatření (fiche)** jsou cesty a nástroje, které by měly vést k naplnění vize a globálních cílů. Vymezují, které aktivity budou činností MAS podporovány.

Název tematického celku: *Význam a administrace projektů vedoucích ke zlepšení života na venkově se zaměřením na činnost Místních akčních skupin (MAS) (vzdělávací materiál)*

1. Definování venkova

Úkolem cvičení je samostatné vymezení pojmu venkov, vyhledání souvisejících definic a pokus o zobecnění.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte ve slovníku a v důvěryhodných internetových zdrojích definice venkova.
- 2) Zapište do sešitu 3 různé definice a podtrhněte společné znaky.
- 3) Vytvořte na základě společných znaků vlastní definici venkova a svou definici porovnejte se spolužáky.
- 4) Zdůvodněte, proč se definice jednotlivců liší.

Pomůcky pro cvičení:

Psací potřeby, internet, Velký sociologický slovník (1996), znění dokumentu Program rozvoje venkova 2014 -2020.

Postup při cvičení:

Každý žák pracuje samostatně na vyhledání definic a na formulování vlastní definice, s níž seznámí ostatní. Žáci společně řeší, proč jsou jednotlivé definice odlišné a hledají příčiny.

2. Práce se základním dokumentem 2. pilíře SZP

Úkolem cvičení je seznámení s Programem rozvoje venkova 2014 - 2020 a práce s portálem Ministerstva zemědělství ČR.

Zadané úkoly:

- 1) Otevřete internetové stránky MZe ČR (www.eagri.cz) a vyhledejte znění PRV 2014 – 2020.
- 2) V části Obecná charakteristika ČR se zaměřením na rozvoj venkova vyhledejte 7 zásadních rozdílů mezi životem obyvatel měst a venkova.

Pomůcky pro cvičení:

Psací potřeby, internet, PRV 2014 -2020.

Postup při cvičení:

Každý žák zpracuje úkol samostatně a pořídí zápis do sešitu. Diskuzi řídí učitel, který požaduje zdůvodnění názorů na největší problémy venkova.

3. PRV jako nástroj pro evropské dotace

Úkolem cvičení je seznámení s Programem rozvoje venkova 2014 - 2020 jako nástrojem pro poskytování dotací z EU.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte v PRV klasifikaci českých regionů dle míry HDP/1 obyv. Jednotlivé regiony ukažte na mapě.
- 2) Územně-nomenklaturní jednotky a jejich značení - vyhledejte a запиšte.
- 3) V části Popis strategie vypište názvy prioritních os PRV na období 2014 - 2020. Současně vyhledejte předchozí dokument PRV 2007 -2013, vyhledejte jeho prioritní osy a porovnejte je se zjištěními uvedenými v bodě1). Na základě porovnání podtrhněte, nové priority.
- 4) V části Zemědělství a související sektory v PRV vyhledejte, které aktivity Leaderu
  - a) budou podporovány
  - b) již podporovány nebudou
- 5) Vyhledejte a запиšte, jak je hodnocena v PRV metoda Leader z hlediska jejího použití pro venkovské oblasti.

Pomůcky pro cvičení:

Psací pomůcky, internet, mapa ČR- členění území na regiony.

Postup při cvičení:

Každý žák pracuje samostatně. Po uplynutí stanoveného času prezentují žáci výsledky své práce před ostatními.

4. Organizace rozvoje venkova

Úkolem cvičení je seznámení a upevnění znalostí o organizacích rozvoje venkova.

Zadané úkoly:

- 1) Vyhledejte webové stránky pěti organizací, které mají ve své náplni rozvoj venkova a prostudujte jejich obsah a provedte do sešitu stručný zápis.
- 2) Vymezte oblasti, o nichž stránky informují u jednotlivých organizací.
- 3) V čem konkrétně mohou být tyto organizace užitečné pro venkovské obce?
- 4) Vyhledejte a zapamatujte si loga těchto organizací a vysvětlete, proč tyto organizace používají logo.
- 5) Vyhledejte závazná pravidla pro používání log u projektů podporovaných z EU.

Pomůcky pro cvičení:

Psací potřeby, internet, webové stránky SPOV, SMS, CSV a dalších organizací.

Postup při cvičení:

Žáci plní jednotlivé úkoly ve dvojicích, každý žák pořídí zápis do sešitu.

5. Znak venkova

Úkolem cvičení je poznání a vymezení charakteristických znaků venkova na příkladu konkrétní obce.

Zadání úkolu:

- 1) Seznamte se s venkovskou problematikou zhlédnutím filmu Vesnice roku.

- 2) Na příkladu filmové obce pojmenujte typické znaky života na venkově.
- 3) Charakterizujte postavu starosty obce z hlediska jeho činnosti pro obec a z hlediska jeho chyb osobních i profesních.
- 4) Pokud žijete na venkově, porovnejte podle jednotlivých znaků situaci ve vaší obci se situací v obci filmové.
- 5) Jak hodnotíte film Vesnice roku z hlediska vykreslení venkovských poměrů? Váš názor porovnejte s odbornou kritikou tohoto filmu.

Pomůcky pro cvičení:

Psací potřeby, internet, dataprojektor, film Vesnice roku.

Postup při cvičení:

Po skončení promítání filmu žáci odpovídají společně na položené otázky.

6. Místní akční skupiny

Úkolem cvičení je seznámení s místními akčními skupinami působícími ve venkovském prostoru jako nositeli metody Leader

Zadání úkolu:

- 1) Vyhledejte na internetu MAS působící ve vašem regionu.
- 2) Znáte název MAS, která působí v místě vašeho bydliště, okresu a školy, kterou navštěvujete? Pokud ne, použijte internetový vyhledavač.
- 3) Jakou právní formu používají MASy? V souvislosti s novým občanským zákoníkem a zákonem o veřejných rejstřících vyhledejte statut MAS.
- 4) Příkladem velmi dobré činnosti pro rozvoj venkova je MAS Krajina srdce. Vyhledejte webové stránky MAS Krajina srdce a popište jejich zaměření.
- 5) Popište geografické vymezení MAS Krajina srdce, její historii, její členy a zařaďte je do soukromého a veřejného sektoru.
- 6) Prostudujte sekci Venkovská tržnice a zodpovězte:
  - a) důvod jejího zavedení,
  - b) odpovědnost za její provozování,
  - c) jakou důležitost přikládáte této aktivitě MAS Krajina srdce?

Pomůcky pro cvičení:

Psací potřeby, internet, dokumenty a propagační materiály MAS.

Postup při cvičení:

Žáci pracují ve dvojicích na jednotlivých úkolech, každý pořídí zápis do svého sešitu.

7. Kontrolní otázky

1. Charakterizujte venkovské obce a venkovský prostor. Uveďte příklady ze svého okolí a ukažte na mapě. Použijte podrobnější mapu oblasti, např. turistickou.
2. Vyjmenujte nejméně 5 znaků venkova a vysvětlete je.
3. Zařaďte Program rozvoje venkova z hlediska příslušnosti k evropským politikám.
4. Vyjmenujte současné osy PRV a podrobněji vysvětlete jejich obsah.
5. Vyjmenujte důležité celostátní organizace působící v oblasti rozvoje venkova.
6. Vysvětlete důvod vzniku CSV a charakterizujte náplň její činnosti.